

ISSN 2623-8063

ŠKRIJNA

turopölska

Časopis na turopölskomu jeziku

6
2023.

mh
maticahrvatska

OGRANAK MATICE HRVATSKE U VELIKOJ GORICI

ŠKRIJNA turopölska • godina 6. • broj 6. • Velika Gorica, 2023.

ŠKRIJNA turopolska • godina 6. • broj 6. • Velika Gorica, 2023.

Časopis na turopolskomu jeziku

Izlazi jednom godišnje

Osnivač i izdavač:

Ogranak Matice hrvatske u Velikoj Gorici
Velika Gorica, Trg kralja Tomislava 2
e-adresa: *matica.gorica@gmail.com*

Za nakladnika:

Ana Plehinger

Uredništvo:

Đurđa Parać
Ana Plehinger
Stjepan Rendulić

Glavni urednik:

Stjepan Rendulić

Lektura:

Stjepan Rendulić

Adresa uredništva:

Ogranak Mh u Velikoj Gorici – ŠKRIJNA turopolska,
10408 Velika Mlaka, Antuna Grahovara 10
e-adresa: *skrijna.turopolska@gmail.com*

Dizajn i priprema:

Karlo Krezić

Tisak:

Tiskara Markulin d.o.o.

Naklada:

200 primjeraka

Cijena:

10 eura

Časopis se izdaje uz potporu Grada Velike Gorice i Zagrebačke županije.

Slika škrinje na zadnjoj stranici korica:

Škrinja za ruho u stalnom postavu Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici

(... Jêzek jê živ dok ga se govori i pišê ...)

DE JÊ KAJ (KAZALO)

Spelovnik (Uvodnik)

Slovo glòvnoga urednika I - III

Turopòlski jêzek i obiçaji

Ana Plehinger: Kak smu zebrali nôjbòli scenarij 1 - 3

Mateja Posedi: Scenarij 1.; Film u filmu u Turopolju 4 - 31

Josip Perković, Dorian Frangen: Scenarij 2.; Coprnička gibanica 32 - 54

Ivanka Rožić: Scenarij 3.; Veliki i moli čuvori
turopòlske baščine 55 - 72

Boris Kuzmić: O jeziku kajkavskoga pjesništva
Željke Cvetković 73 - 86

Turopòlski kniževni puti

Đurđa Parać: Nevenka Lang 87 - 100

Turopòlskê pripovetkê i pesmê

Nevenka Lang: Nôdimki 101 - 103

Đurđa Parać: Puzek i Capek – prijateljstvo „za glòvu“ 104 - 107

Nadica Kološa: Licitarsko srcê 108 - 109

Vladimir Stepanić: Radost Bajdnaka maloga Vladeka 110 - 117

Stjepan Zlodi: Rajska tica 118 - 122

Poseben privržek

Nikola Maković: Velikomlòčki zòpisi
– Turopòlski vuglić, III. dél 123 - 142

Živlejski puti spisatelof (Životopisi autora) 143 - 150

SPELOVNIK (UVODNIK)

Slovo glövnoga urednika

Drögi i preštamani čitateli!

I vu ovomu, šestomu broju ŠKRIJNÊ, nastövlamu člankê s petoga broja, a pripravili smu i növä člankê. Sê jê to vu već poznatemi i određenemi déli („rubrikami“).

Časopis jê podelen na tri délê (*rubrike*): Na *Turopölski jêzek i običajê*, *Turopölskê kniževnê putê* i na *Turopölskê pripovetkê i pesmê*. K tomu jê još privržen *Poseben privržek*, a privrgneni su i *Živlejski puti spisatelof* (*Životopisi autora*).

V délu *Turopölski jêzek i običaji* govori sê o opčuvajnu jezika i govora koj baščinê i pôk još o pisajnu naše turopölske piscof.

Vu prvomu članku, *Kak smu zebrali nôjböli scenarij*, Ana Plehinger precednica Ogranka Maticê hrvôckê na Gorice, pišê o tomu kak su nositeli turopölskoga dijalekta zebirali i zebrali nôjbolšê scenarijê ot scenarijof terê su autori spisali i poslali na *Natječaj za projekt „Učimo turopoljski dijalekt“*. Povjerenstvo jê zebralo tri scenarijê: Prvo mesto su podelili „*Film u filmu u Turopolu*“ teroga jê napisala Mateja Posedi i „*Coprnička gibanica*“ teri su napisali Josip Perković i Dorian Frangen. Posebno jê pofôlilo scenarij Ivanke Rožić „*Veliki i moli čuvori turopolske baščine*“.

Vu dojučê tri člankê pripravljeni su si tri scenariji, tak da i drugi zainteresirani morêju prečitati kak su spisатели zamislili da sê vuči turopölski jêzek/dijalekt.

Vu četrtomu članku, *O jeziku kajkavskoga pjesništva Željke Cvetković*, dr. sc. Boris Kuzmić analizéral jê nezinu zbirku *Oblečena vu šlarinu duše* da bi videl do terê merê spisateljka koristi jêzek starešê kajkavskê kniževnosti vu svojem denešnom govoru i spisövajnu.

V délu *Turopoljski kniževni puti* Đurđa Parać pišê o spisatelskomu i životnomu svêtu Nevenkê Lang, o „svêtu jênê vrckavê i večno mlôdê osobnosti, mladosti tera ne pita za leta“.

V délu *Turopoljskê pripovetkê i pesmê* pripovetkê je i pesmê spisalo višê spisatelof: Nevenka Lang (Velika Gorica-Pleso), Đurđa Parać (Velika Gorica - Pleso), Nadica Kološa (Ogulinac), Vladimir Stepanić (Velika Gorica - Kurilovec) i Stjepan Zlodi (Šiljakovina).

Nena Lang jê pisala o nôdimke terê su ludi na Plêsu imali. Đurđa Parać jê pisala o dvemi čoveki s Plêsa teri su sê držali skupa kak „prst i novet“ i bili prijateli „za glôvu“. Nadica Kološa pišê o mlôde dekle i nezinomu nesretnomu kraju radi zgublenê verê i lubavi ot nevernoga dečka. Vladek Stepanić piše o Bôjdnaku svega dečinstva. Štêf Zlodi piše o tomu kak su ludi šteli videti i čuti rajsku ticu i kak vu živlejnu ni sê onak kak sê čini.

Posebno mōram spomenuti da jê pripovetka Nadice Kološa, *Licitarско srce*, bila štômpana i vu petom broju ŠKRIJNÊ, ali su sê tam, krivnum glôvnoga urednika, rêdi pomišali i to jê sat ovdek popravlêno. Želim si, da sê gospa Nadica ne srdi prêveč.

V délu *Poseben privržek* jê članak teri jê trejti dél *Turopoljskoga vugliča*. Prvi i drugi dél štômpani su vu ŠKRIJNE 4 i ŠKRIJNE 5. Članak jê spisal poznati Velikomlôčan, Nikola Maković, inžinêr strojôrstva i det pêt najst nukof. *Turopoljski vuglič* jê članak o ludem teri živeju ili su živeli na Velike Mlôke, a gospon Nikola (Mikič, Mika, Mikica) jê o jnêmi pisal onak kak je jê on videl i doživêl.

Na zôjdnê su privrgnêni *Živlejski puti spisatelof* (*Životopisi autora*) teri su pripravili člankê za ŠKRIJNU.

Trêba saki put ponoviti da su nekteri članki spisani na turopoljskomu dijalektu, a nekteri na standardu. Spisateli na turopoljskomu dijalektu pišêju na svemu govoru (saki taj govor jê jên dél turopoljskoga dijalekta) i onak kak misli da bu nôjbolšê napisal kaj jê mislil rêči. I onak kak jê napisano tak jê naštômpano. Lektorérani su samo oni članki za terê su spisateli iskali da jê glôvni urednik lektoréra prema svemu govoru turopoljskoga dijalekta.

Pri kraju bi još privrgel da jê i ovaj Spelovnik (*Uvodnik*) spisan prema jenomu govoru turopoljskoga dijalekta i to govoru teri sê govori vu sredine Turopola i s terem sê služi glôvni urednik. Tak jê pripravljen da su

privržena posebna slova tere ni vu abecede našega standardnoga jezika, ali s teremi sê morê napisati saka turopôlska zgovorena réč.

Privržena su četiri nôva slova: ê, Ê ; é, É ; ô, Ô ; ō, Ŏ

Ovak sê nôva slova zgovorjaju:

ê, Ê	é, É	ô, Ô	ō, Ŏ
između e i a	između e i i	između o i a	između o i u

Na réči nisu deti znôki „naglasnoga sustava“ jer Turopôlci znôju, vu pravilu, kak sê tera réč zgovorja.

Drôgi i preštamani čitateli!

Čitajtê ŠKRIJNU i nôjtê kaj zameriti!

O Božiču, (25. XII. - dvajspetoga dôna meseca grudna), 2023. leta

Stjepan Rendulić
glôvni urednik

TUROPÖLSKI JÊZEK I OBIČAJI

Kak smu zebrali nôjböli scenarij

*Ana Plehinger,
Velika Gorica (Kurilovec)*

Drôgi čitateli,

imamu govor teri si razmemu, teri smu v škole navčili kak bi sê si mi razmeli med sobum. I čakavci i kajkavci i štokavci i ikavci.

Ali kak svoj govor, svoju domôču réč, denes opčuvati da sê ne zatrê i ne zgubi? Ni to têska, samo sê trêba spominati na domôčemu govoru. Zôkaj bi sê srameli? Kad sê v Sôboru (Ivan Kukuljević Sakcinski, 1843.) počelo govoriti na „horvatskomu jeziku“, am jê to bil govor na teromu se jô i denes spominam z mojum susedum:

-Marica, nôj više zalévati vrt, dôjdi sim na kôvu!- I Marica dôjdê.

Sigurno saki čas prečitâtê v novina ili na internetu da negdo otpira „Natječaj“ za prijaviti – bilo to za lépu pesmu ili pripovest. I onda zebêrê nôjböle i nagradi.

Vu ime se nas, nositelof turopölskoga dijalekta, prošlo leto jê to naredil Grôd Velika Gorica.

Prečitajtê...

„GRAD VELIKA GORICA

I NOSITELJI KULTURNOG DOBRA TUROPOLJSKOG DIJALEKTA,

*Ogranak Matice hrvatske Velika Gorica, KUD Mičevac, KUD Velika Mlaka,
KUD Nova zora, OSS Buševac, Etno udruga Kurilovec, Plemenita općina
turopoljska*

objavljaju

NATJEČAJ ZA NAJBOLJI I ORIGINALNI SCENARIJ

Natječaj za najbolji i originalni scenarij objavljuje se u okviru projekta „Učimo turopoljski dijalekt“. Cilj projekta je očuvati i promovirati turopoljski dijalekt koji je od 2017. godine rješenjem Ministarstva kulture i medija dobio status kulturnog dobra.

Na natječaj se mogu prijaviti dramaturzi, sve osobe sa završenom Akademijom dramske umjetnosti te svi oni koji su vješti u pisanju i koji imaju dobru ideju, bez obzira na uzrast. Svoju prijavu uz raspisani scenarij u PDF/Word formatu možete poslati na mail adresu natjecaj.kultura@gorica.hr.

ROK ZA DOSTAVU SCENARIJA: 30. rujan 2022.

Polazne točke za pisanje scenarija:

- 1. Očekivana struktura scenarija:
 - a) Jedan scenarij od osam (8) kratkih priča/crtica prema kojima će se snimiti osam (8) kratkih igranih filmova u trajanju do najviše 3 minute ili*
 - b) Jedan cjeloviti scenarij za kratki film u trajanju 20- 25 minuta,**
- 2. Poželjno je da se scenarij temelji na povijesnim i etnološkim crticama te kulturi Turopolja,*
- 3. Scenarij treba biti edukativan, zanimljiv i zabavan,*
- 4. Prednost će imati scenarij napisan na turopoljskom dijalektu ali nije uvjet (u slučaju da scenarij pisan na standardnom hrvatskom književnom jeziku bude ocijenjen kao najuspješniji prevest će se na turopoljski dijalekt),*
- 5. Ciljana publika su prvenstveno djeca i mladi.*

Ostali kriteriji po kojima će se ocjenjivati prijavljeni scenariji:

- kvaliteta i inovativnost,*
- resursi potrebni za realizaciju projekta,*
- utjecaj projekta na kvalitetu kulturnog života zajednice,*
- komercijalni karakter samog scenarija.*

Stručno povjerenstvo provodit će ocjenjivanje svakog prijavljenog projekta na osnovu navedenih kriterija, a rezultati natječaja bit će objavljeni najkasnije 60 dana od dana završetka podnošenja prijava. Stručno povjerenstvo novčano će nagraditi samo jedan od predloženih scenarija.

*Najbolji scenarij ostvarit će financijsku nagradu u iznosu od **8.000,00 kn** neto te će se objaviti u časopisu Škrijna turopolska koju izdaje Ogranak Matice hrvatske Velika Gorica. Film će se prema nagrađenom scenariju snimiti samo ako potpuno zadovolji sve postavljene kriterije potrebne za realizaciju projekta.“*

Dêvet autorof teri su sê ozbilno prijeli posla, poslalo jê svojê scenarijê, pôk jê Povjerenstvo tero jê posložila gospa Vesna Župetić z grackoga Upravnoga odjela za predškolski odgoj, školstvo i društvene djelatnosti, imalo kaj čitati.

Môm sê videlo da je se dêvet ozbilno rezmislilo kaj bu i kak bu napisalo. Ni bilo lefko zebrati nôjbôlega. Se po dvô put smu sê zestajali i spominali (*Željka Horvat Vukelja, Ratko Cvetnić, Romana Rožić, Ana Plehinger i Vesna Župetić*) teri je taj scenarij za koga si moremu rêči da jê nôjbôle napisan, da sê pazilo kak nê bu prêveć koštalo snimajnê i da ga si razmeju – stôri i mlôdi.

Čitali smu i čitali, zbrôjali kaj vala i kaj ne vala. Nikak sê drugač nismu mogli dogovoriti, neg da su barem dvô nôjbôli i još jêden teri jê blizu toga.

Prvo mesto za nôjbôli scenarij na turopôlskomu dijalektu su podelili „Film u filmu u Turopolu“ teroga jê napisala Mateja Posedi i „Coprnička gibanica“ teri su napisali Josip Perković i Dorian Frangen.

Posebno smu pofôlili scenarij Ivanke Rožić „Veliki i moli čuvori turopolske baščine“.

Kak jê i obêčano v Natječaju, Ogranak Matice hrvatske u Velikoj Gorici je te tri scenarije pripravil vam za čitajnê v ovom broju „Škrijnê turopôlske“. Am znôtê da sê v škrijnu mêčêju samo nôjvrednešê stvôri.

Scenarij 1.; Film u filmu u Turopolju

Mateja Posedi,
Oslakovec (Međimurje)

EXT. KRČKA VRATA - DAN

1. POGLAVLJE - DIVOVSKA VRATA

Vrijeme je sunčano i mirno. Ispred Krčkih vrata stoji novinarska ekipa koja se sastoji od snimatelja DAVORA (35) i novinarke GORDANE (40). Oni rade na prilogu pa sukladno tome Gordana stoji ispred kamere dok Davor snima. Prebacujemo se na snimak kamere, a koji uokviruje Gordanu i iza nje Krčka vrata.

GORDANA
(gleda u kameru)

Ovaj čas smu v Turopolu, v šume Turopoljski lug, točno tam de su Vrôta od krča, jedno fest poznato mesto v ovom kraju. Nismu mi jedini teri vam pripovedamu o temi Vrôti.

Čem je Ogranek Matice hrvatske z Velike Gorice oglôsila da se more dobiti nôgrada za nôjbole snimljeni film o sakom od navek jôko poznatom mestu v Turopoljskom kraju – si su prijeli v ruke kamere i pametne telefone, kak bi vlovili ono nôjlepše i nôjvredneše od ovoga kraja.

Standardni hrvatski jezik:

Trenutno se nalazimo u Turopolju, konkretnije u šumi Turopoljski lug gdje se nalaze Vrata od krča, jedna od znamenitosti ovoga kraja. Ali mi nismo jedini koji izvještavaju o ovom fenomenu. Nakon što je Ogranak Matice Hrvatske u Velikoj Gorici raspisao natječaj o najbolje snimljenom filmu o znamenitostima turopoljskog kraja, stanovnici istog su se primili kamera i pametnih telefona kako bi uhvatili ono najbolje od ovog kraja.

U kadar reportaže, u daljini, točno pred Vrata od krča, polagano uđu INA (12) i NINA (13). Nina drži mobitel u rukama i snima detalje vrata. Prebacujemo se na njezin kadar, pomalo nespretno i izvan fokusa.

NINA

(govori dok istovremeno snima stup vrata, iznimno dramatično, kao
uvod u kakvu legendu)

V ove šume je jedan liepi stup.

(naglo okrene mobitel)

Ovo je drugi stup od velike vrôt.

(kamera prema gredi)

Ovo je greda.

(zoomira latinski natpis)

**Ovo je skriveno pismo tero znôju prečitati samo jôko veliki ludi
teri su podigli ova vrôta. Zôto samo oni moreju prejeti dale. I nigdo
više. A onaj teri bi se usudil zakoročiti v ovu začôranu šumu, jôko
veliki ludi ga budu našli, restrgali i pojeli za obed. Nedu se niti najeli.**

Korak iza Nine stoji Ina i promatra što Nina snima. Kraj snimka.

INA

(staloženo)

**Mene je baka rekla da je to zapraf podignuto kad je vlôst podelila
šumu na diele, med lude teri su šumu sekli.**

Nina ispusti mobitel. Vidimo u daljini kako novinarska ekipa odlazi.

NINA

(ljutito)

Sad moram ponovo.

INA

**I ti stupi su bili negda drveni, ali je saku jesen vu te šume poplava,
pôk su je zamenili z betonskemi stupi.**

NINA

(slegne ramenima)

**A kaj bumu s tem? Krčili su šumu i podigli ova vrôta, samo od
dreva. Došle su velike poplave, pôk su je zamenili, deli su vrôta od
betona.**

INA
(proučava vrata)

Trieba reči kak je bilo.

NINA

I govorim. Mene je moja baka rekla da su tu pri nami živeli jôko, jôko veliki ludi. Zvôli su je Mračnôki.

Nina podiže mobitel kako bi ponovno snimila vrata, samo što se ovaj put udalji.

NINA
(Ini)

Dej stani polek stupa. Ti si môla pôk budu vrôta zgliedala vekša.

Ina stane kraj stupa dok Nina zauzme mjesto gdje je nedavno stajala novinarska ekipa. Uključuje kameru i prebacujemo se na taj kadar. Vidimo Inu kako nepomično stoji kraj stupa.

NINA
(ponovno govori dramatično)

Sad vidite kuliko su vrôta visoka, a kuliko je dekla visoka. Vidimu kuliko su Mračnôki bili zapraf veliki. Strašno veliki. Nijov jedan zub je bil visoki kak i ova dekla.

Ina gleda prema natpisima s unutarnje strane stupa.

INA
(više)

Tu piše da je točno kad se se zrušila stôra vrôta počel svetski rat. I to spomeni.

Nina frustrirano uzdahne.

NINA
(više Ini)

Gledaj prema kameri i prstom pokazuj ove kockice gore.

Ina podigne ruku i pokaže prema kvadratićima koji se nalaze na vratima.

NINA

(nastavlja sa snimanjem s istim tonom)

Ove kockice su velika tajna. Onaj dô ju more rešiti, postal bude prijatelj z Mračnôki. A kad negdo postane nijof prijatelj, ima sú vlôst ovoga kraja. Mračnôki ga budu zanaviek čuvali i donošali mu drva s teremi bu podigel veliki dvorec, v terem bu kraleval i zapoviedal z velikum vojskum.

INA

(više)

Jesi rekla teroga leta su vrôta podignena?

Nina iznervirano uzdahne.

NINA

Am si znôju da su je podigli Mračnôki pred milijon let.

Ina zbunjeno pogleda Ninu.

2 INT. ŠUMA - DAN

2. POGLAVLJE - MOGUTSKA POSLA

MARTIN (12) i DENIS (12) snimaju svoj video s mobitelom tako što ga Martin drži u ruci dok se Denis pokušava ugurati u kadar. Oni trče. Vidimo njihov snimak čija se slika trese. Martin govori u panici u kameru.

MARTIN

Ovde su Martin i Denis za vas. Znôči, puno vremena prije čoveka ovde su zrasli moguti. I to z 'rôsta.

DENIS

Moremu je prepoznati po velikemi škrlôki.

MARTIN

Ili po rogi. Imaju velike roge.

Nastavljaju trčati. Teško uzdišu.

DENIS

Nećemu vam nikaj zmišlati niti vas lagati drôgi followeri. Ali...

MARTIN

Mi smu videli jednoga.

DENIS

Bil je strašen. Imal je nekakovo drevo š čem se podpiral.. Sigurno za čôrajne. Skoro nas je pretvoril f prasce.

MARTIN

Ali mi smu se postavili.

DENIS

Rekli smu mu, e ne buš denes!

Martin i Denis lagano hodaju.

MARTIN

Inače vam oni nisu loši. Oni su kak *Čuvôri galaksije*. Samo ne čuvaju galaksiju, neg naša sela.

DENIS

Uglôvnom, kad smu mi nega videli...

MARTIN

Počeli smu bežati, nismu šтели da nam se kaj dogodi.

Obojica se okreću oko sebe. Provjeravaju.

DENIS

(prijetvorno)

Jel misliš da smu mu pobeqli?

MARTIN

More biti da jesmu. Ali ni sigurno.

DENIS

(prema kameri)

V sakom slučaju, drôgi followeri, mi smu ovde samo radi vas, da vam dokažemu da v ove šume ima čarobnokof, mogutof.

MARTIN

(prekine ga)

Oni su vam zgledali kak *Gandalf* ili *Dumbledore*. Moreju uprôvlati z gromi i mujnami.

Pauza da uzmu dah.

DENIS

I mi smu ga uspeli snimiti.

MARTIN

(dramatično)

Trôg moguta je v memorije ovoga telefona teroga držim v ruka.

DENIS

Pokôzali bi vam sad, ali moramu bežati. Mislimu da mu ni bilo drôgo kaj smu mu zašli v hižu.

Martin i Denis odjednom zastanu i drže dah. Oni se počinju okretati oko sebe, kao da su čuli siguran dokaz da netko ide.

MARTIN

(više u panici)

Beži, beži....

Kamera se ugasi.

INT. MARTINOVA SOBA - DAN

Martin i Denis gledaju snimak na računalu. Montiraju trenutak u kojem se počinju panično okretati i misliti da ih slijedi mogut.

MARTIN

Znôči, tu ide grom...

DENIS

I nekakova glazba tera jôko svira.

MARTIN

Dodali bumu i svetlosne efekte...

DENIS

Samo da je bole od Nine i Ine i nijove Krčke vrôt.

Denis ustane od stola i pogleda kroz prozor s kojeg se vidi Muzej turopolja.

MARTIN

Sekak bu bilo bole. A de ti je sestra? Kaj i ona snima?

DENIS

Je, ali nekaj dosadnoga, tam spred Muzeja turopola.

Prati se Denisov pogled prema muzeju.

4 EXT. ISPRED MUZEJA TUROPOLJE - DAN

3. POGLAVLJE - RIJEČI MARIJE JURIĆ ZAGORKE

Ispred muzeja stoje JANA (14) i DORA (14). Jana je odjevena u odjeću s početka 20. stoljeća. Izgleda kao minijatura prilika M. J. Zagorke. Dok ona stoji, Dora pokušava uhvatiti kadar, pa gleda Janu uz muzej. Jana u ruci drži knjigu Kći Lotrščaka.

DORA

Pred muzejom je nôjbole. Još te bum snimila onak obično z vodoravnum kamerum, ne tiktokerski. Tak da se buš ciela videla. Da se vidi kostim.

Jana kimne. Još uvijek drži knjigu u rukama.

DORA
(pogleda knjigu)

Jesi vežbala?

JANA

Am znôm čitati.

Dora zastane na trenutak te se približi Jani kao što se redatelj ponekad približi glumcima kada im želi nešto ozbiljno reći. Duboko je pogleda.

DORA

Ali to ni bilo kakovo čitajne.

JANA
(zbunjeno)

A kakovo je onda?

DORA
(duboko udahne)

Moraš si zamisliti da si negde na televizije. Ne na televizije, nek f kinu. Razmeš? Zamisliš si da čitaš one najave za film, da si onaj muškôrec z dubokem glôsom.

JANA

Muškôrec z dubokem glôsom?

DORA

Je, je. Znôš, kak oni najavljuju neki film, kak da nekaj opasnoga ide iza vugla. Zapraf ozbilno. Tak želim da i ti ovo čitaš.

JANA

Ali to je Zôgorka! Ni to film propasti.

Dora ne može vjerovati kako Jana umanjuje Zagorku.

DORA
(uzbuđeno)

Am je Zôgorka nôjbola za takovo čitajne. Dej probaj!

Jana otvori knjigu i počinje čitati.

JANA
(čita)

Da je to bilo? Bog znô da je stvoril naše Turopole.

DORA
Z dubokem glôsom. Fest ozbilno.

JANA
(ponovno, karikira)

Da je to bilo? Bog znô da je stvoril naše Turopole.

Dora oduševljeno kimne. Sviđa joj se način čitanja.

DORA
Baš tak, fest ozbilno i napeto.

JANA
(zgađeno)

Tak? Am je to za smejati se.

Dora duboko uzdahne. Jana je dijelom u pravu.

DORA
A, dobro. Nôjdi nekakovu sredinu. I nôj na kraju pozôbiti povedati dô je to napisal i kak se kniga zove.

JANA
Marija Jurić Zôgorka, Kći Lotrščaka.

Dora kimne te uključi snimanje na kameri.

DORA
V redu. I... idemu!

Prebacujemo se na snimak u kojem Jana stoji u krupnom planu i svečano čita, kao da čita himnu. Tu i tamo pogleda u kameru te izvikne koju riječ, to jest, pretjera u interpretaciji.

JANA
(čita)

“Da je to bilo? Bog znô da je stvoril naše Turopole. Prije nas Rimlani su brôli žir i lovili vepre po Turopolu. Tak pripovedaju ludi, starejši i pametnejši od mene. Ali otkad ima Turopolcov, tu je i Plemenita općina turopoljska. Nigdôr nismu bili kmeti, neg svoji gospodôri. Nismu plôčali desetinu Kaptolu, niti teromu velikôšu.

Ali onda Turci navalili odozdol, da požereju pitome jôjnec.

Kopitala se čerga kak kuga, ali Turopolci su se dosetili i podigli onde na polu vuz vodu, grôd Lukavec. Znôte, Turopole je za praf prag našega krôlevskoga grôda Zôgreba, a će pogano zlo prejde prek Turopola, onda zôjde v naš slobodni krôlevski grôd.”

“Kad je to bilo? Bog zna kad je stvorio naše Turopolje. Prije nas brali su žir i lovili veprove u Turopolju Rimljani. Tako kažu ljudi, stariji i pametniji od mene. Ali otkad ima Turopoljaca, bila je tu Plemenita općina turopoljska. Nikad nismo bili kmeti, već svoji gospodari. Nismo plaćali desetinu Kaptolu niti velikašima. Ali onda provališe odozdo da proždiru pitomu janjad. Valja se čerga poput kuge i Turopoljci se dosjetiše pa sagrađiše ondje na polju kraj potoka grad Lukavec. Znae, Turopolje je zapravo prag naše kraljevske varoši Zagreba, a zlo prijeđe li poganin preko njega, jer tada ulazi u naš slobodni kraljevski grad.”

Jana dramatično zatvori knjigu, podigne glavu, pogleda dramatično u kameru, uzme trenutak, udahne i kaže:

Marija Jurić Zagorka, Kći Lotrščaka.

DORA

Rez! (prestane snimati) Ovo je dobro! Ali možda da prečitaš još jempu, još ozbilnije.

(pogleda prema nebu)

Bilo bi baš dobro kad bi sad malo zapuhalo otrôga.

Dora i Jana pogledaju u nebo kao da misle da će se zaista dignuti vjetar.

INT. AUTOMOBIL - DAN

4. POGLAVLJE - LUG I TUR

U automobilu se vozi SANJA (35) i za volanom BORO (38). Na stražnjem sjedalu sjedi NIKOLA (13) i gleda u mobitel. Stiže mu poruka od Martina: "Bili smo i snimili. Sad montiramo." Nikola odgovara: "Koliko dug treba biti taj video?". Martin odgovara: "Ne znam. Valjda koliko hoćeš". Nikola pretražuje na internetu podatke o Turopolju.

REZ NA:

Nekoliko trenutaka kasnije Nikola pogleda kroz prozor. Vidi se šuma Turopoljski lug. Uključuje kameru i snima šumu.

NIKOLA

Otrôga se vidi turopolska šuma. Tu i mi imamu šumu.

BORO

Dvô hektare.

NIKOLA

Tato, nôj sad pripovedati. Snimam nekaj za jeden natječaj. I vozi polefko da mi se otrôga vidi šuma.

Nikola pročisti grlo.

NIKOLA

(voditeljski)

Ova šuma je jôko važna za Turopolce teri su ju koristili i krčili, a posebno rastovinu vrste lužnaka, teru ova šuma ima napretek.

SANJA

I moj deda je bil šumar. Znôš Nikola onu bakinu hižu. To ti je sé od rastovine napravleno. I to z ove šume.

NIKOLA

Znôm mamo!

SANJA

A dobro, samo ti nastavi. Ne bum ti jô smetala.

Nikola nervozno uzdahne, ali nastavlja snimati.

NIKOLA

(u kameru)

Od rastov z turopoljske šume ljudi su gradili hiže i cirkve. Turopolci su bili poznati paleri.

SANJA

I bome su se namučili. Ni onda bilo kak denes. Baka je pripovedala da se deda znal vrnuti ze šume tak truden, da ni žlicu za juvu ni mogel podiči.

Nikola sačeka da mama kaže sve što ima te nastavlja snimati.

NIKOLA

(u kameru)

Stanovnici turopoljske šume su i turopoljske svijne tere se poznaju po rudlave dlake i dugom tielu i glôve. One se raniju z žirom z ove šume. I zôto živeju baš ovde. Oink, oink...

Sanja u rukama drži veliki paket u kojem se nalazi zamotana zdjela.

SANJA

(Bori)

Ne bu ovo dosta. Dej stani negde da još nekaj kupim. Nekaj za decu.

Boro naglo skrene prema benzinskoj postaji. Toliko naglo da se poremeti Nikolin kadar.

EXT. BENZINSKA POSTAJA - DAN

Postaja se nalazi preko puta šume. Sanja i Boro idu u trgovinu dok Nikola izlazi iz automobila i ostaje sam. Gleda prema šumi. Uzme mobitel i podigne ga u zrak, kao da fotografira šumu. No, zapravo se na fotografiji nalazi slika turopoljskog tura. "Smješta" tura u okoliš. Sklapa jedno oko kako bi bolje vidio. Miče sliku s mobitela i pali kameru.

NIKOLA

(dok snima šumu)

Turopole je dobilo ime po izumrlom govedu tur. Ono je živelo ovde se do sedamnajstoga stoleća. Tur se ranil žirom i suvem korejnom. Bil je visok oko dvô metre i dug oko tri. Imal je i velike roge.

(okrene se prema cesti)

Ime Turopole prvi put je zabileženo iladupetstotridesetoga leta (1530) da se ovde održal Sôbor hrvatske plemičov.

Nikola nakratko zastane, razmišlja. Prekine snimanje pa ubrzo ponovno pali kameru. Snima automobil.

NIKOLA

Če je tur zaozbilno bil dug tri metre, onda je bil veliki kak auto. I če je bil visok dvô metre, kak dvô auti jeden na drugomu? Zgleda da je tur bil veliki kak denešni slon. A kak se glasal?

(Nikola imitira neki zvuk goveda)

Nigdo ne zna.

Nikola snima druge automobile na parkingu benzinske postaje.

NIKOLA

Bumu rekli da su ovo sé turi. Tuliko je je bilo onda. Denes niema više ni jenoga.

Dođu Sanja i Boro te ponovno prekinu snimanje. Nose slatkiše u ukrasnim vrećicama.

SANJA

Koga više ni?

NIKOLA

Turov.

SANJA

A bome ni. Ali ima divje svijn. Jesi to spomenul?

NIKOLA
(preokrene s očima)

Jesem.

Sanja da Nikoli čokoladicu koju je kupila. Nikola gasi video i ulazi u automobil.

7 EXT. ISPRED KAPELE SVETOG IVANA KRSTITELJA - DAN

5. POGLAVLJE - COPRNICA U CRKVI

Ispred kapele vidimo JANA (16), VELJKA (19), i REU (17). Veljko je redatelj, dok je Jan snimatelj. Rea je odjevena u crni istrošeni kostim vještice ili coprnice. Jan i Veljko pokušavaju kolica za kupovinu u trgovačkim centrima osposobiti za vožnju kamere, da bude što manje trenja pa namještaju daske po cesti, ispred ulaza kapele.

VELJKO
(Janu)

Jesem ti rekel da zravnaš desku da bu rôvna z drugum...

Jan je poravna. Na ulici stoji nekoliko prolaznika. Vide kameru pa čekaju ako mogu proći ispred nje.

VELJKO
(prolaznicima)

Slobodno prejdete. Još ne snimamu.

JAN
(Veljku)

Veljko, očemu snimiti Reu, kad dojde Bruno onda bumu morali nega.

VELJKO

Nemrem ju snimati, kamera se stepa kad ni na rôvnom. Dej sad probaj.

JAN

V redu je.

Veljko pogurne Jana pa zamijene mjesta. Sad Veljko gleda kroz kameru i smije se od zadovoljstva.

JAN

Jesem ti rekel da je v redu.

Veljko kimne te pogleda Reu koja stoji sa strane i čeka pokrivena u kapuljači preko glave.

VELJKO

(Rei)

Rea, ti dojdeš iza kapele, onda se šujnaš vuz zid, skrivaš se, i dojdeš do vrôt, polefko je otpreš i šmugneš nutre.

REA

Jel očeš da vugnem kapulaču z glôve?

VELJKO

Nôj, ostavi ju. Ti moraš zajti f kapelu, a nigdo te nesme prepoznati. Kad zôjdemu nutre f kapelu onda te bumu snimali z apostoli. Oni budu brônili kapelu od tebe.

Rea kimne i ode iza kapele. Jan i Veljko sačekaju trenutak.

JAN

Kamera ide.

PROLAZNIK (55)

Jel morem prejti?

Veljko iznervirano uzdahne. Taman je mislio snimati.

VELJKO

Morete prejti.

Prolaznik prođe ispred kamere. Veljko se pripremi za scenu, Jan je i dalje na kameri.

VELJKO

I idemu...

Prije nego se prebacimo na snimak, vidimo Jana čije je oko udubljeno u kameru i Veljka koji gura kolica i istovremeno gleda Reu kako glumi.

Dvoje PROLAZNIKA stane i čeka kraj snimanja. Prebacujemo se na snimak, na to kako se Rea u crno bijeloj slici šulja zidom kapele, kako raste dramatičnost glazbe, kako ona dolazi do ulaza i uđe. Tada glazba naglo utihne.

8 INT. KAPELA SVETOG IVANA KRSTITELJA - DAN

Snimak se nastavlja. Vidimo Reu sad bez kapuljače kako gleda prema svodu, prema slikama Sv. Marka i Sv. Luke.

VELJKO

I rez.... Ne bi trebala gledati vujne kak da te zanimaju, nek kak da je se bojiš. Ti si coprnica.

REA

Dobro, more.

VELJKO

(zauzme ozbiljan stav)

Da se razmemu. Ovo je stvôr dobra i zla. Puno put se spomijna da su ovdje vlôdale coprnice. Da su zaklijnale lude, lubovale s tuđemi muži, delale sekakove priprafke i puno sega drugoga.

JAN

Kakve priprafke su delale?

VELJKO

Loše pripravke, Jan. Mi bumu z ovem filmom o Turopolu deli te dvô sviete jeden naprama drugomu. Katolički sviet teri je z ovum cirkvum ze sedamnajstoga (17.) stoleća bil jôko raširen i sviet legendi iliti vradžbine o teremi se puno pripovedalo. Znôči, ovo kaj mi snimamu je klasična...

U tom trenutku uđe posjetitelj u kapelu.

PROLAZNIK (60)
(prekine Veljka)

Jeste gotóvi? Mi bi razgledali kapelu.

Veljko frustrirano uzdahne

VELJKO

Nismu, ali slobodno zôjdete nutre.

Troje posjetitelja uđe u kapelu i razgledava je.

VELJKO

(nastavlja govoriti Rei i Janu, dok u pozadini posjetitelji razgledaju kapelu)

De sem stal?

REA

Da je naš film...

VELJKO

(nastavlja)

Aha... Da je naš film za ovaj natječaj presek života v Turopolu, vu jednom sukobu pobožnoga i svetovnoga. Eto...

Rea i Jan školski kimnu. Veljko duboko uzdahne. Umorio se od ovog objašnjavanja. Trojac pogleda posjetitelje kapele, što gledaju i koliko će im još dugo smetati.

9 EXT. ISPRED KAPELE SV. JURJA U LIJEVIM ŠTEFANKIMA - DAN

6. POGLAVLJE - DRVENI RADNICI

BRUNO (16) sjedi na travi nekoliko metara udaljen od kapele. Na telefonu odgovara na Veljkovu poruku "Kad ćeš doći? Trebao si već biti tu!" riječima "Kod Dine sam na setu. I njoj glumim. Dođem za cirka 45 min."

Bruno je odjeven narodnu nošnju Turopolja. Kraj njega se nalazi nekoliko komada šindre, kao i cjepanica i posebna sjekira za cijepanje.

DINA (18) drži kameru u rukama i namješta komande.

DINA
(više)

Eto! Namestila sem. Idemu još jemput.

Nedaleko od Brune sjedi JOSIP (14), žgoljavi dječak odjeven u suvremeno radno odijelo. Kraj njega se također nalazi šindra.

JOSIP

Jel bumu to još dugo, ruke me već boliju.

BRUNO

Od čega? Am nisi ništa delal!

JOSIP

Kak ne?! I jô cieпам.

BRUNO

Ali tebe mejne snima.

JOSIP

Zôto kaj si ti v nošnje. Jô nisem.

BRUNO

I ti bi ju mogel nositi da nisi tak štrklav, pôk ti je prevelika.

Dina preokrene s očima.

DINA

Jeste li gotovi?

BRUNO
(nadobudno)

Jesmu. Kak da ne!

JOSIP
(nevoljko nakon što ga je Bruno uvrijedio)

Jesmu...

Obojica ustanu. Bruno namjesti svoju odjeću i popravi frizuru. Josip rastegne prste na rukama.

DINA

I idemu...

Vidimo snimak u kojem se vidi kapela, a kraj nje, Bruno i Josip kako razdvajaju šindru. Dina zatim kameru zaokrene prema kapeli. Snima pročelje i posebno krov.

JOSIP

A zôkaj samo jedan od nas more imati nošnju? Pa kaj ne bi bilo bole da ju imamu obodvô?

Dina prekine snimanje.

DINA

Več sem vam to povedala. To je zôto kaj ste ti i Bruno prikaz jednoga vremena i vremenske rôzlike. Vrieme ide, ali posel na šindre je ostal isti. Ona se i denes ciepa isto kak i negda. Razmeš sad?

JOSIP

Ne znam jel to budu si razmeli. Pogotovo to da je šindra drevo za krov.

DINA

Am je to jasno! Vi to odvôjate, a ja snimam krov. Dejte, još jemput to snimimu pôk idemu nutre. Pripravite se.

Josip samo ustane i primi pribor, dok Bruno zaklopi oči kao da se priprema za iznimno složenu scenu. Josip ga čudno pogleda.

10 INT. KAPELA SV. JURJA U LIJEVIM ŠTEFANKIMA – DAN

Vidimo snimak Brune i Josipa kako stoje kraj oltara, gotovo drveno. Dina snima njih, a zatim prelazi po oltaru, po detaljima.

DINA

Rez! Ni ovaj put ni bilo baš nôjbole. Znôči, jô to delam po

Hawksovski. Znôte negve filme, tipa Rio Bravo, Lice z ožilkom, El Dorado... Snimam v srednem plônu, tak da, Bruno, znôš de te sé lovim?

Bruno sigurno kimne, a Josip pogledava okolo, nije mu ništa jasno.

BRUNO

(ispali topnički)

Loviš me do dole. Znôči da i z nogami glumim.

DINA

(preokrene s očima)

Je, znôči da ti i prsti na nogami moraju znati tera jem je uloga.

BRUNO

Nebu to bil problem zôjne. Čak i da saki prst ima posebnu ulogu.

Dina se nasmije u znak da odobrava.

DINA

Odlično! Idemu.

JOSIP

(nesigurno)

Kuliko sem jô razmel, mi samo stojimu.

BRUNO

(štreberski Josipu)

Mi smu dreveni rôdniki z Turopola. Mi smu rôdniki dreva, mi smu odgovorni rôdniki specijalizirani za šindru. Dohôjamu na vrijeme i otidemu posle rôdnoga vremena. Nisi dobro navčil svoju ulogu.

JOSIP

(nesigurno)

Ja sem mislil da samo treba nekaj delati z drevom. Nisem mislil da bu to nekakova uloga.

BRUNO

Znôš kako veliju, misliti je...

DINA

(prekine ga)

Dejte, idemu još jemput. Bruno pogleda na svoj sat.

BRUNO

(kao da se podrazumijeva)

Jô nemrem više. Moram iti k Veljku. I on me zval da mu glumim.

DINA

Sad? Ti si znôči na dvô projekte odjemput?

BRUNO

(slegne ramenima)

Kad sem tak dober glumec!

Dina i Josip začuđeno gledaju kako Bruno bezbrižno izlazi iz kapele, kao da ne ostavlja poludovršeni projekt.

11 EXT. ISPRED KAPELE RANJENOG ISUSA, PLESO - DAN

7. POGLAVLJE - ČAROBNIJACI I KAUBOJI U TUROPOLJU 1896. GODINE

FILIP (18) stoji za kamerom okrenutom prema kapeli. Snima ZORANA (18) i ENU (17) kako ispred ulaza stoje odjeveni u plašteve s grančicama u rukama.

ZORAN

Glumec je najvažniji u ovom filmu. Glôvna je negova preobrazba. Ali najviše je važna preobrazba ove kapele Rajnenoga Isusa. Zôto snimam u se u jenom kôdru. Niema reza, niema kamuflôže, niema montôže. Čisti realizem.

FILIP

Ali te bum snimal duže kak vmiraš, pôk pridoš specijôlne efekte.

ZORAN

To, da. Znôči da se razmemu, nemu kak Željka delali povetni film.

Nam bu kapela poslužla kak fikcija, kak čarobnočka škola i kak teren za kaubojski film, kad je napravljena od dreva, kak i se v kaubojske filme.

ENA

I onda bumu mi iz čarobnoka...

ZORAN

(prekine je)

Postali kaubojski. Spred kapele bumu snimali borbu čarobnokof, a otrôga borbu kaubojskof.

FILIP

Kak da *Harry Potter* zestane *Dober, loš, mrtev*.

ZORAN

Dobro, polovili ste. Idemu snimat sé onak kak smu vežbali. Filip, prvo krupni kôder - loviš ovo leto tero piše na čelu kapele.

FILIP

Ovak.

Filip se s kamerom približi pročelju i ispisanjoj godini "1896". Slučajno pritisne REC.

Prebacujemo se na snimak kamere koji izgleda kao proba. Kamera snima godinu, pa zatim travu, pa dijelove Zorana ili Ene itd. Čuje se razgovor u pozadini.

ZORAN

(OFF) I sad otideš od mene i Enu loviš v srednem plônu.

Zoran uđe u kadar u kojem vidimo Zorana i Enu s štapićima jedno prema drugome.

ZORAN

(gleda Filipa kao da je on kamera)

Razmeš?

FILIP

(OFF) Razmem. Samo da ti velim, vidi se selo otrôga.

ZORAN

Zakreni ju malo.

Filip je zaokrene. Zoran nastavlja objašnjavati.

ZORAN

(govori u kameru, tj. Filipu)

Ena i jô se sad tučemu z magijum v nekakvom polu totalu. Ona meni hita nekaj ko *Expelliarmus*, a jô je vrôčam *Sectumsempra*. Mi to zarad autorske prava ne smemu povedati, glôvno da mi dvô to znômu. I onda jô opadnem, mrtev sem.

Zoran padne na pod, Filip se približi, snima ga kako leži.

ZORAN

To je ono kaj smu se dogovorili da me snimaš malo duže. Snimaš, snimaš i onda se prehitíš na Enu.

Vidimo kako kamera švenka od Zorana na Enu koja skida plašt, baca štapić. Čujemo Zorana u daljini.

ZORAN

(OFF) Znôči Ena, čem brže to.

Filip kamerom prati Enu iz potiljka, u polusubjektivnom kadru kako ide prema stražnjem dijelu kapele.

ZORAN

I sad otideš. Pôk kak polutotôl.

Filip se udalji s kamerom. Vidimo Enu u kaubojskom odijelu. U kadar uđe Zoran u sličnom kostimu. Oni vade pištolje i pucaju jedno u drugo.

ZORAN

Paf, paf. I to ti je to. Tu obodvô vmernemu. Razmeš sad se?

FILIP

Razmem.

Do njih dođe POLICAJAC (40).

POLICAJAC

Vi tu snimate nekaj?

Zoran dođe do njega.

ZORAN

Snimamu. Za natječaj, krôtki film o Turopolju.

POLICAJAC

A de vam je dozvola?

ZORAN

Tera dozvola? Ovo je ovak, amaterski.

POLICAJAC

I za amaterski treba imati dozvolu za snimanje na javne površinami. Kad ju nabavite, morete se vratiti.

Zoran, Filip i Ena ga preneraženo gledaju. Nisu ništa snimili, niti imaju dozvolu. Zoran se zabrinuto češka po glavi te počinje spremati opremu.

ZORAN

(tiho Eni i Filipu)

K vrapcu i z vežbajnem. Triebali smu môm snimati.

Ena i Filip kimnu, slažu se.

12 INT. KAPELA SV. BARBARE, VELIKA MLAKA - DAN

8. POGLAVLJE - BRADATA SVETICA

U kapeli se nalazi SAŠA (17), odjeven u staromodno odijelo za vjenčanje. Za fotoaparatom koji služi kao kamera stoji ŽELJKA (17). Kraj nje je TINA (16) koja ima ventilator.

TINA

Snimati bi triebale polek oltôra, Željka. Tam ventilôtor dosegne.

ŽELJKA

Tam on vidi tu svoju mlôdinku. I onda ide drama i onda ide ventilatôr. Idemu. (Saši) Saša, ti glediš oltôr. I kad dojde mlôdinka, pogledaš ju, okreneš se i bežiš.

SAŠA

V redu, razmem.

Saša se smjesti stepenicu niže od oltara.

ŽELJKA

Snimam.

Vidimo snimak u kojem Saša ponosno stoji ispred oltara, čeka mladenku. Vidimo kako ANITA (17) dolazi pred oltar u vjenčanici. Željka je snima iz potiljka. Kad dođe do Saše, on je pogleda. Tada i publika vidi kako Anita ima bradu, dugu do grudi. Saša se prestraši i počinje bježati. Izlazi iz kapele. Anita stane korak dva prema izlazu. Lagano se smije. Željka prestane sa snimanjem.

ŽELJKA

A de je veter?

TINA

Nemre doseči.

ŽELJKA

(Tini ljutito)

Kak ne doseže?

TINA

Am ti velim da do oltôra doseže, ali tu nemre. Prekrôtki je kôbel.

ŽELJKA

Nôjdi tam nekakov produžni kôbel.

Tina ode tražiti produžni dok Anita promatra unutrašnjost crkve, slike. Željka promatra crkvu, kako bi mogla složiti mizanscenu.

ANITA

(češka bradu kao veliki mislilac)

Jel budu ludi razmeli o čemu se dela? Jô neču da misliju kak zbilam imam brôdu.

ŽELJKA

Napisali bumu na početku da je to pripovest o Svete Kümmerisse tera je štela postati časna sestra, a otec ju je obećal nekome za ženu. I onda se ona molila Bogu da postane grda.

ANITA

I trebaš napisati da ju je za kôznu taj otec dôl prikovati na križ.

ŽELJKA

Snimila bum ovu sliku.

Željka kimne prema slici Sv. Kümmerisse. U kapelu uđe Tina s produžnim kablom.

TINA

Dobro, našla sem nekakov. Moremu ž nem probati.

ŽELJKA

Idemu. Moramu biti gotovi do 4. Moj vujec bu došel po kluče... A de je Saša?

Željka, Anita i Tina gledaju po kapeli. Saše nema.

TINA

Zgleda da je još vane.

ANITA

Kad on zajde v ulogu, niema više nazôj.

ŽELJKA

Anita, prosim te, odi po jnega. Tina, ventilôtor ide kad Anita stône korak - dvô na vrôta.

REZ NA:

Nekoliko trenutaka kasnije. Sve je spremno za snimanje. Saša stoji ispred oltara, Tina je u daljini spremna s ventilatorom na produžnom kablju.

ŽELJKA

I idemu...

Prebacujemo se na snimak sličnom kao i prije. Anita prati Sašu te odjednom u kapelu uđe Anita i Željka je prati s potiljka da bi u jednom trenutku prikazala Anitinu bradu. Kad je Saša ugleda, on dramatično odglumi prestravljenost i trči prema vratima te izađe. Anita stane korak - dva prema vratima, prateći Sašin bijeg. Počinje vijoriti njezina kosa. Željka je prati kako izlazi za Sašom. Kosa joj i dalje vijori.

13 EXT. ISPRED KAPELE SV. BARBARE, VELIKA MLAKA - DAN

Ispred kapele se nalazi novinarska ekipa s početka filma. Davor snima te Gordana izvještava, slično kao u prvoj sceni. Davor pali kameru, Gordana je već spremna. Vidimo snimak kamere, tj. izvještavanje.

CORDANA

Natječaj Ogranka Matice hrvatske v Velike Gorice pehnul je sakoga v Turopolu, pôk i sé teri živeju na Velike Mlôke. Sem je poznata nijova kapela Svete Barbare, tera je podignena v sedamnajstom stoleću. To je tak zafaleč tomu kaj je napravljena od rastovine (rôsta lužnaka) pôk ju si rado glediju i štimaju već tristo let.

Baž zôto je ta stôra kapela nekaj posebno liepoga i saki Turopolec bi ju triebal slikati, če se primle toga posla.

Standardni hrvatski jezik:

Natječaj Ogranka Matice Hrvatske u Velikoj Gorici zaintrigirao je cijelo Turopolje, pa čak i stanovnike Velike Mlake. A njihova najpoznatija

znamenitost je svakako kapela Sv. Barbare sagrađena u sedamnaestom stoljeću. Upravo zbog svog jedinstvenog izgleda kojeg može zahvaliti građevnom materijalu, hrastu lužnjaku, privlači poglede već tristo godina. Zbog toga je kapela obavezna znamenitost koju bi svaki Turopoljac trebao zabilježiti na svojem promotivnom filmu, lati li se istog.

U pozadini priloga, iz kapele mahnito istrči Saša, a nekoliko trenutaka kasnije izađe Anita s bradom i u vjenčanicu. Željka je i dalje snima, a ventilator i dalje radi i mrsi Anitinu kosu i bradu. Produžni doseže i do van.

GORDANA

(Davoru, neslužbeno)

Dobro je, mislim da imam dosta.

Davor ugasi kameru. Oni se pokupe s mjesta dok snimanje kod kapele i dalje traje.

Završetak

Scenarij 2.; Coprnička gibanica

*Josip Perković,
Velika Gorica
Dorian Frangen,
Velika Gorica*

1. Prolog

Uvodna naracija.

Prikaz uništenih turopoljskih polja i netaknutih šuma. Nebo je tmurno. Prikazane su prazne staje.

NARATOR

Lèto je iladu šesto i četrnàjsto i vù to je vrême v Tùrovo Pole dohájala črna dòba nevole i nesloge. Huda je gòdina potúkla sè žito i šenìcu s tùčum i solìkum, a vuki ludem kòleju blago. Ludi se sè više bojìju vraga i coprije.

Seljaci skupljaju žireve, pred kućama skidaju koru sa cjepanica. Melju žireve i rade kruh.

NARATOR

Jadna bokčija si prigrutavlja rane ot sega i sačesa. Tak se jê kruf z korum ot drf, mela se dela ot žirof, a čušpajzi od listjof.

2. Štef i sused Biškup

EKST. TUROPOLJE (selo) - SUNČANO POSLIJEPODNE

Štef Hudeček, kmet gospona Škrleca, vraća se iz luga, gdje je poskrivečki ubrao žireve za svoju zadrugu i susreće susjeda Biškupa na njegovom plotu. Štef ima vreću punu žireva na leđima.

BIŠKUP

O Štèvek, kam te vrak čari?

ŠTEF

(spušta vreću na pod)

O suset, Bokdej. Pem domûm, ke nè vidiš?

BIŠKUP

A de si bil? Ke ti je to na pléči?

ŠTEF

(sarkastično u polušali)

A kej ti maš s tem kej ja na pleči nôsim?

BIŠKUP

(sumnjičavo)

A je, da nisi morti opet po skrivečki žira išel brât? Iščaš muduša dok ga ne najdeš!

ŠTEF

(odrješito i oprezno ogledavajući se)

Dej muči! Kaj vraga govoriš! Da bi to vuni zešlo, znaš ti kej bi vraga s toga bilo?! Naj to drugem povedati.

BIŠKUP

(posprdno)

Mene je mamica navek povedala da ot zafriga ot žirove mele nima bolega. A moram ti reči da ni kruf ni za ititi. Znaš, zmesni kruf se dela od žirove mele kad nuter vrgneš malo hržéne mele.

ŠTEF

A sam ti špotaj. Znam da tebe ni žmefko kak mene kmetu. Mam me bode v srcu dà se pametim kak mi je dete čéra ručalo. Bi mi leže bilo da ima ikakove mele. Negda smo jeli pražetine i žgancof, a denes ni jájec ni. A gleč kaj sat jemo: prežganu juvu ot žirove mele. Joj mene joj, sešta smo imeli: i svin i kraf i kokôš i ligekov i žugekov ...

Kakve je to vreme dohajalo k nam, moj suset. Vidi mi se da su pri nami puno puno vekše sile na delu.

(čuje se glasno mukanje krava iz susjednog dvorišta Kate Šoštareve)

ŠTEF

(prestrašeno)

Ke je to bilo suset?

BIŠKUP

Naj me niš pitati. Pogledičeve krave saki tjeden Šoštareve na dvorišče dohajaju i glasno mučuju.

(pokazuje rukom na Katino dvorište)

Veno gleč, ne daju se vun potirati dok ih ona vun ne zegna.

ŠTEF

Da ti praf velim, mene je to sè sumljivo. Te Kate se i onak si paze kaj samoga vraga. Sà je nekak čudna. Ni čudo da je nigdo ženiti ni štel.

(Zamišljeno)

Misliš ti kej i ja mislim?

BIŠKUP

(Iznenadena)

Kej da bi Kata štela morti iti zá me zamuš?

ŠTEF

(odrješito)

Ma ne, norc jeden!

(Štef se nagne preko plota i šapčući)

El misliš da je to morti nekakova coprìja?

3. Huda Kata

EKST. ŠUMA - JUTRO

Kata Šoštareva, visoka i mršava žena s orlovskim nosom i maramom na glavi, pod kojom joj viri smeđa kosa, čuči pored drva i stavlja vrganje u košaru u kojoj ima raznog bilja i drugih gljiva.

Rez. POLJE - PODNE

Kata hoda preko polja pored svoje kuće s košarom, vraća se kući. Prema njoj trči dječak.

KATA

(mumljajući pjevusi)

Ajme mene kak sem žejna...

DJEČAK

Kata, Kata!

KATA

Ke je bilo, kej ručiš?

DJEČAK

Stari japek ot gospona Poglediča je betežen, rekel mi je gospon Matej da pó Vas dojdem.

KATA

(zakoluta očima i uzdahne)

Dobro, pem, sam da glive vrgnem v brendu.

(Kata otiče do kuće, dječak potrči za njom)

4. Betežni japek

EKST. KURIJA POGLEDIĆ - OKO PODNEVA

(Matija Pogledić, tmuran i visok čovjek, s kratkom crnom kosom i velikim brkovima, stoji pred ulazom u kuriju. Kad Kata i dječak priđu, diže pogled.)

POGLEDIĆ

(dječaku, daje mu novčić)

Na ti groš za mamu, odi domum.

(dječak otrči dalje)

POGLEDIĆ

(Kati, vidno nezadovoljan)

Japa mi je betežen. Vre dva dáne mu kipî v glave i leži v krevetu,

drfla v bradu i nikaj ga ne razmem, veliju mi ludi da bi ti morti mogla pomoći.

KATA

Kipi veliš? Bum vidla kaj morem, al ne morem nikaj obećati. Kej se opet nabužeral?.

(Pogledić se mrko okrene i otvori vrata kurije, dovodi Katu do Jape. Stari Pogledić leži u krevetu, pokriven od glave do pete. Otvara jedno oko.)

JAPA

A kej si mi tu huđu babu dovel, bu me još otrovála.

POGLEDIĆ

Dej muči japek, buš prekipel. Naj ti proba pomoći.

KATA

(užurbano, tjera Pogledića van)

Oven stari de se zdigni, bum ti ovo na čelo dela

(vadi biljke iz košare)

Rez. JAPINA SOBA - PREDVEČER

Japa kleči u obruču od bačve, Kata moli očenaš iza njega. Kamera se pomiče prema prozoru, kroz koji se vidi Biškup kako znatiželjno škica.

Rez. JAPINA SOBA - JUTRO

Matija sjedi na rubu kreveta. Na ormariću pored kreveta je vidljiv tanjurić s polupojedenom kriškom gibanice. Kamera prelazi s Pogledićevog na Japine ruke, koje Matija drži čvrsto. Dolazi Biškup, skida šešir, i ulazi u sobu.

BIŠKUP

(gledajući u pod)

Ma sućut gospon Pogledič.

POGLEDIĆ

Biškup, kej si videl?

5. Sud na Lukavcu

EKST. ISPRED LUKAVCA

Ljudi, uglavnom seljaci, se skupljaju pred ulazom u Lukavec, čuje se veliki žamor. Počnu lagano ulaziti u dvor.

Rez. SOBA U LUKAVCU (dalje: sudnica)

Župan Franc pl. Škrlec (dalje: Komeš) i porkulab lukavečki Jambrek Hrelić pričaju. Ulaze i drugi porotnici s fiškalom Jankom Hudićem i notarom. Većinom su plemići i bogato su odjeveni u odnosu na većinsko seljačko slušateljstvo na drugom kraju sobe. Jedan sudski službenik (Juratuš) sjedi na stolcu blizu sredine sobe, a njemu s lijeva je jedan prazan stolac. Nakon što članovi suda sjednu za stol, Porkulab ustane.

PORKULAB

(formalno)

Sud Plemenite općine Turopolske se zestal.

(sjedne)

KOMEŠ

(umorno, nezainteresirano, i dalje sjedeći)

Ja, Frajno Škrlec, komeš plemenite općine Turopolske, leta gospodnega 1614, dne 31. septembra.

NOTAR

(šapćući)

Gospon komeš, 28. septembra

KOMEŠ

(pročisti grlo i nastavlja, jednako neentuziastično)

dne 28. septembra, sem zezval ov sut da poslušamo tužbe i donesemo odlučejne o krivice tužene Kate Šoštareve. Tužbu dviže fiškal Turopolski Janko pl. Hudić, a tužena je Kata Šopar ... Šoštar. Juratuši su imenuvani da pomogneju i tužitelu i tužene. Fiškal, tera je optužba?

FIŠKAL

(ustane i pročisti grlo)

Na to gleč da imamo mnogo svedočanstva i vižite ranih dokazof,optužujem Katu Šoštarevu...

(slušatelji počnu malo mrmljati, pa utihnu nakon što ih Fiškal pogleda)
za maleficijum, veneficijum, coprajne i blaznost.

KOMEŠ

(Notaru)

Kak se tužena odgovara?

NOTAR

(ispravi se i kaže formalno, gledajući slušatelje)

Tužena Kata Šoštareva poveda da ni kriva i da svedoki lažeju.

KOMEŠ

(uzdahne)

Nu, dobro, naj zajde tužena i svedoki.

(kimne glavom prema vratima, dva vratara izađu van)

U sobu vratari dovode Katu, koja je u okovima, i posjedaju je na stolac u sredini sobe. Nakon toga ulazi Biškup i odlazi prema klupi na desnoj strani. Slušatelji znatiželjno žamore.

FIŠKAL

(ustaje, Biškupu)

Gospon Biškup, rečète sudu kej ste meni povedali o grehota i zlodeli Šoštareve.

6. Biškupova optužba

BIŠKUP

Bilo je to v leto lajnsko v jeden večer mlad da sem se vračal z gmajne. Ne morem se više praf pametiti pó kej se mišel na gmajnu, ali znam da me tog jutra nekaj frkalo v dropcu. Kak me ne bi frkalo

mislim si dà sam žirove mele jêmo. I hodim ja tak po staze i furt mi kruli v želudi. I unda sem opazil da to nis bil ja, nek nekaj skroz na skroz strašno. Nebo se nadrelo turnati i bilo je črno ko črna zemla pot noktom.

PORKULAB

I kej se pokle pripetilo? Ke je bil zrok te buke?

Rez. EKST. STAZA - VEČER

Biškup hoda kući.

BIŠKUP

(prepričava iz sudnice)

Najpre je počel puvati jaki veter. Tak jaki da sem mislil da bu me otpuval. Tej sem den, fala Bogu, zel lajbeka zè sobum pa se moglo zdurati. I unda sem se naglo prepal i na mestu smrzel. I ...

(Biškup oklijeva)

Rez. SUDNICA

FIŠKAL

(ohrabrujući)

Zakej, zakej?! Nu, slobodno rečete!

Rez. EKST. STAZA - VEČER

Biškup susreće Katu vraćajući se s napornog dana na polju. Kata tjera krave sa svojega dvorišta i viče. Prije no što joj se obrati, Biškup promatra razvoj situacije.

KATA

(tjerajući krave)

Ala hala kej ste mene došle. Naj vas veter otpuva do črlenoga vraga, teri vas je na moga grunta poslao. Na na!

(krave glasno mukaju i izlaze iz dvorišta, a susjed Biškup prilazi oprezno i sumnjičavo k plotu te se obraća Kati)

BIŠKUP

Bok dej Kato. A kej to delaš?

KATA

Koga si se vraga pak i ti našel nerverati me. Kej ne vidiš da mam posla.

Rez. EKST. PRI DVORIŠTU - JUTRO

Biškup hoda po stazi uz Katino dvorište, vidi da tamo opet ima krava. Približi se da ih pogleda bolje, pa počnu glasno mukati i mahati repom. Prešao je ogradu da pregleda krave, čučnuo se i jedna ga je krava odalamila repom po glavi.

Rez. SUDNICA

BIŠKUP

Vevo poglèchte,

(pokazuje ruke koje mu se tresu i ozljedu na licu od kravljeg udarca)

Mam drščim dà se pametim.

I tat sem prvi put pomislil da je ona coprница i to su sì rekli

(pogleda oko sudnice, neki gledatelji kimaju glavom)

al nisem štel nikaj povedati da se ne bi morti Kata ná me kárala.

Nam se videlo da je ona navek bila mrzle nature kaj let.

(Juratuš Kati šapne nešto u uho i ustane)

JURATUŠ

Suci, tužena hoće odgovoriti.

KATA

(prije nego što itko stigne odgovoriti, ustane)

Čuj ti bedak, sam zato kej zá te zamuš nem išla, ti sat meleš bedastoče pret celem selom ti norc jeden. Tak bum te zašmrđaknula da buš se okrenul.

(Ustavši, Juratuš ju prekine šapćući joj nešto, slušatelji se smijulje)

KATA

(smirenije)

Naj pita Pogledića za kej negve krave meni dohajaju. Morti ne bi tak mukale da je jem put kak spada negvi kmeti pomuzeju. Ili zato kej im mortu sam ja dejem vodê da se napoje!? Mortu su vam krave žejne.

PORKULAB

(nagne se Komešu, šapčujući)

Kej nismo vre jenu zbog mukajna meknuli?

KOMEŠ

(odmahne rukom pa kimne prema Fiškalu)

FIŠKAL

(kimne Komešu i ustane)

Svedok nima već kaj za reči.

7. Pogledićeva optužba

SUDNICA

Nakon što Biškup izađe, Fiškal ustane.

FIŠKAL

Naj zajde sledeći svedok Matija plemeniti Pogledič.

(ponovno žamor, vratari dovode Pogledića i on sjedne gdje je Biškup bio)

FIŠKAL

Plemeniti gospon Pogledič, rećete sudu kej ste meni povedali o grehota i zlodele Šoštareve.

POGLEDIĆ

(ustane, mrko i ozbiljno)

Presvetli suci i još svetleši susedi, ja krivim Katu Šoštarevu da je otrovala, čarala i vmorila mega japeka plemenitog Pogledića.

(čuje se iznenađeni uzdah među slušateljima)

I to da ga je otrovala dokle ga je po moje molbe imala vraćiti.

**Moj gospon japa je dva dane ležal v betegu dokle ona ni došla.
Da je otišla, mam mu je bilo bolje, a čez tri dane je mrl.**

Sat poslušajte kej se pripetilo i kak je obetežal.

Rez. INT. JAPINA SOBA U KURIJI - NOĆ

Graktanje vrane, Japa se vrti u krevetu. Nakon nekoliko sekundi ustane i pogleda kroz prozor. Na ogradi sjedi vrana s jednim okom. Japa ju pokušava otjerati povikivanjem i mahanjem. Vrana utihne i gleda ga. Japa se vrati u krevet.

Rez. EKST. STAZA U SELU - DAN

Japa hoda po stazi i prolazi pored Katine kuće. Na ogradi njezinog dvorišta uoči jednooku vranu. Japa zastane i pogleda ju, nešto promrmlja i nastavi dalje.

Rez. INT. - JAPINA SOBA - NOĆ

Ponovno graktanje vrane, Japa leži u krevetu na leđima, otvorenih očiju.

Rez. EKST. - DVORIŠTE KURIJE POGLEDIĆ - JUTRO

Japa izlazi iz kurije s kantom, pa vidi jednooku vranu na ogradi. Vidno ljut, stavlja kantu dolje, odlazi u kuću i izlazi s kuburom. Nacilja i upuca vranu. Japa uzdahne i spusti kuburu.

Rez. INT. - JAPINA SOBA - VEČER

Japa sjedi na krevetu i stavlja ruku na čelo (provjerava ima li vrućicu). Uzima rubac i kašlje u njega.

Rez. SUDNICA

POGLEDIĆ

Ta vrana je skroz na skroz Katina pajdašica, videli su ljudi da se navek vrane zestaju polek nejna dvorišča, a i moj japa je je videl.

KATA
(posprdno)

Vrane se dobro pamete do im se zameril, tvoj je japa bil posekel niovo drevo de su im gnezda bila, ni čudo da su mu graktale. I kak ih je tiral, tak im je bil više mrzek. A prì mene se zestaju jer sem im pre davala orejof, dà sam je još mogla dati.

FIŠKAL
(iznervirano, Kati)

Sat slušamo svedoka!
(Poglediću)

Prosim Vas, gospon Pogledič, nastavite.

POGLEDIĆ
(ni ne pogledavši Katu)

I tak je moj japek ostal betežni. Ležal je v krevetu dva dáne. Na koncu sem se pametil pozvati Katu, jer sam načul da ona zna sekakove trave i vraštof. Poslal sem susede sina pó jnu.

Rez. JAPINA SOBA - NOĆ

Ponovno vidimo kako Kata vadi bilje iz košare. Mrmlja si u bradu. Vadi drveni tučak i mužar i počne drobiti unutra lišće i gljive nekakve. Japa ju gleda sumnjičavo.

JAPA

A kaj buš mi to v nos zrivala.

KATA

Vrgnula bum sebi v uši da te ne moram slušati.
(nastavi koristiti tučak)

Dej sinu reči da donese od bednja obruč i kantu z vodûm.

Rez. JAPINA SOBA - malo kasnije

Japa leži na krevetu, a Kata mrmlja nešto dok mu maže smjesu od bilja i gljiva po čelu.

Rez. JAPINA SOBA - kasnije

Japa kleči u obruču od bednja, a Kata ga lagano zalijeva. Japa moli Zdravo Marijo. Kad ga je završila zalijevati, Kata je sjela iza Jape i počela moliti Očenaš. Japa, već vidno uzrujan, prigovara Kati.

JAPA

Huda žena kej sem vre v peklu da me ovak mučiš. I kaj da nis, jel more gorše biti?

KATA

Nâš ti duše pustil doklem ti ja ne dopustim, još nis gotòva z tobum.

Rez. SUDNICA

KATA

Vi nigdar za oblog niste čuli. Da vam ni mene, ne biste si znali nit rit obrisati! Nis nektare glive mu po čele mazala, nek sem mu list za ogejn dela. I nis ga zalejala kak neka norica nek sem ga brisala z mokrum krpum doklem se molil. Stari norc je sam špotal i prigovarjal. A još sem mu i gibanice ostavila.

(žamor među slušateljima)

FIŠKAL

(ustane, formalno)

Jasno je po reči poštovanog svedoka, plemenitog Pogledića, da je ova coprnicarica otrovala staroga gospona Pogledića, a nejne laži ne budu nikog privabile.

(sjedne)

8. Stanka za gibanice

Notar doda jedan papir Komešu, koji ga malo pogleda, pa pročisti grlo.

KOMEŠ

Ostal nam je jen fiškalof svedok, naj počne stanica od jene vure za obed.

Vratari odvedu Katu, Pogledić kimne glavom sucima i otiđe. Slušatelji izlaze van iz sudnice i okupljaju se u dvoru grada Lukavca. Seljaci u grupici među sobom razgovaraju o tijeku suđenja. Komeš i ostali članovi suda, kao i Fiškal (ali ne KatinJuratuš) izlaze iz sudnice u dvor da odu ručati na kat.

KOMEŠ

(veselo, Porkulabu)

Joj čujem da si nam naredil da dekle prigotove one gibanice tere smo bili prošli mesec jeli...

PORKULAB

(nasmije se)

Če mislite na onu z oreji, jes, gospon Škrlec, jes.

EKST. ISPRED LUKAVCA

Grupica seljaka sjedi pred vratima i razgovara o suđenju.

LUBA

...delala je na polu, kuvala i bila z blagom na paše. Živine je ranila i skrbela se za svoje stare. Muš i ja imamo fajn let, ali pametimo i jako dobro i znamo kakova je to dekllica bila, i denes prava žena. Vi si ke tak mrsko o jne povedate, nimate praf i samo iščete vraga tam de ga ni treba.

FRANC

(razočarano kima glavom)

Ma Luba od rêči do rêči istine poveda. Kak more žena tera tak dobru gibanicu peče i tak lepo popeva biti z vragum?! Nemrem vú te stvari poverovati. Če nastavite s temi, imeli bute Bože stvorejne na duše i strela Boža bu vu vas pukla! Ja vam to obečajem če ne pustète ženu na miru. Goreli bute vu večnomu ognju.

JANA

(posprdnno)

Če je tak vesela i draga, kak nigdar zámuš ni išla.

LUBA

Sì znamo zake! Neče imeti posla z vašemi propalicami i pijánci. Draga ma suseda, naj se pod krčinu dati!

IMBRO JURENIČ

(Jani, upire prstom)

Ali kaj got ti ó jne rekla, mene je Kata pomogla i to vam moram povedati.

(svima)

Pret par let je ma mati bila betežna, ni je bilo spasa i mislili smo da bu mernula. Več smo i popa zvali, i unda je je Katek spasila. Po praf vam velim. Nigdar nis lagal i morete povedati kaj got očete.

Pokle mi je vuk 2 krave zaklal v štale i Katek mi je rekla: "gospon Imbro, dejte vi mene te zaklane krave mesa i ja bum ga vu vašu štalu vrgla i bum vam naredila tak da vam nigdar več ne bu vuk nikaj zaklal". I ja sam je dal mesa i ot te dobe mi za praf vuk ni več krave zaklal.

JANA

Sì znaju da Imbro ni točen. A kak bi i bil kad se navek naloče. Kuliko si puti zaspal v mokre trave kak japek Pogledič, maš sreče da te još ni nektera otrovnica kak nega prijala ili da te ni morti tera kača grizla.

(to čuje Katin Juratuš i približi se)

SLAVA (Imbrina žena)

Ti buš palándra jena govorîla memu mužu da se naloče. A ke je onda one tvoj mulec netôčni?

(nastave se prepirati, Slava i Jana nešto upiru prstima)

9. Štefova optužba

SUDNICA - KASNIJE

Članovi suda i Kata sjede na svojim mjestima, seljaci su okupljeni na drugom kraju prostorije gdje su bili prije. Notar i Fiškal nešto raspravljaju nad papirom.

KOMEŠ

(tiho, Fiškalu)

Ajde, dopelaj zajednega, spi je mi se pokle obeda.

FIŠKAL

(ustane)

Zajdni svedok je Štef Hudeček...

(Komeš nagne glavu i stavi ruku na čelo)

kmet ex possessione našeg komeša Franza plemenitog Škrleca.

(sjedne)

Štefa vratari puste u sobu i usmjere ga prema klupi za svjedoke. Komeš lagano odmahuje glavom. Štef sjedne. Fiškal mu kimne.

ŠTEF

Mene je ta Kata da vam praf velim navek bila sumлива. Tak sem jemput odlučil pratiti Katu da vidim kej namerava. Videl sem je pret dve tjedne kak je neke čudnoga delala na Pepičevom strnišču.

Rez. STRNIŠTE - NOĆ

Kata i još neke žene s pokrivenim glavama stoje u krugu, pale hrpicu tkanina nasred strništa.

ŠTEF

(narira iz sudnice)

Micala je z rukami i z nogami kak da je neke vlezlo vújnu.

Kata diže ruke prema nebu i spušta ih na koljena. Kada se vatra proširila pogledaju u nebo, vrane polete i krene tuča.

ŠTEF

(nastavlja se naracija)

Odma pokle se počelo breždjati i krenula je tuča. Ja sem prebledel od strava i muke.

Rez. SUDNICA

KATA

Palile smo pajdašica i ja ot stare susede plafte pokle ke je betežna mrla. A ke isto povedaš, da su mene tuča i solika dragi, kaj da nis ja morala bežati domum i glavu prignuti.

(nastavi, osuđujući)

A ti si furt pijan bil tu noč, Pepičeva čerek je otišla zamuš të dôn i svirali su z tamburicama. Od navek mi je bila drago dete pa sem se fest poveselila i malo potancala, a i ti si.

(u nevjerici nastavlja)

Božek mili i sveti, sakoga človeka ke tanca i fleten je, očēju proglasiti za coprnicu i coprnika i da dela z vragom.

ŠTEF

A je, a kej je z onim dà sem te videl pri križnemu drevu kak si kudila i špotala decu ke su se molila? Vse sem to na sve oči videl!

Rez. EKST. STAZA IZVAN SELA - DAN

Kata se vraća s košarom punom trava i ugleda kako se djeca mole na latinskom pri križnom drvu. Štef je u blizini i promatra. Kata je iznenađena i obrati se djeci.

KATA

(glasno)

Joj mene, joj mene. Pa ke ova deca povedaju, pa ona kojnskoga Boga mole?!

DIJETE

Tak su nas patri misijonarijuši nafčili.

KATA

A do su pak oni? Oni su vas nafčili blazniti i špotati pri svetom križu? Bum sakog od vas za vuvo potegla, ste čuli?!

(Djeca se razbježe)

Rez. SUDNICA

ŠTEF

To sat ne moreš opovrči. Sè sem na svoje oči videl.

JURATUŠ

(nagne se prema njoj i šapne joj nešto)

KATA

(zastane, pa se obrati Komešu, ozbiljno)

Gospon komeš, da Vam praf velim, ja je jes potirala. Al kak sem mogla znati da se oni po latinski spominaju i mole. Ja nis štela naše svece kuditi, grditi i špotati. Ja vsako leto pem na Proščejne vu Vukovinu i nigdar za svojega života nis svetce ni Majku Božju zatajila.

(nastavi, u šali)

Istina i Bog da si negda, če mi Sveti Janton oče biti dober, popijem i malo gverca, ali samo da si jezek zasladim i malo mi se plete jezik.

(nastavi, ozbiljno i tiše)

Ja sem mam pokle zmolila 5 otecnašev zá jne i zá me. Nu, mentem toga, ke se ta deca ne moreju moliti po domači?

FIŠKAL

(uzrujano)

No to nisu sà zlodela tera ste svedočili Hudeček!

ŠTEF

(suzi oči i kimne Fiškalu)

Ma ludi moji, če ovo ni dokaz da je Kata coprnicica, onda ni nikaj. Ovo se zbilo pret okulo 2-3 mesece. Si normalni znaju ke je gibanica i kak ona zgledi. Ja sem se skoro zrušil dà sem videl ke je ova naredila. S črlenom vražjom mastjum se v lugu mazala i s tum istum mastjum je gibanicu pekla. Verujte mi moji dragi i pobožni ludi. A deca od suseda povedaju kak je ona prijala i otela malog sina Celiča i dela ga v gibanicu.

(Porkulab se zagrcne)

Mi nismo zaslužili da nam takvi vrage po zemlja hodiju! A sigurno si i starog Japu Poglediča svojim vražjom gibanicum otrovala, sama si priznala da si mu je dala.

KATA

(zgranuto, rugajući se)

Je kak ne. Spravlale smo me pajdašice i ja coprničku gibanicu od male decê.

JURATUŠ

(stavi joj ruku na rame i hoće ju ušutkati, ali mu ona odgurne ruku i nastavi)

KATA

Otišle smo na coprničko spravišće, na Medvednicu, seh copernic i copernikov i tam zmesile gibanicu vekšu neg celo Kuće i Podotočje skup, a tuliko je coprnic bilo da je sake ni dopalo više od jenoga prsta.

(slušateljstvo se nasmije)

KOMEŠ

(ustane, glasno)

MIR!

(svi utihnu)

10. Spasonosni Juratuš

SUDNICA - MALO KASNIJE

Članovi suda s Fiškalom i Notarom stoje iza stola; pričaju tiho, pa se vrate sjesti za stol.

KOMEŠ

(pročisti grlo)

Ovaj sud je spreman donesti odluku. Če tužena priznaje krivice, mam zreknemo kaznu. A če ne priznaje, vrnuli bumo je v rešt i sponova spitali.

JURATUŠ

(ustane)

Presvetli suci, kaj su sà svedočanstva prihvaćena?

KOMEŠ
(uzdahne)

Svedočanstva gospona Biškupa i kmeta Hudečeka su kvarna, ali svedočanstvo plemenitog gospona Poglediča vredi.

JURATUŠ
(nagne se prema Kati i prošapću, pa se opet uspravi)

Optužena Kata Šoštareva i dale poveda da je nevina i želi pozvati dva svedoka vu svoju obranu.

Komeš se začudi i upitno pogleda Notara, koji slegne ramenima, pa pogne glavu i okrene dlanove.

KOMEŠ
(razočarano)

No dobro, naj zajde prvi svedok.

JURATUŠ

Prvi svedok je Imbro Jurenič, teri je spreman zakleti se da Kata Šoštar ni otrovnica ni coprnic, nek vrač.

(kimne prema Imbri, koji je među slušateljima)

IMBRO
(pristupi naprijed)

Ja vam, presvetli suci, velîm kak sam rekel i drugem ranejše, da sî znaju da se Kata zove dà je negdo betežen i da navek hoče pomoći. Jemput je mu mamu spasila dà sam mislil da bu mrla. Došla je zesekakovim vraštvi s livade, skuvala je čaj nekteri i z mokrum krpum je glavu brisala. Skupa su se molile i mamicu tak ozdravila.

(nastavi)

A isto tak dà mi je vuk jemput zaklal 2 krave...

(Juratuš pročisti grlo i oštro pogleda Imbru i rukom maše u visini vrata da ne govori ništa dalje)

aha, da, to je sè ke sem štel reči.

(odstupi natrag među slušatelje)

JURATUŠ

(sudu)

Sudu je vre poznato i da je sam plemeniti gospon Pogledič znal za glas Kate Šoštarić, jer ju je sam pozval da mu pomogne dà mu je japa bil betežen. Nega ni mogla spasiti, ali ne znači da je otrovnica i coprnica.

KOMEŠ

(razmišlja pa kimne)

Dobro gospon Juratuš, a do Vam je drugi svedok?

JURATUŠ

Drugi svedok je Jana Vagiček.

(okrene se i pokaže rukom prema Jani među slušateljstvom)

JANA

(nevoljko pristupi i oklijevajući progovori)

Presvetli komeš, ja sam videla onu večer pre nek je stari japa Pogledič obetežal da je pijan zaspal v mokre trave v grabe. Ja sem ga zbudila i povedal mi je o vrana i kak mu ne daju mira.

JURATUŠ

(Jani)

Hvala gospodična Vagiček.

(sudu)

Sat su tu dva svedoki teri jasno veliju da pokojnog gospona Poglediča ni otrovala i čarala Kata Šoštareva. On je obetežal od vlage i mrzline i jer ni mogel spati po noći, a jadona Kata Šoštareva je sat gotovo okrivljena jer mu ni mogla pomoći.

(svi utihnu)

KOMEŠ

(nakon nekoliko trenutaka)

Vidi se, da su tote sat prisutni dva protivni svedoki, i da moramo revocerati odluku i odbaciti optužbu za veneficijum. Tak da...

FIŠKAL

(s potisnutim bijesom)

Ilustrišimuš komeš, ali tužena priznaje pret sudum bar blaznost.

KOMEŠ

(pogleda Fiškala)

Aha, ma dobro, vre se spovedala, to ni za ov sut. Am znaš kaj, moremo joj deti onu lafru zviždaču pa naj to nosi do pregzutra i naj se bole nafči paziti s temi vraštvi i glivami.

Članovi suda ustanu, odmah bukne žamor. Porkulab dođe do Kate i mahne vratarima da joj se skinu okovi.

Rez. DVOR LUKAVCA - nekoliko trenutaka kasnije

Kata ide prema izlazu Lukavca i pozdravlja se s nekim seljacima, okrene se prema katu gdje stoje djevojke koje su posluživale Komeša i namigne im.

11. Epilog

EKST. STAZA KROZ SELO - NOĆ

Štef i Biškup pijani teturaju po stazi nedaleko od Katine kuće.

ŠTEF i BIŠKUP

(pijano pjevaju, s rukama preko ramena)

...devojčica moja milena sedni si na moja kolena. Imam rode plemenite i starine ponosite...

(naglo prestanu)

Odjednom čuju smijanje na nebu i graktanje vrana. Štef i Biškup pogledaju gore i vide Katu kako leti i nosi gibanicu u rukama.

ŠTEF

(pijano, začuđeno)

Suset moj, morti smo se opet gajsa napili?

BIŠKUP

(razgolačenih očiju, lagano kima)

A morti bi mi trebali prestati piti?

ŠTEF

Nikomu ni reči o ovòmu! Razmeš?

(Štef i Biškup se pogledaju i samo klimnu glavom)

KONAC.

Inspirirano stvarnim događajima, svi likovi su izmišljeni.

(Posebne zahvale Martini Stojčevski i Dubravki Perković, rođenoj Trupčević.)

Scenarij 3.; Veliki i moli čuvori turopolske baščine

*Ivanka Rožić,
Buševac*

LIKOVİ:

DJED TOMEK

UNUK JUREK

TATA

MAMA KATEK

BAKA

DJEČAK IVEK

SUSJEDA JANEK UČITELJICA

UČENICI 4. RAZREDA

VODITELJ SADNJE IZ ŠUMARIJE

VOZAČ KAMIONA/KOMBIJA

VOZAČ AUTOBUSA

NEKO LIKO GENERACIJA SVIRAČA I PLESAČA OSS BUŠEVEC

**RADNJA SE ODVIJA U PROLJEĆE NA NEKO LIKO LOKACIJA
(TUROPOLJSKI LUG, RIJEKA ODRA, SEOSKO DVORIŠTE S
OKUĆNICOM, DNEVNI BORAVAK S KUHINJOM, SOBA, KRAJOBRAZ
TUROPOLJA TIJEKOM VOŽNJE OD SELA DO TUROPOLJSKOG LUGA)**

1. DNEVNI BORAVAK (poslijepodne), INT/PEĆ NA DRVA

(U zidanoj kući, pokraj peći na drva, čuje se pucketanje vatre. Otac i sin sjede na kauču, otac gleda emisiju o šumi, tj.o problemu bolesti potkornjaka koji napada stabla. Otac cijelo vrijeme klima glavom i uzdiše. Sin tipka na laptopu, diže pogled i promatra čas oca, čas sadržaj na malom ekranu. Nakon nekog vremena pita oca.)

SIN:

Japa, o čem to govoriš?

Nis pratil jel neke pišem za posel, neke jôko, jôko vôžno.

OTAC/DJED

(pogled uputi prema sinu):

Je, je, jôko je vôžno to ke pišeš, samo piši dale.

(Kratka stanka...)

Niš ti nebum povedal.

(Kratka stanka...)

Ostavi toga modernoga tipkala, pogleč z menum pak ti morti bude jasno o čem pripovedaju. Vas mlađe, mi se čini baš ní briga za naše šume, za našu baščinu.

(Otac i dalje klima i radi zabrinuto lice, sin dalje piše na laptopu, povremeno se počeslja po čelu, prestane gledati u laptop, okrene se prema ocu i govori.)

SIN:

Dej japa, ko da ne znaš da me rokovi pritišću i môram na vreme završiti projekt. Ne stignem se napraviti na poslu.

OTAC/DJED:

(diže se s kauča i hoda po sobi uzdišući):

Lepo!(zastane načas) Bome lepo! Zapregli su vas kak Kirijôške kojne, da ni doma nêmate mira. Niš mi se to ne vidi.

(Kratka stanka...)

Bole ti je da méne pomoreš i malo me zlekotiš pâk ojdi vu Kostanjevec porezati trsje do kreja. Več se počelo plakati! Bu prekesno ak ne odeš. Seti se kak ti je lepo da moreš počastiti prjatele z vinom i faliti se kak je fino. Jô ne stignem jel idem z Jurekom v Lug.

Vuz put kupi domoči sir i vrnje pri Jagice da mati il Katek moru skuvati štrukle z tropom.

(Kratka stanka i uzdah...)

Od tulikoga posla sumlam. Se sečaš kak sem ti govoril kak su nam, teri imamo privatne šume, na zestanku z šumarijum nijovi inžinéri govorili kak môramo čuvati šume od gúbarof i potkornakof. Jô sem jim već onda rekel da mi svoje šume znômu čuvati.

(Opet kratko zastane pa nastavi):

E sinek mój, najvekše štetočine za naše šume su motórke. Več smu porušali puno dréva, a ké je nójgore prodali smo ga strejnskem ludem.

Onda ti strejski od našega dréva delaju nameštaj od pilevine teru polepe z lepilom i mi ga za skúpe peneze kupujem.

Negda smo mi delali nameštaj i parkete i zvožali v strejske zemle. To je bilposel.

(Cijelo to vrijeme mama u kuhinji pere suđe i jednim uhom sluša razgovor oca i sina. Unuk sjedi za stolom, dovoljno blizu da čuje razgovor djeda i oca, piše zadaću, a po glavi mu se vrzmaju misli hoće li ga djed sutra odvesti da vidi Turopoljski lug.)

2. DRVNA INDUSTRIJA TUROPOLJE, DAN EXT./ VOZE SE DJED I UNUK U AUTU I RAZGOVARAJU

UNUK:

Dedek, kaj je to z desne stráne? Ima puno dréva i dimi se z rafunga...?

DJED:

E sinek moj to ti je jena tvornica za drévo. Dúga je to pripovest. Bum ti jenpu tpripovédal. Sad idemu tam kam smo nakanili. Samo ti bum rekel ovo! Jô sem tu delal, zdômnec, da je tvoj otec bil tak môli dečec kak si ti sad.

(Sjetno pogleda još jednom prema kompleksu drvene industrije.)

DJED:

Idemo mi v naš Turopoljski lug, tam de drévo rôste!

3. SOBA S PARKETOM IZ DRVNE INDUSTRIJE TUROPOLJE, EXS., DAN

(Otac i djed hodaju po sobi, provjeravaju kvalitetu parketa. Prilično je star i na mjestima se vide "godine".)

SIN:

Dej japa, nâj samo klimati, viš da je céli parket zlizan i fest se rasušil. Nôjbole ga je zvaditi i pokuriti i deti laminôta. Nega ní treba brusiti ni lakérati. Ak se odlûčimo za novi parket, dupli posel. Kaj veliš japa na môj prédlog?

(Djed još uvijek hoda po sobi i promišlja pa odgovara sinu...)

DJED:

Nekak! Nâjleže je zvaditi parket i deti toga umetnoga! Ne znam ni kak se zove. Baš me ni ni briga kak se zove jel sigurno niti ne vala. Jô nis za takvo rešejne.

(Dalje hoda po sobi, povremeno se sagne i dira parket...)

Treba bi nâjti mômjstora teri bu popravil ove parkéte teri su se rasušili, zbrusiti je i polakerati. Znôš, zgledali budu iladu put bole nek taj laminôt i zdržali još puno let. Na kreju, lepši su i zdraveši parketi nek taj vrak umetni.

4. SELO, DVORIŠTE, EXT., DAN

(Unuk dotrči u dvorište iz škole i veselo obavijesti baku koja u dvorištu obiteljske kuće nešto radi. Djed je isto u dvorištu, slaže drva.)

UNUK:

Bok dedek! Bok babica! Evo me, došél sem peške z Ivekom. Škola je za denes gotova.

(Jurek nakratko zastane, pogleda prema djedu, a potom prema baki i govori.)

Babica, a ke ti to delaš, već si vredna, kopaš, ke buš neke posadila?

(Baka prestane kopati, lijevom rukom se osloni na držalo od motike, desnom se prekriži jer ne može vjerovati da Jureka najednom zanima što ona radi.)

BAKA:

U ime Oca i Sina i Duva Svetoga. Božek, Božek drôgi. Fâla Bogeku da sem i to doživela da tebe zanima zemla i motika.

(Pozove ga pokretom ruke...)

Ojdi, dojdi bliže da vidiš. Suseda mi je spelcala goričku rožu. Buš mi pomogel posaditi? Bum te ponafčila kak se to dela.

(Unuk spusti školsku torbu na tlo, potrči k baki i odgovori.)

UNUK:

More, more babica, idem odma!

(Promatra ružu u bakinoj blizini, sagne se da ju pomiriše.)

Ajme, tâ roža bome lepo diši.

(Ode nakratko par koraka dalje gdje su druge ruže i pokušava osjetiti miris. Klima i ramenima ide gore dolje jer ne osjeti miris. Nastavi komunicirati s bakom.)

UNUK:

Kad se zove gorička, ke se more kupiti samo na Gorice? Ke ju nemreš kupiti nigde v dučônu za rôže?

Znôš babica, tam de idu mama i tata, naprimer vu Bauhausu il' Pevcu!

BAKA:

Nemre se kupiti v dučonu, to je stôra, jôko stôra sôrta rôže i ni ju moči kupiti vu nijenomu dučonu.

(Dječak se pročešlja iza uha, misleći si kako je moguće saditi staru ružu, a nije mu jasno niti značenje pelcanja. Ipak čučne pokraj bake i kaže.)

UNUK:

Joj kak dobro! Bum te glédel i vežbal kak se sadi stôra roža. Vâžno mi je da znôm kak se meče v zemlu.

Bum ti povedal kam pem. Za pet dân idemo na akciju v Turopolski lug. Bumo sadili šumu. Rekla je vučitelica: „ mladice hrasta lužnjaka“.

Jôko se veselim jer si bumo išli z kombijom/busom! Céli razred!

(Baka sluša što joj unuk govori i istovremeno u ruci drži goričku ružu.)

BAKA:

Ke, ke to pripovedaš? Ma nemoj! Kam bute išli? V šumu!Kak da ne bi, kak da nebi! To nariši z prstom sebé!

Več je i mene, a mislim si i tvoje matere pun kufer ke se stâlno zmišljaju vute škole. Ke ní dosta ke vučite z knig i pišete tuliku zadaču, pa lepите slike na plakôte, sad još i to lándranje.

Ne peš ti nikam! Još samo treba da te tam neke grizne vu te šikare.

Tam živeju kače tere imaju otrova i do znô kakve još nôpasti i nesnôge!

UNUK:

(Pomalo razočaran i ljut na bakinu reakciju promumlja sebi u bradu. Za to vrijeme baka nastavlja s kopanjem.)

UNUK

(tiho):

Bum jô išel! Ne buš ti komanderala kak bude. Valda vučitelica znô ke treba i ke piše na nejnomu kompjuteru! A i dedek znô.

(Zatim glasnije odgovara baki udarivši nogom podbočenim rukama.)

Znôš ke, sad mi je dosta! Nemreš mi reći da nebum išel! Idu si, pák idem i jô! Uostalom, nîsi mi ti mama nî tata pa mi nemreš zabraniti niti komandérati!

(Prođe ga val ljutnje, pogladi baku po ramenu, zna da baki ništa nije jasno i ne razumije na koje se sve načine provodi nastava u školi i govori.)

Bum ti objasnîl zôke idemo v šumu. To ti se zove terenska nastava. To ti je v škôle obavezno. Ne znam babica kak tak razmišlaš, bez veze!

Bi li ti štela da dobim neopróvdane sâte i još mi bu vučitelica zapisala jêden vu imenika da zbegôvam svoje obaveze!

(Baka ga pogleda ispod oka i mahne rukom. Djedslaže drva, pogled uputi prema unuku i namigne mu odobravajući. Unuk isti mig uputi djedu i digne palac kao znak odobravanja djedu. Njih dvoje razumiju svoje geste.)

5. ŠUMA, TUROPOLJSKI LUG, EXT.

(Djed i unuk hodaju, razgovaraju hodajući do stabla hrasta. Vide po koji otpali žir, kockavicu i još neke biljke. Čuju orla štekavca. Preleti ptičica, možda kosac ili vrabac, protrči srna, skoči vjeverica, iz daljine se čuje kreketanje žaba.)

DJED:

Viš Jurek, viš ovu šumu, néjna stabla.

(Mala stanka...)

Kak ti se čini? Lepa su, zdrava i debela, jel da?

UNUK:

Vidim, bome vidim dedek môj. Baš su lépi ovi râsti, visoki, debeli i zdravi.

(Pogled potom uputi na drugu stranu, ujedno pokazuje rukom na drugu stranu i govori.):

UNUK:

Al dedek môj, vidim i ovu drugu strânu na tére nema râstov. Ke se dogodilo? Záke tu nema šume?

DJED:

Porušali su ju z motôrkami. Tréba posaditi, pošumiti z mlâdemi râsti lužnaki. Pogleč još jenput ove debele z druge strâne. Te sem jô sadi da sem bil tak mâli kak ti. Zâto je dobro ke vu tvoje škole ima pametne vučitelof teri su organizérali da se posade mlôdi râsti. Sad si videl! Da nismo mi negda sadili da se šuma porušala, denes bi tu bila šikara il' bog te pitaj ké. Ovak su zrôšli novi râsteki.

UNUK:

Méne je babica rekla da me vute šikare bude neke grizlo ak pem z škôlum sadi râste. Rekla je još da su tu stoposto otrovne kače tere su opasne. Iiiiiii, još je rekla da dô znô kakve nesnôgi još tu ima.

DJED:

Nemoj se ti niš bojati! Se bu v redu. Nema vu te trôve niš opasnoga, samo životine tere žive i bilke tere rôstu v našem lepom Turopolu. Morti prepuzi tera belouška. Nje se ne moraš bojati. Samo budi miren i ona bu otišla svojim putem.

DAN, ISTO DVORIŠTE

(Na ogradu u blizini mame koja zalijeva cvijeće dolazi susjeda. Na rukama ima malo vlažne zemlje jer je upravo izašla iz obližnjeg plastenika. Susjeda je spelcala goričku ružu.)

SUSJEDA:

Katek! Katek!

(Susjeda priča sebi u bradu.):

Bog znô jel me čuje! Nekak se zadúbela v posel.

(Zatim glasno progovori.):

Katek, Katek, je li babica posadila rožu?

Čera je bil dâ n kak stvoren za saditi!

MAMA:

Je, je Janek, posadila ju je čera. Nebuš verovala! Môj Jurek je babice pomogel.

Hitil je torbu na piton i fletno prišel babice da je pomore. Fâla drôgom Boge ku da ni mam otišel na ovu nesnogu na tere igra igrice!

SUSJEDA:

Viš, viš, viš, bome se neke čudnoga dogođa i z mojem Ivekom! I on se na nâglo zainteresíral za zemlu i motiku. Jôš sem denes malo okópala one mlâde râte tere smo v jesen posadili v plasteniku, a Ivek je ni pet ni šest fletno prišel i štel mi pomoći.

MAMA:

Bum ti jô povedala zôke. Idu ti z školum v Turopolski lug, na akciju. Veli mi Jurek da budu sadili mlâde râte.

SUSJEDA:

Joj, pa da! Rekel je i mene moj Ivek da nekam pejdu. A znôš kak imam puno posla, nis ga dobro razmela. Aha! Sad mi je jasno zôke me pital budem li mu za školu dâla teru mladicu. Iznenôdil me još da je povedal kak znô da su mladice zrôsle od žira. Mislila sem si kak to mâli vrabec zno, a nigdâr ni bil zaintereséran zô to.

JUREKOVA MAMA:

E drâga moja, valda su neke o tem vučili vu škôle. Neke mu je pôk povedal moj Jurek. On je imel instruktora po tem pitajnu. Nemu je se pokazal u živo dedek. Sekam ga je pelal, ni jih bilo po celé popodnefke. Al znôš ké? Vu jenu rúku mi je drâgo. Bâr se meknul od one nôpasti na teru tipka.

SUSJEDA:

Nâj mi toga povedati. Znôš da sem i jô sretna da se mejne bulji v igrice.

(Primi se za glavu, popravi rubac, govori.)

Joj mene, joj mene! Na peči mi je obed, idem brže domom! Ajde bok Katek! Idem dok mi se ni prigorelo. Kad Franc dojde z posla odma oče jesti. Nigdôr néma strplejna! Navek se žuri neke delat, a obed još ni gotov.

(Susjeda si obriše ruke od pregaču i brže hoda do kuće do ljetne kuhinje koja je uz gospodarske zgrade. Nakon nekoliko koraka zastane, okrene se i pita Jurekovu mamu.)

SUSJEDA:

Pogleč mene! Zôbila sem te pitati je li ovaj mój pri tebe?, Rekel je da bu z Jurekom delal nekakvi plakôt za školu?

MAMA:

Videla sem jih pred jenu vuru. Rekli su da môraju dučôn po lepilo.

(Ruku stavi na čelo i gleda prema cesti.)

Čekaj, čekaj ak me oči dobro služe eno vidim jih tam pri nogometu. Idu nazôj domom. Rekli su da još môraju zalepiti na plakôt turopolske svine, žire, nekakve ribe , some i šarane, plâvu žabu...

Božek drôgi, otkad je žaba plâva!?

(Prekriži se i vrti glavom):

A valda oni znôju ke trebaju.

(Okrene se nazad prema susjedi i govori:

Janek, dé još malo stani da te pitam ke ti denes kuvaš? Morti mi sine kakva ideja kad mi povéš.

SUSJEDA:

Kuvam gulaš. Bûmo ga imeli dva dâna. Vidiš da su mi oči još se crvené. Dok sem očistila luk samo su mi suze išle. Al peče ovaj naš turopòlski luk. Spekla sem i kukurižni kruf! Znôš da on paše vuz gulôš.

JUREKOVA MAMA:

Dobro si se zmislila! Tak da si zutra mirna i moreš neke drugo delati. Jô bum još videla ke bum. Nemam baš puno vremena pâk si mislim da budu štrukli od sira ili béli žganci.

SUSJEDA:

Dobro Katek! Môram sad iti. Prosim te, reči mojemu Iveku nek ob tri vure dojde na obed.

JUREKOVA MAMA:

Dobro Janek, bum mu rekla. Čím završe pošelem ti Iveka domom. Ajde bok!

6. ŠUMA, TUROPOLJSKI LUG, TUROPOLJSKE SVINJE

(Djed i unuk nose dvje kante s kukuruzom, prilaze ograđenom dijelu gdje svinjar Miško hrani svinje.)

DJED:

Miško, oj Miško, jel me čuješ?! Ak čuješ okreni se i oidi bliže!

(Miško se osovi u uspravni položaj. Dotad je bio polusagnut jer je hranio svinje. Okrene se u smjeru djeda i unuka i govori.)

MIŠKO:

Ooooo, Tomek, to si ti! Ké je tebe doneslo v Lug? Da nisi zablûdel?

DJED:

Dej, dej, nâj me zagulivati! Pa znâš da s kontôm navrnem. Dobro, nis bil već fest dugo. Denes sem ti dopelal núka da mu pôkažemo naše turopolske svine.

(Unuk uzbuđen što će napokon u živo vidjeti turopoljske svinje govori.)

UNUK:

Striček Miško, oidi sim! Pogleč, donesli smo ti kukurizu za pajceke.

(Pokazuje kante i sadržaj Mišku. Malo zastane, promatra svinje, govori.):

Joj kak su lépi tí pajceki! Takvé još nigdôr nís videl! Nigde, ni na televizije, ni na slike.

MIŠKO:

Ké veliš dečec, da su lépi? Jesu, jesu, kad dobro vodim brigu o njim. To su ti turopolske svine i žive samo tu v našem lugu. A jeli bi ti štel mene pomoći?

(Unuk se sakrio iza djeda i proviruje)

UNUK:

Bi, bi, kakne bi! Al mene je malo strôf da me nebi porušali.

MIŠKO:

Odi samo! Nú dojdi bliže! Bumo tvoj dedek i jô pazili.

(Miško i djed pokazuju kak se baca kukuruz, iz koje daljine. Zatim se djed ponovno obrati Mišku.)

DJED:

Čuj Miško! Zâbil sem te pitat , kak to da si ti pâk tu i râniš svine? Ké néma još negdo dô bi kontom došel naraniti svine? Kuliko se jô sécâm da je dogovoréno da bu saki pût išel negdo drugi.

MIŠKO :

Bože mili, ti ko da si z ruške opal! Ke komediju delaš i pripovedaš bedastôče! A dô bi išel? Saki neakvoga rôzloga fletno nôjde da nemre iti. Ali, druga pripovest je da se peče meso! To diši, onda si moru dojti! Ke da ti velim! Am znôš i sâm.

(Djed odmahne rukom, odobravajućim pogledom na izrečeno, uzme unuka za ruku, pozdrave Miška i odu.)

7. ŠUMA, TUROPOLJSKI LUG...rano poslijepodne

(Djed i unuk hodaju šumom, djed pokazuje unuku stabla hrasta, gledaju ima li koji žir na tlu, promatraju biljke koje rastu, djed štapom pomiče lišće koje se još zadržalo na tlu od jeseni u nadi da pronade koji vrganj. Opaze ptičicu kosca ili koju drugu koja obitava u Turopoljskom lugu. U bližoj okolini vide čovjeka koji u jednoj ruci drži nešto nalik na lopaticu.

Psa vodi drugom rukom na povodcu, a o ramenu mu visi platnena torba. Pas u tom trenutku nešto nanjuši i počinje kopati. Vlasnik klekne uz njega i lopaticom nešto vadi na tom mjestu. Do tada su djed i unuk već prišli sasvim blizu čovjeku s psom. Djed i unuk pozdrave čovjeka, a djed pita čovjeka.)

DJED:

Dečec, kej kopaš?

MLADIĆ:

Ojte sim! Dojdete bliže i poglechte! Uprav je cucek skopal tartuf i sad bum ga zvadil. To vam je jena vrsta glive.

DJED:

Ké si rekel, ke si skopal? Pa pri nas rôstu samo vrgâjni, lisičke i grmače. Jô čez tu šumu gâzim već pedeset let i nigdâr nis ni videl ni čul za takvu glivu. Déte drôgo, dej ti malo bole pogleč, da ti to nisi našel kakvu nôru glivu?

MLADIĆ:

A né dedek! Sé je v redu s ovum glivum. Ona je delicija, delikatesa tera košta fest penez. Čudi me da niste zá jnu čuli. U zâdnje vréme je dosta koristiju v restorônima vu Velike Gorice i okolice. Jena gospođa jé čak meče vu štrukle od sira i vu trôjbana jôjca.

UNUK

(Ponosno progovori.):

E dedek, dedek, pa jô sem pròbal takve štrukle pri susede Ivke. Pravil sem se da su mi dobri da je ne bu žal. Nísu mi baš bili fini, al sem ipak uspel pregúknuti. Jedva sem čecal da se zdignem od stola. Zmislil sem se da môram brže domóm tebe neke pomoči. Dedek, méne su kak i tebe nôjboli samo od sira polejôni z tropom teroga babica skuva.

(Djed iznenađeno pogleda unuka misleći kako mu to unuk nije pričao. Misli se na štrukle s tartufima. Kimne mu glavom odobravajuće na štrukle s tropom. Obrati se ponovno čovjeku koji traži tartufe.)

DJED:

A otkud si ti déte drôgo? Jô te ne poznam!Nû, kuliko mi se vidi ti dobro poznaš ovu šumu.

MLADIĆ:

Dedek, jô sem vam z Lekenika! Domoči sem, zôto poznam ovu šumu.

DJED:

A dobro onda, želim vam dobru berbu te gliv, tartufof, a moj nuk i jô idemo dale do Odre.

(Pozdrave se međusobno. Čovjek nastavi svojim putem, a djed i unuk polako koračajući krenu u smjeru rijeke Odre. U blizini Vrata od Krča vide kamion ili manji kombi koji polako izlazi sporednom šumskim putem. Unuk primijeti i pokaže djedu u smjeru kamiona.)

UNUK:

Vau, dedek, pogleč tam! Ké ní ovaj kamion/ kombi od suseda Štefa? Bog znô ké dela tu v šume?

(Djed stane, zamahuje glavom lijevo desno i govori.)

DJED:

Vidiš, vidiš, baš čudno, ní se ni okrenul! Prôvi se ko da nas ne pozna! Bome mi je sùmliv.

(Djed se čudi, premješta s noge na nogu, a unuk govori djedu.)

UNUK:

Dedek, i méne je čudno ké nas ní pozdravil. Al znôš ké? Morti nas opče ni primétil.

DJED:

Aha, ní, ní! ili ní štel!

(Djed i unuk nakon nekoliko trenutaka ugledaju lugara koji im dolazi u susret. Djed ga poznaje, pa mu se obrati imenom.)

DJED:

Bok Matek! Jesi li videl onoga z kamiônem/kombijem, sad malo predi je préšel. Pravil se da me ne vidi. Nísu to čista posla. Nísem

mogel videti ké vozi da ima onu šôtru. Méne se se čini da je kral drva.

(Matek se osloni na štap koji cijelo vrijeme nosi sa sobom, potvrdno klima glavom.)

MATEK:

Vidiš, vidiš kak si ti dobro primetil. Al ne moraš se bojati, ni kral drva. Zô to sem jô tu. Pokôzal sem čoveku de je négva vrpa drvi tera je platil na Šumarije.

DJED:

Joj Matek, sad mi je môm ležé. Vidim da se vodi briga o našemi šumami! Náj mi zameriti ke sem posûmlal da negdo krôde drva.

(Pozdrave se i svako od njih ode svojim putem.)

8. RIJEKA ODRA

UNUK:

Dedek, ojdi bliže k mene! Je l čuješ kak mi krûli v drobcu?

(Zastanu oboje jer unuk hoće da djed čuje kako mu „kruli“ u trbuhu.)

Tak sem već glôden! Znôš li morti ke bu mati denes skuvala za obed?

DJED:

Kuliko se mene čini, bude riba. Čera je kum Péter bil tu na Odre i upecal je šarana, pâk ga je nam donesel. Veli da pri njemu nigdo neče jesti ribu. Mati ga je već sigurno spekla. Samo da ti pokôžem de kum peca! Ustvâri da vidimo je li voda čista? Ak je voda čista bûmo jeli šarana, ak ní čista, niš od obeda z ribum.

(Priđu bliže mjestu, promatraju vodu. Odjednom nešto skoči iz vode. Vidra ili dabar. U daljini pliva guska. U plićaku skaču žabe, a djed se zadovoljno smješka.)

DJED:

Voda je čista. Da ní čista né bi vidra i dabar šteli vujne plivati, a bome ni raca. Znôči, šaran teroga je kum donesel je onda zdrav.

(Djed još jednom pogledom obiđe prostor i zadovoljno uzdahne i nastavi govoriti)

DJED:

Sad moremu iti domôm na obed. K večere môraš rajneše iti spât. Zutra ideš sadit šumu. Môraš se dobro naspati.

(Hodajući prema autu ugledaju zeca koji je pretrčao nedaleko od njih. Unuk se nasmije, prstom pokaže u smjeru zeca, slatko se nasmije i govori.)

UNUK:

Pogleč dedek, pa tu v Lugu ima i zâjcov!

(Djed mu uzvratí osmjeh, zagrlí ga, polako se udaljavaju od Odre prema mjestu gdje su ostavili auto. Djed upali motor automobila, unuk sjedi pokraj njega, a djed ga potapša po leđima i polako krenu kući.)

10. ŠUMA, ŠUMARSKA KUĆA U TUROPOLJSKOM LUGU, EXT, PRIJEPODNE

(Učenici, učiteljica i voditelj šumarije vrše pripreme za sadnju mladica hrasta lužnjaka. Pozorno slušaju kako i gdje će saditi. Jurek komentira.)

JUREK:

Striček, striček! Jô znôm dô je sadil ove débele rôste!

VODITELJ SADNJE:

(iznenađeno i znatiželjno):

Ma da, kako ti to znaš?

JUREK:

Bil sem već jen put z dedekom tu! Pripovédal mi je kak je on z svojum škôlum sadil rôste da je bil mâli dečec!

VODITELJ SADNJE:

Lijepo, lijepo! Vidi, vidi! Tko bi rekao da vi mali znate nešto o prošlosti ove naše turopoljske hrastove šume.

(Počinju saditi, pažljivo sve odrade. Voditelj sadnje obilazi svakog učenika, gleda kako rade, koliko još ima sadnica i na kraju pohvali cijeli tim.)

VODITELJ SADNJE:

Bili ste jako vrijedni. Vidim da ste uskoro gotovi. Nakon ovakvog posla zaslužili ste malo i odmoriti. Pripremili smo za vas malu zakusku u našoj šumarskoj kućici tu u blizini.

(Pokazuje u smjeru gdje se nalazi kućica.)

(Djeca se hodajući do kućice, zadovoljna zbog obavljenog posla međusobno gurkaju, smješkaju, pričaju. Dolaze do kućice gdje ih čeka zakuska autohtonim namirnicama: štrukli od sira, s tartufima, s tropom, žganci s tropom, lukom, kobasice i špek od turopoljske svinje, kukuruzni kruh i suhi domaći kravlji sir.

Djeca i učiteljica operu ruke, gledaju što su im sve pripremili. Svako odabire ono što mu odgovara. Međusobno komuniciraju. Jedan učenik (Ivek) si stavi previše hrane, puno više (rekli bi „gladne oči“) nego što može pojesti. Prijatelj Jurek pokraj njega primjećuje i govori.)

JUREK:

Ivek, ke je tebe? Kuliko si to jela zel? Pa nebuš mogel to se pojesti!

IVEK:

Budem, budem! Glôden sem kak vúk. Samo me pogleč.

(Sva djeca polako konzumiraju pripremljenu hranu. Na kraju Ivek ne pojede sve, govori prijatelju Jureku.)

To je se tak fino, a jô sad više nemrem niš pregûknuti.

(Uzdahne i možda malo podrigne pa ga je kao sram)

Imel si ti praf da nébum mogel sé pojesti. Če bûm još jel bu me bolel drobec.

(U tom trenutku voditelj sadnje obrati se učenicima.)

VODITELJ SADNJE:

Koliko vidim da niste, valjda od umora, mogli puno pojesti, no... postoji i za to rješenje!

(Hoda oko stolova i pogledom promatra hranu.)

Imam ideju što učiniti s preostalom hranom!

JUREK:

(kaže kad voditelj zastane na trenutak):

Mislim da jô znom teru ideju imate, gospon voditelj!

VODITELJ SADNJE:

Ooo, vidi ti onog malog pametnog dječaka. Hajde, reci nam onda?
(Jurek pokazuje prstom u smjeru jednog stola gdje su posudice s poklopcima.)

JUREK:

Eno, tam su kutijice! Vu jné nam búte za sakoga deli malo deliciji. Videl sam jô skorom iste na svâdbe. Tam smo dobili kolôče.

VODITELJ SADNJE

(Nasmije se i govori.):

Vidim da se vašim malim očima ništa ne može sakriti. Dobro primjećujete. U pravu si, te posude su upravo za to.

(Učenici polako ulaze u autobus, krenu prema školi. Djeca zadovoljna, umorna, a neki su malo zadrijemali. Vozač odjednom naglo zakoči. Oni koji su drijemali trgnu se iz sna. Drugi međusobno razgovaraju ili gledaju okolinu. Jurek je primijetio srnu, ali ništa ne komentira u tom trenutku zbog toga jer je vozač zakočio.)

VOZAČ :

Oprostite djeco, sigurno si mislite zakaj sem naglo zaustavio autobus.

(malo zastane...)

Reći ću vam odmah.

(Vozač pod dojmom što je dobro odreagirao i nije udario malu srnu koja je protrčala.)

Pogledajte tamo desno!

(Pokazuje desnom rukom u smjeru gdje je srna.)

Vidite li je pokraj onog grma?

Što mislite, jel bi bio ovako sretan kraj da nisam zakočio i zaustavio autobus?

UČENICI:

(Pogledaju se međusobno, u jedan glas govore.)

A ne striček šofer, nebi bil sretan kraj! Sad je sretan kraj!

(Učenici zaplješču, lice im krasi osmijeh. Autobus nastavi dalje, na radiju se čuju zvuci pjesme o Turopolju.)

Pjesmu izvode tamburaši i pjevači svih generacija Ogranka Seljačke sloge Buševac odjeveni u turopoljske narodne nošnje na lokaciji na kojoj ima hrasta lužnjaka, kod Vrata od Krča.

KRAJ

O jeziku kajkavskoga pjesništva Željke Cvetković

Boris Kuzmić,
Zagreb

Sažetak

U radu se analizira jezik kajkavske pjesničke zbirke Oblečena vu šlarinu duše (2003.) autorice Željke Cvetković (1965. g.). Analiza će pokazati u kojoj mjeri autoričin suvremeni kajkavski književni jezik uključuje dijakroniju (poznavanje jezika stare kajkavske književnosti) i sinkroniju (suvremene turopoljske govore, pogotovo malomlački govor, čija je autorica izvorna govornica).

Ključne riječi: kajkavsko pjesništvo; kajkavski književni jezik; Željka Cvetković; Mala Mlaka; Turopolje

U ovome radu analizirat će se jezik pjesničke zbirke *Oblečena vu šlarinu duše* (2003.) turopoljske pjesnikinje Željke Cvetković. Jezik Željke Cvetković analizira se na fonološkoj i morfološkoj razini zato što one najbolje zrcale tipične kajkavske osobine, a one se uspoređuju s crtama drugih turopoljskih govora (Šojat 1982.) i istovremeno se odmieravaju o jezik bogate kajkavske pisane baštine (Šojat 2009.).

Pjesnikinja Željka Cvetković rođena je 1965. u Zagrebu. Osnovnu školu završila je u Odri, a srednju u Zagrebu. Diplomirala je kroatistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Živi i stvara u turopoljskom mjestu Maloj Mlaki. Od 1983. objavljuje poeziju i prozu za djecu i odrasle na kajkavštini te na hrvatskom standardnom jeziku. Dosad je objavila dvije zbirke pjesama: *Oblečena vu šlarinu duše* (2003.) i *Životna feniksoljublja* (2012.).

U zbirci *Oblečena vu šlarinu duše* tiskano je pedesetak pjesama na malomlačkoj turopoljskoj kajkavštini. U članku se uz primjere navode brojevi koji označavaju broj stranice u objavljenoj zbirci.

Fonološke osobitosti

Refleks šva uglavnom je *e*, npr. *zezna* 9, *veternica* 12, *mrtef* 12, *vetrek* 15, *žitek* 16, *zeznati* 17, *zestala* 17, *megleno* 18, *megla* 20, *piesek* 32. U samo dva primjera nalazim refleks *ie*, npr. *tienki* 15, *pienji* 20, *pienju* 40. U

prijedlogu *vu* 17 refleks *šva* > *u*. Refleks *e* u staroj kajkavskoj književnosti jest najčešći, a zajednički je i sa stanjem u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 343–344, 2009: 15).

Samoglasnik *a* kada je kratak bilježi se s *a*, npr. v *neba* 9, *moja* 9, *vaša* 9. Kada je samoglasnik *a* dug, tada se bilježi s dvoglasom *oa*, npr. *noajde* 9, *troagi* 12, *kristoal* 12, *frtoal* 12, *navloačiju* 13, *crvendoač* 13, *doavala* 17, *joa* 17, *Moale Mloake* 18, *nigdoar* 18, *škrloak* 20, *koavica* 33. U istraživanju turopoljskih govora Šojat (1982: 342) je zabilježio diftonški izgovor dugih samoglasnika koji je običniji u onih govora u kojima se refleks dugoga *jata* realizira kao dvoglas. Zanimljivo je istaknuti da je diftonški izgovor dugih samoglasnika tipičniji za zapadnu skupinu turopoljskih govora i zato mi se čini da je autoričina uporaba dvoglasa nastala pod utjecajem zapadne skupine turopoljskih govora. Zamjena samoglasnika *a* u prefiksu *raz-* relativno je česta u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 346), a razvidna u autoričinu pjesništvu, npr. *rezdišano vuoče* 9, *restaljeni* 9, *reširjen* 12, *restaljeno* 13, *restaljen* 13, *restali* 15, *resaditi* 16, *rezotpira* 16, *rezvitlane* 19. U primjeru *dej* 49 stanje je sukladno većini turopoljskih govora gdje *a* ispred *j* prelazi u *e* (Šojat 1982: 342). U staroj kajkavskoj književnosti (Šojat 2009: 10) nalazimo samo oblike s *a* u spomenutim oblicima, tako da njegovu zamjenu s dvoglasom ili samoglasnikom *e* smatram turopoljskim dijalektizmom. U primjeru *ramunike* 15 došlo je do promjene *ar* > *ra*.

Refleks prednjega nosnoga samoglasnika redovito je *e*, npr. *se* 9, *leda* 12. Isti je rezultat i u turopoljskim govorima i u staroj kajkavskoj književnosti (Šojat 1982: 345, 2009: 10–11).

Refleks stražnjega nosnog samoglasnika redovito je *u*, npr. *su* 12, *gusti* 12, *sobicu* 15, *ruka* 15, *zemlu* 16, *ju* 16, *mudra* 19, *dihajuč* 20. Isti je rezultat i u turopoljskim govorima i u staroj kajkavskoj književnosti (Šojat 1982: 346, 2009: 12–13).

Samoglasnik *-i* gubi se u prefiksu *iz-*, npr. *spod* 12, 31, *zvira* 16. U staroj kajkavskoj književnosti ta je pojava rijetka, ali je redovita u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 351, 2009: 17–18).

Samoglasnik *i* mijenja se u diftong *ie* u primjerima *miera nimam ni spokoja* 18, *na mieru* 23. Ovu pojavu ne nalazim u staroj kajkavskoj književnosti ni u turopoljskim govorima.

Samoglasnik *o* mijenja se u *a* u primjeru *rada* 17, 44; promjenu *o > e* pratimo u prefiksu *pro-*, npr. *precvesti* 13, *prejti* 17, *preganja* 17, *prečital* 25; promjenu *o > u* u primjerima *štuvatelj* 9, *se ziblemu* 9, *kuliko* 9, *tuliko* 9, *pečatimu* 9, *svietlamu* 9, *tulike* 19, *mi smu* 32, *spievamu* 32, *bumu* 38; promjenu *o > uo* u primjerima *vuoče* 9, *guolo* 18, *dvuore* 19, *stuoput* 20, *puoldon* 33, *buol* 33, *vnuogu* 37. U jeziku stare kajkavske književnosti samoglasnik *o* pretežito je neizmijenjen¹, a navedene promjene potvrđuju se u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 342, 348, 409).

Gubljenje samoglasnika *o* na kraju riječi nalazim u primjerima *tak* 9, 12, 17, 18, *kak* 9, 12, 13, 30, *pak* 12, *nek* 15, *tam* 17, *rad* 25, *nikak* 31. To je osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i turopoljskih govora (RHKKJ 1995: 177, 1999: 309, Šojat 1982: 351, 2009: 17).

Refleks *jata* autorica bilježi dvojako. Kada je slog kratak, refleks jest *e*, npr. *vešto* 9, *čovek* 9, *trebal* 12, *veternica* 12, *osečam* 12, *vutešitelj* 15, *pesmu* 17, *pesma* 32, *večita* 32. Rijetko se u toj situaciji nalazi diftonški refleks, npr. *štiela* 16, *lieta* 32. Kada je slog dug, refleks jest *ie*, npr. *zrielenja* 9, *svietlamu* 9, *cieleju* 9, *striela* 12, 30, *liepi* 13, *sliepi* 13, *sniežnu* 15, *zviezde* 15, *svietlu* 16, *sliepem* 17, *vlieče* 18, *rieči* 19, *dieta* 21, *piesek* 32. Rijetko se u toj situaciji javlja ekavski refleks, npr. *snega* 12, *odvlečen* 19. Ikavski refleks *jata* javlja se u primjerima *ni moči* 17, *nimam* 18, *ni znal* 25, *ni me briga* 26, *tira* 39. Istražujući turopoljske govore Šojat (1982: 345) je zabilježio refleks *e* u kratkom i u dugom slogu, ali za dugi slog ustvrdio je da se „na području istočno od linije Trnje–Kurilovec–Kravarsko dugo jat reflektira monofonškom varijantom [ɛ:], premda i unutar tog područja ima govora koji poznaju diftonšku realizaciju [ie] (...) Zapadno od te linije preteže diftonški izgovor.“ (Šojat 1982: 341). Glagol *těрати* zabilježen je s ikavskim refleksom, ali nema potvrda za isti refleks u prefiksu *ně-* u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 345). U staroj kajkavskoj književnosti „rijetko je koji pisac kadšto označavao diftonški izgovor na mjestu *ę* dvoslovom *ie*, kako su to često radili Pergošić i Vramec.“ (Šojat 2009: 15). Glagol *těрати* u staroj se kajkavskoj književnosti pretežito bilježio s ikavskim refleksom (Šojat 2009: 15).

Slogotvorno *l* dalo je *u*, npr. *suze* 9, *dugo* 12, *sunca* 19, *suzi* 35. U staroj kajkavskoj književnosti i u turopoljskim govorima ista je situacija (Šojat 1982: 346, 2009: 12).

Slogotvorno *r* čuva se u primjerima *mrtef* 12, *sprhne* 12, *prsti* 13, *drvocepi* 17, *srebrne* 27. U jeziku stare kajkavske književnosti pretežito

nalazimo bilježenje slogotvornoga *r* glasovnom sekvencom *er*², a u govoru mnogih turopoljskih sela takvo *e* znatno se reducira (Šojat 2009: 14).

Stezanje samoglasnika potvrđuje se primjerima *ke* 17, *20*, *ki* 17, *29*, *mega* 38, *tvega* 38, *svemi* 44, ali ima primjera u kojima ono izostaje: *moja* 9, *moje vuvo* 15. U turopoljskim govorima nalazimo potvrde za obje pojave (Šojat 1982: 350). U staroj kajkavskoj književnosti stegnuti oblici sporadične su pojave (Šojat 2009: 17).

U bilježenju početnoga glasa *h* autorica nije dosljedna: u primjeru *hiže* 18 glas *h* se čuva, a u primjerima *oče* 9, 13, *ramunike* 15, *oču* 20, *rastova* 54 početno se *h* gubi. *H* se mijenja u *š* ispred *t* u oblicima glagola *šteti* (=htjeti), npr. *štiela bi* 16, 17. U turopoljskih se govora početno *h* najčešće gubi ili mijenja u *š* ispred *t* u oblicima glagola *šteti* (Šojat 1982: 356–357). U središnjem slogu *h* se mijenja u *j* (rijetko) ili *v* (često), npr. *smiejov* 35; *ruva* 9, *kruva* 9, *gluvi* 13, *vuvo* 15, *suvo* 40. U turopoljskih se govora središnje *h* gubi ili zamjenjuje glasovima *v* ili *j* (Šojat 1982: 356). U završnom slogu *h* nije sačuvano, npr. *po vusnica* 19, *v nosnica* 29, *po plesnive stroha* 35, *v novina* 55. Samo u primjeru *orej* 55 završno se *h* mijenja u *j*. Ista je situacija i u turopoljskih govora (Šojat 1982: 356). U staroj kajkavskoj književnosti, bez razlike u položajima ili pripadnosti pojedinim suglasničkim skupinama, redovito se čuva etimološko *h* (Šojat 2009: 27).

Protetsko *v* potvrđuje se primjerima *vuzleke* 15, *vuvo* 15, *vura* 26, *vuz* 12, 15, 16. To je osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i turopoljskih govora (Šojat 1982: 349, 2009: 16).

Završno se *-l* čuva, npr. *trebal* 12, *pazil* 20. Ista je situacija u staroj kajkavskoj književnosti i u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 359, 2009: 22–23).

Depalatalizacija glasa *l* češće se ne provodi, npr. *žukljina* 9, *restaljeni* 9, *posteljini* 13, *dalje* 13, *restaljeno* 13, *restaljen* 13, *vragoljasto* 15, *vutešitelj* 15, *stekielje* 15, *turopoljsku* 16, *draguljov* 16, *Turopolju* 16, *roblje* 19, *polje* 19, *Turopolje* 19, *polju* 20, *neprećenljivo* 22, *ljudi* 32, *ljubičasta* 41, *divlju* 47; *frtoal* 12, *zemlu* 16, *reskloplene* 19, *zmoamleni* 20, *boležljivo* 20, *zgublenu* 21, *zemlicu* 21, *strpljenja* 33, *zmišlam* 41.

U većini turopoljskih govora izvršena je depalatalizacija glasa *l*, a u staroj kajkavskoj književnosti puno je toga ovisilo o pojedinim položajima u riječi ili sufiksima koji će omogućiti ili ne provođenje depalatalizacije

(Šojat 1982: 359, 2009: 22–24).

Suglasnik *ń* realizira se u velikom broju primjera: *pečatnjak* 9, *zrielenja* 9, *spinjaju* 15, *paučinje* 15, *ognju* 16, *preganja* 17, *njegove* 19, *ondašnje* 19, *oslobođenja* 19, *pienji* 20, *škrinja* 44, *tenja* 44, *senja* 44. Autorica ovdje nije dosljedna – u istom korijenu potvrđuje se depalatalizirani oblik *s n* (*ogneni* 12, *ognena* 48), a drugi su primjeri *knige* 15, 25, *turen* 20. U jeziku starije kajkavske književnosti broj potvrda za promjene *ń > n*, *jn* vrlo je malen (Šojat 2009: 24), a u turopoljskim govorima to je redovita pojava (Šojat 1982: 360–361).

Refleks glasa *t̃* u većini je kajkavskih govora dalo *č*. To je razvidno i u staroj kajkavskoj književnosti i u turopoljskim govorima (Šojat 2009: 29, 1982: 361), pa tako i u autoričnim pjesmama, npr. *oče* 9, *vuoče* 9, *več* 12, *osečam* 12, *moči* 17.

Refleks glasa *d̃* jest *đ*, npr. *anđelek* 12, *nakađena* 13, *nuđa* 19, *oslobođenja* 19. Samo u dva primjera imamo: *preja* 32, *preju* 43. Oba refleksa potvrđena su u staroj kajkavskoj književnosti i turopoljskim govorima (Šojat 1982: 361, 2009: 31).

U suglasničkoj skupini *čl-* posljednji suglasnik je ispao, npr. *čovek* 9. U jeziku stare kajkavske književnosti oblik *čovek* potvrđuje se samo u Pergošića (RHKKJ 1985: 309).

Suglasnička skupina *čr-* nije izmijenjena, npr. *črnu* 16, *začrnelo* 18, *črninu* 21, *črvek* 25, *črnokroalužnu* 27, *čriepe* 35. Samo u primjeru *crvendoač* 13 *čr-* se mijenja u *cr-*. Ista je situacija i u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 362). U staroj kajkavskoj književnosti uglavnom se bilježi skupina *čr-*, osim u pisaca s kraja 18. i početka 19. stoljeća koji je zamjenjuju skupinom *cr-* pod utjecajem štokavske književnosti (Šojat 2009: 32).

Promjenu *gd > d* nalazim u primjerima *de* 17, 40, *maloduo* 30. Tu promjenu imaju turopoljski govori, ali nema je u jeziku stare kajkavske književnosti (Šojat 1982: 362, 2009: 36).

Promjenu *dn > n* nalazim u primjerima *jen* 26, 43, *jeno* 30. Ta je promjena u jeziku stare kajkavske književnosti iznimno rijetka – za nju nalazimo tek nekoliko potvrda (Šojat 2009: 37). U turopoljskim govorima provodi se redovito (Šojat 1982: 364, 405).

Promjena *kt > t* zabilježena je u primjeru *teri* 17, 32, *tera* 21. U

turopoljskim govorima *k* se čuva samo u obliku *nekteri*, a u staroj kajkavskoj književnosti oblik *teri* uopće nije potvrđen (Šojat 1982: 362, 2009: 36).

Promjenu *mn* > *vn* nalazim u primjeru *vnuogu* 37. Promjena je zabilježena u staroj kajkavskoj književnosti (v. RHKKJ 1991: 681) i u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 362–363).

Promjene *pš* > *š* i *pt* > *t* nalazim u primjerima *šenica* 62 i *tice* 17, 44, *tiči* 52. Te promjene nisu zabilježene u jeziku stare kajkavske književnosti, ali ih nalazimo u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 362, 2009: 36).

Suglasničke skupine *skj* i *stj* daju isti rezultat *šč*, npr. *napušča* 13, *iščem* 17, *puščam* 29, *deščička* 43, *spuščam* 48. To je pojava zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i turopoljskih govora (Šojat 1982: 361, 2009: 34–35).

Promjenu *šlj* > *sl* nalazim u primjeru *sliv* 66. Ta je promjena zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i turopoljskih govora (Šojat 1982: 362, 2009: 38).

Promjenu *tm* > *km* nalazim u primjerima *kmica* 12, 30, *kmicu* 17, *kmicam* 41. Tu promjenu imaju turopoljski govori, a u jeziku stare kajkavske književnosti vrlo je rijetka pojava (Šojat 1982: 362, 2009: 40).

U jednom se zabilježenom primjeru suglasnička skupina *tr-* mijenja u *dr-*: *drčiju* 32. Ista je pojava zabilježena u jeziku stare kajkavske književnosti i u turopoljskih govora (Šojat 1982: 363, RHKKJ 1985: 473).

Promjenu *tvr* > *tr* nalazim u primjerima *trdi* 36, *kamen-trdek* 36. Tu promjenu imaju turopoljski govori, a u jeziku stare kajkavske književnosti vrlo je rijetka pojava (Šojat 1982: 357, 362, 2009: 40).

Promjenu *vs* > *s* nalazim u primjerima *saku* 9, 37, *sega* 9, *sakomu* 22, *sekak* 23, *sekaj* 25, *saki* 26. To je potvrđeno u turopoljskim govorima, ali ne i u jeziku stare kajkavske književnosti (Šojat 1982: 357, 2009: 37). Primjer *sve* 25 svjedoči o štokavskom utjecaju.

Promjenu *vz* > *z* nalazim u primjerima *zeme* 29. Ta se promjena ne provodi u staroj kajkavskoj književnosti, ili je u njoj vrlo rijetka, a redovita je u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 357, 2009: 37).

Rotacizam nalazim u primjerima *morem* 16, *nigdoar* 18, *nigdar* 23, *nemreš* 47. To je osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i turopoljskih govora (RHKKJ 1991: 683, Šojat 1982: 358).

Obezvučenje zvučnoga suglasnika na kraju riječi nalazim samo u primjeru *nek* (< *neg*) 15. Obezvučenje zvučnih suglasnika svojstveno je većini kajkavskih govora, tako i turopoljskih (Šojat 1982: 355), ali u staroj se kajkavskoj književnosti ne bilježi (Šojat 2009: 20).

Jednačenje po mjestu tvorbe u sandhi-položaju potvrđuje se u primjeru *žnje* 27. To je razvidno i u staroj kajkavskoj književnosti, a i u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 363, 2009: 38).

Neprovođenje sekundarne jotacije potvrđuje se primjerom *listje* 66. U staroj kajkavskoj književnosti nema nijedne potvrde za promjenu *tj* > *č*, međutim, u turopoljskim govorima rijetki su primjeri za navedenu pojavu (Šojat 1982: 359, 2009: 33).

U tekstu se potvrđuje samo nepremetnuta i nejotirana suglasnička skupina *jt* u prefigiranom obliku glagola *iti*, npr. *prejti* 17. Pojava je redovita u staroj kajkavskoj književnosti i u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 359, 2009: 34).

Suglasnik *j* čuva se u suglasničkoj skupini *žj*, npr. *buožjega* 19. U staroj kajkavskoj književnosti u toj se suglasničkoj skupini *j* pretežito čuva, dok je njegovo gubljenje redovito u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 358, 2009: 35).

Druga palatalizacija se ne provodi, npr. *vidiki* 19, *oblaki* 34. To je zajednička crta i turopoljskih govora i jezika stare kajkavske književnosti.

Autorica je pretežito dosljedna kod bilježenja završnoga *v*, npr. *mrtef* 12, *popraf* 18, *rukoaf* 23, *zapraf* 32, ali: *nekakov* 25. Promjenu *v* > *f* stari kajkavski pisci ne bilježe, ali je ona živa u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 357, 2009: 21).

Morfološke osobitosti

Imenice m. roda u L jd. imaju nastavak *-u*, npr. *v neba pečatnjaku* 9, *v rubinovom plavnu* 9, *v lampušku* 12, *v cugu* 13, *na svetom ognju* 16; u N mn. imenice m. roda imaju kratke oblike, npr. *lugi* 17, *maki* 29, *cvieti* 33; u G mn. imenica m. roda nastavak *-ov*: *draguljov* 16, *svadbenikov* 31, *ranjenikov* 33, *smiejov* 35, *časkov* 41, a u imenica sr. roda nulti nastavak, npr. *svoje kril* 37; imenice m. roda u D mn. nastavak *-om*: *k lugom* 40, *k ognom zelenem* 40; imenice m. roda u L mn. *-i*, a imenice sr. roda nastavak *-e*, npr. *pri licitari* 13, *na nebese* 27; u I mn. m. i sr. roda nastavak *-i*, npr. *z*

klinčeki 20, *ze semi nofti* 22, *z kroaluži* 44, *z oreji* 55, *ze srčeki* 26, a samo u jednom primjeru nalazim *-mi*, npr. *ze semi zubmi* 22. U jeziku stare kajkavske književnosti potvrđeni su svi nastavci, osim navedenih u L mn. (Šojat 2009: 44). Razlog toj pojavi leži u činjenici što je kajkavski književni jezik, u odnosu na kajkavske govore, vjerno sačuvao glas *h* u svim položajima unutar riječi. Svi su nastavci potvrđeni i u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 387–393).

Imenice ž. roda u DL jd. imaju nastavak *-e*, npr. *Moje Moale Mloake* 18, *prabake Dore* 21, *po šume* 20, *v pevnice* 25, *na stienženice* 25, *po zriele vanjkušne prašine* 40; u I jd. *-um³*, npr. *biebum* 15, *suzum* 18, *pod magnolijum* 32, *z penum* 48; u G mn. nalazim nulti nastavak, npr. *žarafkic* 12, *vusnic* 27, *golubic* 27, *roan* 30, *iglic* 31, *žic* 31, a vrlo rijetko nastavak *-i*, npr. *z lasi* 15, *od moje smiejov i suzi* 35; u D mn. nalazim samo nastavak *-am*: *k ruožicam* 20, *tem norijam* 31, *tenjam* 41, *kmicam* 41; u L mn. stari nastavak *-a(h)* i analoški *-ami*, npr. *po vusnica* 19, *v nosnica* 29, *po plesnive stroha* 35, *v novina* 55, *v zenami* 19, *v grudicami* 22, *v kriesnicami* 38; u I mn. potvrđuje se pretežit nastavak *-ami*, npr. *z vilami* 17, *z rukami* 27, *z laticami* 33, *kaplicami* 39, *pod goalgami* 43 i nastavci *-a*, *-am* i *-mi*, npr. *pod noga* 39, *med plavkastem žicam* 41, *ze svojemi zežuknjenemi suzmi* 55. U jeziku stare kajkavske književnosti potvrđeni su svi nastavci, osim navedenog za L mn. *-a* (Šojat 2009: 44). Svi navedeni nastavci potvrđuju se u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 395–396).

Naglašeni oblici osobne zamjenice *ja* u L glasi *mene*, npr. *vu mene* 27, 41; u I *mienum* 48. U jeziku stare kajkavske književnosti i turopoljskim govorima ista je situacija, osim u I gdje se pretežito potvrđuje oblik *menum* (Šojat 1982: 402, 2009: 66).

Osobna zamjenica *on* u I glasi *njiem* 31. Osobna zamjenica *ona* u D glasi *je*, npr. *prije nek je se* 15, *i rekla je* 17, L glasi *nje*, npr. *da mi na nje krv do groba vrije* 16. Osobna zamjenica *oni* u D glasi *njem / jem*, npr. *de njem prejti ni moči* 17, *želim jem da zroasteju* 72, a u A *nje*, npr. *nje muoram pod srcem zeznati* 29, *čez nje koj čez mefke kute* 49. U jeziku stare kajkavske književnosti i turopoljskim govorima ista je situacija (Šojat 1982: 403, RHKKJ 2002: 505).

Zamjenica *mi* u L ima analoški nastavak prema instrumentalu: *vu nami* 19, a u I stari oblik *nami* 22. U jeziku stare kajkavske književnosti ista je situacija, osim u L gdje se čuva stari oblik *nas* (RHKKJ 1991: 649). U turopoljskim govorima svi autoričini oblici jesu potvrđeni (Šojat 1982:

402).

Povratna zamjenica u DL glasi *sebe* 30, a u I *sobum* 41. U jeziku stare kajkavske književnosti i turopoljskih govora ista je situacija.

Od neličnih oblika zamjenica izdvajam: I jd. ž. roda, npr. *z mojom senum* 48; G mn. m. i sr. roda, npr. *od moje smiejov* 35, *svoje kril* 37; I mn. m. i ž. roda, npr. *ze semi zubmi* 22, *ze semi nofti* 22, *z kroaluži te svemi oče* 44, *ze svojem zezuknjenem suzmi* 55. U jeziku stare kajkavske književnosti potvrđuju se svi nastavci, osim u G mn., a turopoljski govori potvrđuju autoričine primjere (Šojat 1982: 402–405, 2009: 59, 61).

Zamjenica *kaj* potvrđuje se istim oblikom: *kaja* 16.

Od pridjeva izdvajam: I jd. m. roda, npr. *z žutom nameštajem* 15; G mn. m. i ž. roda, npr. *detinje časkov* 41, *od borove iglic* 31, *od spucane muzikoaške žic* 31; L mn. ž. roda, npr. *po plesnive stroha* 35; I mn. m. i ž. roda, npr. *z oreji črnemi* 55, *z rukami punemi* 27, *med plavkastem žicam* 41. Svi navedeni oblici potvrđuju se u jeziku stare kajkavske književnosti, osim G mn. m. i ž. roda te L mn. ž. roda, a svi oblici potvrđeni su u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 398, 2009: 59).

Zabilježeno je nekoliko komparativa pomoću nastavaka *-eši*, *-ji* i *-eji*, npr. *po stareše knige* 25, *jasneša* 25, *močneša* 26, *deblji* 25, *smilneji* 32. Zabilježena su samo dva superlativa: *noajdrobneju* 39, *noajmileji* 47.

U jeziku stare kajkavske književnosti i turopoljskih govora potvrđuju se navedeni oblici (Šojat 1982: 401, 2009: 63).

Svršeni prezent glagola *biti* ima kratke oblike, npr. *buju* 25, *da mi bu* 48. Zanimljani nesvršeni prezent istoga glagola u 3. l. jd. glasi *ni* 12, 43. U 1. l. mn. prezenta redovito se potvrđuju oblici sa završnim *-u*, npr. *se ziblemu* 9, *pečatimu* 9, *zebiramu* 27, *zbiramu* 27, *celimu* 27, *punimu* 27, *soami smu* 43. U 3. l. mn. isključivo se provodi analogija prema 2. l. mn., npr. *naovlačiju* 13, *ne želiju* 13, *zmoažeju* 17, *govoriju* 17, *živiju* 17, *klijeju* 19, *vrtiju* 20, *kreščiju* 20, *misliju* 22, *ceniju* 22, *veliju* 26, *pečeju* 29, *kipiju* 32.

Zabilježen je futur prvi: *oču posejati* 20, *oč nadeliti* 44.

Pri tvorbi futura drugog autorica redovito rabi kratke oblike svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti*, npr. *bu trebal* 12, *bu zabielelo* 18, *bumu videle* 26, *bum prinesla* 29.

Zabilježen je supin, npr. *dohoaža glet* 30.

Od kondicionala prvog potvrđuju se samo oblici za 1. i 2. l. jd., npr. *zagrabila bi ju* 16, *pospravila bi ju* 16, *štiela bi* 16, 17, *bi doavala* 17, *bi znal* 20.

Glagolski prilog sadašnji potvrđuje se nastavcima -č/-či, npr. *dihajuč* 20, *trepeč* 27, *ne znajuči* 25.

Svi glagolski oblici potvrđeni su u turopoljskim govorima i u jeziku stare kajkavske književnosti, osim nastavka -mu u 1. l. mn. prezenta (Šojat 1982: 408–418, 2009: 73–74, 81, 85, 87, 90).

Zaključak

Uspoređujući autoričinu pisanu građu sa stanjem u jeziku stare kajkavske književnosti (a) i u turopoljskim govorima (b) možemo očekivati četiri moguće situacije: 1. jezične osobitosti koje su zajedničke (a) i (b), 2. jezične osobitosti vezane samo uz (a), 3. jezične osobitosti vezane samo uz (b), 4. jezične osobitosti koje ne pripadaju ni (a) ni (b).

Na fonološkom i morfološkom planu u istraženoj građi najčešće se potvrđuju osobitosti pod rednim brojem 1.

Pod rednim brojem 2. nalazim samo čuvanje suglasničke skupine *žj* (*buožjega*), a pod rednim brojem 4. samo promjenu *i > ie* (*mier*).

Najzanimljivije su one potvrde pod rednim brojem 3., dakle fonološke i morfološke osobitosti tipične za turopoljske govore, a nepotvrđene u jeziku stare kajkavske književnosti, a to su: promjena *a > e* (*rezdišano*, *restaljeni*, *dej*), promjena *a > oa* (*noajde*, *troagi*, *kristoal*), promjena *o > uo* (*vuoče*, *dvuore*), gubljenje početnoga i završnoga *h* (*oče*, *v novina*, *na nebese*), promjena *gd > d* (*de*, *maloduo*), promjena *kt > t* (*teri*), promjene *pš > š* i *pt > t* (*šenica*, *tica*), promjene *vs > s*, *vz > z* (*saki*, *zela*), obezvučenje završnoga zvučnog suglasnika (*nek*), promjena *v > f* (*rukoaf*, *zapraf*); nastavci -i / -e u L mn. imenica m. i sr. roda (*pri licitari*, *na nebese*), nastavak -a u L mn. imenica ž. roda (*v nosnica*, *po vusnica*), analoški oblik *nami* u L zamjenice *mi*, nastavak -e u G mn. neličnih zamjenica m. i sr. roda (*moje*, *svoje*), nastavak -e u G mn. pridjeva m. i ž. roda te L mn. ž. roda (*detinje čaksov*, *borove iglic*, *po plesnive stroha*), nastavak -u u 1. l. mn. prezenta (*se ziblemu*, *pečatimu*, *zbiramu*).

- 1 Među rijetkim unošenjem govornih crta u jezik stare kajkavske književnosti izdvaja se promjena *pro-* > *pre-* koja je relativno slabo zastupljena, dok je promjena *o* > *u* u priloga *kuliko* i *tuliko* redovita (Šojat 2009: 11–12, 16).
- 2 Iznimku čini Vramec koji ima nekoliko primjera sa sekvencom *ar*.
- 3 U primjeru *z pametjum* 24 potvrđuje se nastavak *-jum* za im. ž. roda bivših *i*-osnova.

Literatura

- Cvetković, Željka. 2003. *Oblečena vu šlarinu duše*. Velika Gorica: Spark.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. 1985. Knjiga prva, svezak 2, Cenitel – Drištavica. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za jezik IFF.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. 1991. Knjiga druga, svezak 6, Laž – Mučitelica. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za hrvatski jezik HFI.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. 1995. Knjiga treća, svezak 7, Mučitelstvo – Nestaja. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za hrvatski jezik HFI.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. 2002. Knjiga treća, svezak 9, Okol – Pedesetoletni. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Šojat, Antun. 1982. Turopoljski govori. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 6: 317–493.
- Šojat, Antun. 2009. *Kratki navuk jezičnice horvatske. Jezik stare kajkavske književnosti*.
- Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Objavljeno u časopisu KAJ, 1-2/2023.

Željka Cvetković

IZ ZBIRKE *OBLEČENA VU ŠLARINU DUŠE*

NEBESKI PEČATNJAK

Versoljupci moji,
štuvatelji duše...

Vešto se ziblemu
v neba pečatnjaku.

Kuliko su moja,
tuliko i vaša
zrielenja ova
čez droftinku saku.

V rubinovom plavnu i ruva, i kruva. Segaj se tu noajde –
če tak čovek oče. Zekna se i štima kak da se žukljina
Pretvori vu žmavno, rezdišano vuoče. Smaksvietovna
kosa

furt oko nas vitla,
a mi, restaljeni,
pečatimu suze.

Kak bilo da bilo,
Svietlamu si duhe.
Od križa do križa
cieleju nas muze.

LJUBIČASTA GUSLA

Zmišlam se, zmišlam makov,
posejane po tičje krila...
Setim se i opčuvane detinje časkov
tere sem za sobum ostavila.

Diogeneš vu mene pobira loati
i muziku ženje, stroažu držечи.
Misel se zdiže tijam do neba
- smislu se klanja kamen žareči.

Širom odklieplem i rezklieplem srce,
zdragslano med plavkastem žicam.
Vu sakom vuglu mene je ljubičasta gusla
i ne da me tenjam, i ne da me kmicam.

JURJEVSKI KUČEC

Stup dima se zgusnul
(kak v kućecu se šćusnul)
v naše reskurjene drobnina.

Na sviet ga je dobavila
i rezbucanoga odeslala
rezgukana

zelenina

dodolina.

KAJA GRAL II.

22. studenoga 2001.

Kak smiešek sunca se preselil
v drugu vuzvišenost kajoljubnu.
Mene se duša do kraja resporila
na tu večer žalnu i oštrozubnu.

Dvie srebrne kugle su se ž nje
odlupile v galženjoačku arabesku.
Saku sem misel trepeč otpravila
v črnokroalužnu klepsidru, v blesku.

Vu mene je Petrek zaskomukal
i zesipal krvave ruože z vusnic.
Loas je po loas z gloave spukal
z rukamu punemi golubic:

- Otec naš, teri jesi na nebese,
širom vučitelu reskrili lesu!
Dok pucaju mučecha vulja na steklu,,
čriešnje su, za svegda, precvele v mesu.

Zebiramu duše i zebiramu biča;
celimu kajkavianu toal po toal.
Znad vuglenastoga kmicinoga štafelaja
punimu smaragden kaja gral..

TUROPÖLSKI KNIŽEVNI PUTI**Nevenka Lang***Đurđa Parać,
Velika Gorica (Pleso)***Meteo služba**

Meteorologija, si znômu, promôtra kakvo nas vrémê čeka, kaj bu i kaj nê bu, na nêbu pok s tém i na zêmle. Prema nezine prognoze ravnaju sê brodi na moru, avijôni na nêbu i mi pešôki i vozôči autof na zêmle. Ak nam denes Vakula, a negda jê bil Sijerković, dok sêm jô još bila mlôda, veli; *sutra uzmite kišobrane*, znôči, bez ambrélê nejdi s hižê vôn, jedino ak ti jê sêjêno jêl buš ili nê buš zmokel. Takva vam jê to znanost, ona znô naprvo kaj bu Bogek z nêba poslal, pôk to, dô bi rekel, čak negda i mesec dô naprvo. Je, da jem sê negda znô prognoza i zjaloviti, ali mejnê višê podzgodiju. Ima momêntof kad se Bogeku očê ž némi malo poigrati pôk jem pošelê veter z drugoga kraja svêta, restêpê jem oblake i vi nosite lépo te ambrélê bambadava vu svoje tôrbe. Sê bi bilo dobro da tôrba ni navêk premôla kagot da jê velika.

E, takva jêna Meteo-stanica tera jê promotrala oblakê bila jê, ali je i dén denes na našem Plêsu. Ona prôti sê kaj jê vu veze s pomicajnem oblakof jer jê za avijônski promet, znômu, itekak vôžno kakvo jê vrémê. Ak jê gusta megla pilôt ne vidi dobro pistu i néma sletajna dok ti sê megla ne smilujê. Kruži, kruži pilôt z avijônom oko erodruma dok mu ne dojôde i dok ne zmognê kurôži i onda „buf“,..., komu obojki, komu opajunki,...tak vam jê to ako mi verujête..., ali ni trêba sêga veruvati. Avijônski promet denes jê itekak siguren i prôčen ze se strôn. Kak ze zemle, tak i z nêba.

Vuz put vam bum povedala, (samo za onê teri nê znaju), taj pleški erodrum napravljen jê v Drugomu svetskomu ratu. Plês si jê zebal, ni mejnê ni višê, sôm Hitler i imal jê tu vojnu bôlnicu. On jê napravil samo pistu na teru su sê spuščali vojni avijôni, a v Zôgrop po bôlnica su sê rezvozili rajneniki. Na Plêsu jê bil samo *prihvatni centar*.

Gusta megla tera je tu bila česti gost pasala jê Hitleru jer jê tak ta sletna pista bila mejnê uočлива. Mislil jê on, kak veliju, nas Plešanê preseliti v Bajnu Luku. Sôm bôg da ni dobil rata, onda bi mi plešani bili bosônci, a nê turopôlci. Nêsmêm si toga niti zamisliti, môm me zimica poléva. I tak viditê, denes jê naš Ples *Međunarodna zračna luka* na tere déla puno ludi i rôni s krvom puno svéta i puno dečicê, Turopolu na diku!

Erodrum jê za Plešanê bil i ostal kravica i mamica, ali nê samo za Plešanê nek i za širšu okolicu. Tu se sê živo zaposlilo. Kravicê ze štalê su sê prodalê, piceki i raceki višê sê nisu smeli imati (da sê ne bi teri hitil pot avijôn), sê sê pogospodilo i služilo jê penezê délajući na erodrumu. Kam čêš bolê! Amerika!

Na te zračne luke cêli svôj radni vék délala jê naša, denes poznata i priznata spisateljica, pesnikijna, a iznad sêga čuvarica i promoviteljica turopôlskoga jezika, Nevenka Lang. Slobodno rêčêm da jê malo dô tak navezan na svojê mesto kak Nena ili, dok jê bila môla, Nenica, kak smu ju mi si na Plêsu zvôli. Kuliko jê ona privržena svemu zavičaju nôjbolê vam bu ilustrérala nezina pesma "Zemla turopolska" i zôto bi vam štêla tu pesmicu prvu predočiti, a posle sêm vam nastojala priskrbeti ono kaj mislim da jê vrédno da ostane v naše Škrijne.

Zemla turopolska

*Ni mi treba ono sijne more
Ni slavonske dukatov lepota.
Mene budiju turopolske zore
A roni ravnice krasota.*

*Ž ne sem zrosla i vu jnu bum zašla
Korejne se tu pregliboko vleče,
Se sem blogo samo ovde našla
Ova zemla po krvi mi teče!*

Nevenka Lang rođ. Jandriš zrodila sê 2.5.1950. v Zôgrêbu, dečinstvo i mladost preživela jê v roditelskomu dômû na Plêsu. Lét ima dosti, ni je trêba ni spomijnati, pogotovo zôto kaj jê v duše po prirode rezigrana i vesela. Ne znôči to da ni ozbilna kat trêba, nô jnu sê čovek navêk more osloniti, drži do posla i drži do svojê réči.

V zôjdnê vrémê bi čovek rêkel da sê malko smirila, ali to ni od nagomilane lét. Ima čovek i druge rôzlogof od čega sê smiri. Rati, potresi, poplavê, pandemijê na sem nam ostavilê su trôga.

Na Goricu jê išla v osnovnu škôlu, a srédnu v Zôgrêbu. Stêkla jê diplomu inžinéra zračnoga prometa. Délala jê na erodrumu v sektoru zrakoplovnê meteorologijê, nôjprije kak spikerica, onda kak voditelica grupê. Nakon rata bila jê koordinôtorica za zrakoplovnê poslê pri meteorologe. Specijalizérala sê za meteorološkê informôcijê terê sê dôvaju pilôtom. Kakof jê prizemni veter i onaj na visine, vidlivost, oblaki, temperatura, tlôk i jêl ima kakve opasne vremenske pojave, vôžni su meteorološki parametri teri pilôtom trébaju za polétajnnê, slétajnnê i letejnê na određene visine. Z pilôti sê komunicéra na engleskomu jeziku, pôk jê prevôdala međunôrodnê dokumêntê i propisê, pisala uputê kak sê koristiju i kaj znôčiju sê te zrakoplovnê šifrê i nepoznanicê.

Jel vi sat viditê doklam jê dorivala naša Nenica. Z avijôni jê vlôdala na nêbu, a z nômi semi na zêmlje.

Čitajtê dalê, butê videli da niš ne zmišlam!

Odrôstala jê vuno vrémê kat sê puno višê nek denes pevalo i glumilo. Još kak détê jê ze svojemi prijateljicami glumila i recitérala vu Zôdružnomu dômu. Popévala jê na „Mikrofon je vaš“ na Gorice. Tôncala jê rada od mala. V škôle jê pisala lépê sastavkê i pesmicê, kak i onda kat sê zapisala v goričku udrugu umetnikof „Spark“. Od 2018. g. do 2023. bila jê i precednica Udrugê. Vodila jê kniževnnê zestankê i susretajna, pesničkê manifestôcijê i promocijê zbirke od članof Udrugê. Napisala jê puno osvrtof pesnikom na nijovemi zbirkami i priprôvlala uvodnnê govorê za sê prilikê de su nastupali.

Objavila jê svojê tri zbirke suvremene pesem na standardnomu jeziku:

*Potraga za svjetlom,
Bjeline nutarnjih krajobraza i
Od jeseni do jeseni - elektronska zbirka.*

Vu predgovoru drugê zbirke dr. sc. Đurđica Garvanović-Porobija pišê da jê emotivni potencijôl Nevenkê Lang ogromen, da su pesmê v nezinemi zbirkami prenos životnoga iskustva, kak naglôšenê patnje tak i vibrantnoga slovlejna života. Upušča sê v borbu z aksiološkemi razvrstôvajnnemi sadašne i negdašne vrednote.

Da to prikôžê na više mesta zebrôla jê antitezu kak bi ostvôrila opoziciskê pôrê vrednote (rat-zagrlaj, ratni poklič-mir srca), kak i onê terê sê nalaziju vu velike kniževnosti npr. v bibliskom i Krležinom diskursu. Vu pesmami sê dotikôvaju suvremenê, univerzalnê i tradiciskê temê terê prezentéra bogôta i energična autorska osobnost zrôsla z ideološkoga krčansko-humanističkoga zôleđa.

Nekoliko prič objavili su je vu velikogoričkomu časopisu Matice hrvatske "Škrijna turopòlska".

Pesmê i pričê na standardnomu jeziku bilê su je objavlivane v kniževnemi novinami:

- „Riječi“,
- „Balkanski književni rječnik“,
- vu kniževnom časopisu udruge za kniževnost „Kvaka“,
- vu skupnemi zbirkami „Kulture snova“,
- zborniku duhovnê poezijê „Sveti Martin denes“ i
- zborniku albanske nacionalnê majninê „Z ljubavlju DEA“.

Gusto pišê na društvenemi mrežami.

Za vrémê „Europskih dana kulturne baštine 2021. g“, s temum o zavičajnomu govoru, skupa z Anum Plehinger i Vladum Stepaničem, predstavljena jê i odrecitêrana nezina pesma o turopòlskomu bračnomu pôru Jureku i Bare;

Vu HRT-ove emisije "Bilješke o jeziku" v tere jê velikogorički Ogranek Mh predstavil Turopolê, čitala jê svoju pesmu po tere jê emisija dobila nôzif „Zemla turopòlska“.

V Ogulincu jê promovêrala zbirku Nadicê Kološa, a v zôjdnê vrémê v zadarskomu Ogranku Mh, z uspehom i čestitkami ze se strôn, prectavila jê zbirku Marinê Maras „Moje su ruke zastave“.

Vuz Društvo žen na Velike Mlôke prectavila jê umetnički i gastarbajterski život turopòlca Dragê Trumbetôša,

Prisustvovôla jê i čitala svojê pesmê na otvorenju izložbê DŽ Velika Mlôka vu PouVG.

Priredila jê izložbu Natashe Martinović v knižnici Galženica.

Prectavila jê dečinsku zbirku Andreê Rendulić v Nacionalne i sveučilišne knižnice v Zogrebu.

Na likovnimi radionicami v Udruge Spark videla jê kak žênê jôko lépo slikaju. Prijela sê i ona crtajna jer slikati ni znôla, niti jê išla na kakof tečaj za takvê poslê. Jêno jê leto napravila prék dvajset slik, terê su bile čak dvô puti na zajedničkemi izložbami v Pučkom učilištu na Gorice.

Teško sê jê setiti sêga kaj jê naša Nenica nam pripravljala i š čém nas jê sê rezveselôvala.

Več jê puno lét prêšlo kat jê vodila programê i pisala uvodnê govore pleškemu kulturno-umetničkomu društvu skup z Mirum Rakarič i vrédnimi pleškemi žênami. Na žalost, mnogi nas napuščaju, društva sê resipôvaju, ludi vmiraju. Vu te životne tuge, terê bi sê rada oslobodili kat bi mogli, dobro dôjdê i spašôva ovakof posel de sê pišê, peva ili glumi. Ne veliju ludi zabôdof da umetnost olakšôva postojôjnê. „Ima još tuliko životne priče terê bi rada napisala“, veli ona, ali sê i veli da „čovjek snuje, a Bog određuje“, ali jô vam velim da bu ona još puno toga lépoga nam priredila. Čekamu z veseljem saki nezin nôvi uradek!

A sat na posel! Da vidimu kaj nam to lépoga ima naša Nenica za deti v Škrijnicu.

PRIPOVESTI I SPOMINKI

Reklamocija

Drogi čitateli, već sem vam, kuliko se sečam, negde rekla, da saka moja pripovest i saki spominek na mojemu pokojnomu Jureku završi. Dugo smu let lepo kak dvo golubi živeli. Znali smu se negda i posvaditi kak i si drugi. Duga su vam živlejna skupa puna sekakove zgode i nezgode, one lepe i one žalosne, kaj ne? Kad jeden merne, onaj teri ostane som, navek premeče po glove događajna kaj su skup v broku prešli, se ono lepo i grdo. Na kraju ostaneju samo sečajna da se žnemi zamutimu i zabovlamu...

Jemput smu si moj Jurek i jo platili večeru v restoronu „Za vašu dušu“ na Okuju. Penzioneri tam gusto imaju zobave. Lepa je i velika sola za tonec, pok se ne narivovamu dok toncamu, kak vu Zodružnomu domu na Plesu ili v Kobiliču. Veliko parkeralište, posajena stabla oko restorona, lepa široka cesta kaj te do tam dopela, prednosti su tere ni moči zaobiti kad se govori o restoronom v naše okolice. A lepo je i ime restorona „Za vašu dušu“. Nisem jemput dušu tam spustila od toncajna, navek jednoki ritem svira taj jen tamburoš z Gorice, a bome te i za srce primle kad ti doneseju račun za pijaču!?

Morti su mu zoto takvo ime doli? Do bi znal? Morti i zoto kaj ti je lepo pri srcu i v duše kad se družiš, veseliš, zatončaš si, popiješ i poješ? Doktori veliju da je toncajne najbolša fizikalna terapija, to penzioneri dobro znoju.

Si naši restoroni imaju lepa imena. Pri Vukovine je Feniks, tam penzioneri isto gusto idu. Rekla mi je Kata da je restoron dobio ime po nekakve tice tera merne i pok znova ožive!? Kaj nebi i mi ludi tak mogli? Nu, zobila bum kaj sem vam štela povedati...

Jura i jo jemput smu se prijavili predsednice penzionerov, Vere Šebrekove i kak sem rekla platili smu večeru, ali nojnu nismu otišli, poslušete zokaj!.

Bil je jen lepi popoldon, svetlo nebo bez obločka, tičice su popevale, zeleneli su se trovnaki i baš sem nekak bila vesela. Sela sem v avuto, zapolila radio, dela na Banovinu de sviraju narodnoke i otišla na frizuru. Prije nek sem otišla, Jureku sem zapovedala da se obleče i da me čeka oblečen i vređen, da ne bi zakesneli na zobavu. Kad sem se vrnula i kad me Jura videl, samo kaj ga šlak ni strefil. Vikal je na mene i vređal me, nikak mu se ni dopalo kak me je frizerka poforbala i oštrigla. Moj Jura vam je bil malo zaostal, niš ni znal kaj je bilo v mode, bole je bil zaostal nek negov japa kaj je onda imal devedeset let. Rekel mi je:

- Bara, de su ti losi? Zglediš koj kukmasta kokoš teru je negdo polejal z paradajzom! Pok nokaj si se dela! Još su ti i pol glove obrili! Baroo, do bi rekel da si tak bedasta da buš to ze sebe dola napraviti? Zglediš koj dečko, a ne žena kaj ima već veliku decu. Srom me je s tobom iti, budu mi se ludi smejali! Če vidiju mama i japa, bumu morali z grunta bežati. Odi iskat stona na Goricu, pemu v podstanare. Moji to ne budu mogli podnesti! Nis ti još ni rekel kak si na prošlu zobavu oblekla prekrotku kiklu. Po kaj se to šika žene v tvoje leta? Videl sem kak su te samo pogledovali. A sad još i ovo!!! Jo nikam nejdem dok se ne spametiš. Morti bu i to jemput došlo!?

Pozove on našu Gabrijelicu, čer, teru od miline zovemu Jelica, Jelek, pok je veli:

- Pogleč nokaj ti se mati dela! Am nima osamnajst let, nek šezdeset. Dej je nekaj reči, prosim te!

Jelek zvodi slušalice z vuv, malo se okrene prema mene i veli:

- Stora, baš si kul!

Vu tom dojde japa na rakijicu kak i saki don. Pital je zo me, ni me odma prepoznal. Jurek mu je z prstom pokazival na mene.

- Japo, to vam je Bara! Gledete kaj je ze sebe napravila! Črlene losi, obrita glova! Japo pokaj je se vuve leta zrompalo? Veli da je to sad moderno. Moderno! Moreš misliti! Dajte rečete, po kaj još ne budu ove selske babe zmislile? Još bi štela da ž num nekam idem! Nima šanse! Denes zobave ne bu videla!

A japa mu odgovora:

- Tebe pok nigdor ni praf! Ak veli da se to tak nosi, onda se nosi. Ak je moderno onda je moderno. Okrene se k mene i veli:

- Lepo ti je Barek, lepo! Malo ti je glova kak da nojne ogen gori ili kakva lompa sveti. Bome se buš zdolkoga videla! Ali baš ti je lepo! Dej mi Barek natoči rakijicu. Jurek, ote na zobavu da ne bu greja pri hiže. Jo sem navek mame popustil, da bi bil mir i blagoslov pri hiže...

Jura se fest resrdil i joko z vrote zatropil, cela se hiža zrdmala i stresla. Nekam je otišiel, ni ga bilo celu božu večer. Mesec je bil tak svetli da su se na jnem kroteri videli, a jo sem sedela, čekala i plokala se do pol noči. Mislila sem da se bu povrnul i da bu popustil. Zvole su me dekle z restorona, pušćale su mi mužiku prek mobitela. Jo sem se plokala i plokala, nis mogla nikak prestati. Oči su mi otekle, a z trepavice tekle su mi črne suze po licu. Joj, kaj bi bilo da su me Jura i japa tek onda videli,!

Drugi don išla sem vikat na frizerku. Rekla sem:

- Reklamocija! Ovo kaj ste mi čera na glove napravili niš ne vala! Reklameram i prosim sponova me forbajte na smeđe kak je i bilo. Kaj se bum jo radi vas z mužem svodila? Po kaj ste to z mene napravili? Japa se samo podsmejeval z moje losi. Odma nekaj z toga napravete ili bum napravila takov rusvaj da bute morali zapreti frizeraj!

Frizerka se začudila, rekla je da mi ni to na silu napravila. Da sem jo rekla da oču nekaj moderno, crveno i zbrito. Lagala je, nekaj, samo kak bi mi mogla sponova naplatiti. Poforbala me sponova, ni baš forba štela prijeti, ispala sem lisasta, šargopergasta, ali ni se više tak crvenelo z dolkoga.

Jurek se srdil na mene skoro dvo tjedne. Jedva sem jedvice zglodila situociju. Kuvala samo ono kaj je rada jel i šmojlala se oko jnega koj močka dok mi ni oprostil. Losi su mi malko zrosli, poforbani su bili na smeđe, pok me je rajši gledel. Več za mesec don ni se ni sečal moje moderne frizure kaj ga je tak znerverala.

Jen petek otišiel je moj Jurek na sejem. Ni ga bilo domom do popoldon.

Obed se več oladil, a jo sem se počela nerverati. Mislila sem si pok de je taj moj čovek? Da se ni napil ili još gore, da se ni v kakvu babu zagledel? Ni mi bilo sejeno! Jureka sem imala rajši nek sebe. Točno kad sem v ruke prijela mobitel da ga bum nazvola, evo ti nega. Otpira vrota, a jo viknem:

- Jurek pok de si do sad? Obed se je oladil, a tiiiiiiiiiiiiiiiiiiii...

Zamučim, nesvesno se zrušim na stolec. Moj Jura ima zbrito pol glove, samo na vrhu ima losi prešorane z črlenimi prameni. Kaj da vam velim? Skoro sem otegnula popke od šoka!

Posle pet minut kat sem malo došla k sebe, velim jo svojemu nasmejonomu mužu:

- Jurek, sad te najemput ni jape strof? Po kaj si to napravil ze svoje lepe črne losi? Kaj ti mene vročaš milo za drogo! Tebe se ne budu ludi smejali? Jo sem gotova, moje srce ovo nebu zdržalo! Nimam reči!

Jura mi odgovora i smeje se koj nori.

- Bara, kaj misliš da samo ti imaš pravo ponoreti! Evo, sad vidiš kak je to kad provi i zdrovi čovek ponori! Nimaš samo ti mandot za takve stvori. To more saka budala tera ze sebe do delati kaj drugi očeju, ali ti bum rekel da mi je baš bilo lepo kad je ona mloda deklica oko mene skokala, glodila me, prola mi je glove, forbala i sušila losi. Fola ti kaj si mi otkrila to zadovolstvo!

- Juraaaa, sad buš videl svega boga kad japa dojde!

Velim jo i pok se počmem plakati od sega srca. Ridala sem i jofkala se dok me ni zagrlil i čvrsto k sebe stisnul. Bili smu zagrleni do navečer dok japa ni na rakiju došel. Fola Bogu da v Juru ni pogledal! Kaj bu zutra kad se rezdoni, ne znam, ni me ni briga, nek se Jura spašova kak zno, sem si mislila. Jo sem ga i takvoga kakov je bil, znakožnen koj viking, imala rada..

Nigdor nisem pozobila kak sem prepustila zobavu na tere bi se do mile vole natoncala i onaj amper suzi kaj sem stočila radi te vraže frizerke. Tak me je načerupala i nagovorila na členu forbu i brijajne moje lepe, duge, loknaste losi.... Nek je Bog greje oprosti! Nigdor već nisem sprobowała forbe ni frizure tere su bile v mode, nek onak jednostavno i prirodno, kak mi se šika vu ve leta, rekel bi moj Jurek, samo da je živ....dej mu Bog dušice mir! A o Jurinomu postupku nakon sega toga ni denes ne znam kaj bi rekla! Kad sem jo ostala bez reči, poparena, skamejnena koj kipec, onda znoste kuliko je bilo vur. Preživela sem i još sem tu, kak bi vam o semu tomu mogla pripovedati...

Spominek

Kat got počmem nekaj pisati, dojde mi da pišem o svemu Jure, če baš već puno let ne hodi po zemle nek po nebu. Navek se nekaj ž'nem obračunovam i rezračunovam, kak da mi treba da si vu ve leta navločim živce i svodim se s čovekom teroga ni.. ...

- Juroooo, da ti bor morem na traftur v glovu pameti nalejati!

- A zokaj sat to?- pital je on.

- Da bor moreš malo mene jesti i piti. Navlekel si si cukor, tlok i velike masnoće. Seg a preveč vu sebe narivleš; mosnoga mesovjo, kruva, krumpera, koločov. Bog ti ne skroti, Jurek, ali ne vala ti to! Po kaj bum napravila če ti se kaj dogodi? Deca me budu poitovala sat k jenomu, sat k drugomu, morti me budu, kak i susedu Štefu, preglašovali da sem bedasta. Več mi je sin rekel če mu kaj po istine povem, stora odi doktoru. Tebe se zrompalo. I tak ti navek zapreju zube da moraš mučati.

Nastovlala sem jo govoriti Jureku:

- Dej se Jurek malo pričuvaj da si još malo uživamo skup. Pemu toncat z penzioneri, oni su nojveseleši v cele države. Valda ne glediju vesti!? Ili su otrdeli na se!? Jeju, pijeju, toncaju, nu dobroo, drugi don su pri doktoru, ali bor su se zabavili i na brige pozobili. Otporni su i na viruse i na bakterije. Puni su je zodružni domi i restoroni.

A moj mudri Jura mene je odgovoral:

- Bara, pameti nima nigdo dosti. Kak jo, tak i ti! Zokaj stolno pečeš bufline i gibanice? Pok nem gledel, do more gledeti vu to, da nebi probal? Fola Bogu i ti moreš potegnuti kaj se more reči. Gle kulika si, sa si se rezrivala kak siromokova peč. Jo ti se Bara one ribe teru doneseš s placa uprof prestrašim. Tak zrelo, pučasto vu me gled i, jo ju nebi preguknul za se peneze na svetu.

Jemput si ju spekla, puno mi je grlo bilo koščjo. Sem jenu vuru plual to koščje kaj mi se popikalo po požiroku. Toga da mi više nisi kupuvola i priprovlala!

A jo nemu odgovoram:

- Buš ti Jurek gukal, buš, kat te sila stisne. Ječ čušpajze, rekel si da su na Plesu čušpajzi retki, da si moral pecati krumper šeflum, pok ti sat kuvam na gusto. To ječ!

A on mene:

- Je nekak, po tvojem retkom čušpajzu nek idem kosit, črepe na krof menat, pilit i drva vozit da se imamo z'čem greti. Nejde to tak Bara, do dela, mora jesti malo masnešu ronu, kobose, špek i pečenu svinetinu. Od sega toga kaj si nabrojila mene nojviše roste tlok, masnoče i cukor od tvega večitoga žlabrajna. Jo još nisem otkril de se ti Bara zgasiš? Negda je dobro biti v tišine, ali ti baš ne znaš mučati...

- Am govorim za tvoje dobro Jurek! Štela bi da si zdrav poleten i lepi kak onda kat smu se zeli. Kat se samo setim kakov si bil, mom me vručina poleje - odgovoram jo.

- Zabodov te poleva Baro! Bum ti hitil kontu vode na glovu, buš se mom oladila. - Tak on mene...

- Ne bum Jurek, ne bum! Znom da smu pristareli, sejeno te imam rada. Samo te prosim da se malo strojaš prevelikoga žderila, kak bi još malo v zdrovlu poživeli.

- Muči već jemput! - veli Jura. Saki je svega tela gospodor!

- Ječ i pij koliko očesh, baš me briga! - Na kraju mu odbrusim.

Jura:

- Sat ti bum dol instrukcije kaj da delaš če mi se kaj dogodi, kat se već očesh o tom spominati. Buš me dola v dom kak i si drugi svoje store? Kat tam čovek otide mom je gotov, otpreju obluka po zime da se ves spreladiš, da čim prije oslobodiš postelu za druge siromoke. Noj me Bara dati tam! Z duše ti velim; mreti oču doma, na svoje zemle, na svojem gruntu i v svoje hiže! Jesi me čula!

Bara:

- Dej Jura, nisem no to mislila, nečemu se više o tom spominati. Navek završi onak kak ni treba. Si naši spominki nekam v šrek otideju! Obleči se, speglala sem ti onu novu belu košulu, idemu i mi v Kurilovec na zobavu z penzioneri. Bumu si zatoncali, stisnuli se jen vuz drugoga kak negda, pojeli si bumu kiseloga zelja i krojske kobose. Sem čula da se to denes tam priprovla..... (naprosto ni moči no te dijete biti).

Tak se jo gusto setim kak smu se moj Jura i jo znali naspominati....

PESME

Turopolški bročni por (Barek i Jurek)

Barek:

*Jurek drogi, moram te čuvati
Jo se nemrem s tobom poitovati.
Bez tebe bi jo bila sirota,
Ostavila bi me živlejna lepota.*

*Zoto buš od sad zdravo jel!
Ni pušiti više nebuš smel!
Piti preveč, Bog sačuvaj,
Čuvaj mi se Jurek čuvaj!*

*Od sad ti bum samo ribe priprovlala,
I od regleca šalotu ostovlala.
To buš ti mene Jurek papal
Da te nebi kakov betek napal!*

*Se pozobiš, niš ne zapametiš,
Otklejnenu hižu stolno ostaviš.
Jedno te isto stolno ponovlaš
Jurek, se živo zaborovlaš!*

*Če buš više jel morske ribe
Budu ti se odštopale žile.
Tak bor doktori veliju,
Valda oni vu tom ne grešiju.*

Jurek odgovora:

*Dej se Baro ostavi toga!
Baš mi je stalo do živlejna takvoga.
Navek prigovoraš i mrmlaš nekaj,
Špotaš i pripovedaš sekaj.*

*Znoš da zome ni tice,
Ni mene tice bez prasice! (maše prstom)
To bum jo jel i vino bum pil,
Sega se bum na svetu vžil!*

*Mene pozobi, ak nečeš svađe.
Odi tračat z babami, ak ti je to draže.
Mene ostavi moje življenje
Če očes z menum pomirejne.*

Barek:

*Baš si trdoglav selski muž!
Da sem znola kakov si, nebi išla zamuš
Ili bi kakvoga dotepenca zela,
Morti onda ne bi živlejne svoje klela!?*

*Zamukne Barek, okrene se v kut
Takov je nezin z Jurekom put.
Prst dene na čelo morti je sine,
Kak da se bole Jurek zo se brine!
Da mejne popije i bude zdrav
Kad toga se doseti, onda je bu praf!!!*

(Za dane EU baštine 2021.g. odglumili Nevenka Lang, Vlado Stepanić i Ana Plehinger)

Ako stê dobro čitali i ako stê sê malo potrudili zôjti v svét našê spisateljicê Nevenkê Lang, verujem da butê zaključili isto kaj sêm i jô. Nevenka Lang od retke jê sretnikof kaj su znali zadržati „ono détê vu sebe”. To jê svét istinske umetnikof ili bolê rêči one genijôlcof kaj ne iščêju sredinu, nek idêju z jênê krajnê točkê do drugê da bi zaokružili krug. Od rezigranosti do velikê ozbilnosti prema životu i sêmu kaj dëlaju. Poznôvajuči Nevenku spoznali stê veliko bogôctvo živlejna ali i veliku navezanost na svojê rodno mesto. Ona kak da sê od svega zavičaja nê zna odmeknuti. Pišê o jnem, nosi ga f srcu i dalê ojd nêga ne vidi svrhê postojôjnu.

Ne preterivam, verujtê mi! Isto takvu navezanost pokaziva prema svojim prijatelj, oj némi pišê i samo oni ju istinski nadahnuju. Ona jê zapravo i kroničar svega vremena, ali ono kaj nôjbole vidi to jê onaj svakodnevní suptilni humor teri ni vidlif sakomu, tak da morêmu s pravom rêči da Nevenka ima svoj posebni svét. Svét jênê vrckavê i večno mlôdê osobnosti, mladosti tera ne pita za léta. Ima li večega bogôctva?! Takva vam jê naša plešônka Nenica! To vam veli onaj ki to dobro znô s prvê rukê.

Evo i ova deklica vam bu to posvedočila:

Deklica

*Jena je deklica opala ze štale
Malo se je stresla i otišla dale.
Z nojvišega dreva se je smejola
Susedove slive v žepe si nabrola.
Veselo je skokala i stolno popevala
Z deklicami družila, za dečke zadevala.
Na kraj žnum nigdo mogel ni moči
Se kaj je mislila rekla bi ti v oči.
I kat je odrosla niš ni bolša bila
Toncala je drmeš dok v nesvest ni opala.
Na fizikalne je terapije na kraju završila
Strova ni imala ni odrosla kat je bila.
Advokoti ju nisu mogli v retorike dostići
Sakoga je mogla z govorom prestići..
Jezek je je kak i noge tak joko fletno delal
Sakoga doteknul, kam spoda otpelal.
Vražiček je i legenda v mestu svojem ostala
Čak i onda kat je već babica postala.*

Evo još f Škrijnu mēčēm dvě pesmicē terē su sē mēnē jôko dojmilē i terē potvrđivaju sē kaj sē do sat rēklo. Setnē i tak dečinski iskrenē! TO VAM JÊ SPISATELSKI ALI I ŽIVOTNI SVĚT Nevenkē Lang. Nikad pozôbleni dečji svēt! Pred semi olujami kaj život morē donēsti Nena znô de sē morē nôjti zôklon. Z ovem štivom i z ovemi pesmicami naša Škrijna jê bogateša za jênu néžnu, lubavi punu dušu tera ima rada ono svojê do poslednoga dôha!

Vrana

*Z mojega detinstva
Vrane se sečam
Kobile črne kak vuglen
Zojnu još denes lubav osečam*

*Da mi se barem vrne..
Sečam se kak sem bila žalosna
Kat ju je prodal tata.
Ne znam zokaj je to napravil
Kad bila je koj od zlota
Poslušna i spametna
Samo kaj govoriti ni znola
Lepa, gizdava, tučna
Su mi je ljubav detinstva vkrola.*

Zemlica

*O zemlica z trovum zaraščena
Ne čuju te dok v tišine prosiš
Sa si denes joko zapuščena
Teški teret ti na pleče nosiš

Nigdor nigdo ne treba te više
Tužno su se trovke obesile
Samo tič se iznad tebe niše
Žmefke su te brige zadesile

Zlotnog klosja no te više nebu
Niti kojnek ne bu zaokrenul pluga
Ruke v molitve okrenula sem k nebu
Na srce mi je sela pregliboka tuga

O zemlica s trovum zaraščena
Znočila si puno našem storem
Sa si denes joko zapuščena
Jo nemočna ništa tu ne morem.*

Za vas priredila Đurđa Parać

TUROPÖLSKE PRIPOVETKÊ I PESMÊ

Nôdimki

Nevenka Lang,
Velika Gorica (Pleso)

Si imamô rada zêmlu i mesto de smu sê rodili. Prva pesmica teru su mê nafčili japica i tata, bila jê od Petra Preradovića, *Zabludela morska tica*.

Išla je ovak:

Zabludela morska tica
v dalekê i sušnê krajê
i zestala kosovicu
de v gôju slatko peva.

Pita morska tica kosovicu:

A kak morêš tužna pevati
v pustine ove suve
de ni kapi vode ni.

A ona odgovora:

***Pevali su moji stori
V istomu ovomu goju
Domovina kakva bila
Rođenomu je sinu mila.***

To je živa istina. Saki voli svoju domovinu, posebno smu trdi vu tom, moj pokojni otec i jô, a zgledi da mi jê takof i sin. Kam got otidêmu, nigde nam ni lépo, navêk bi samo bili doma, prêveč nam jê gliboko korejnê, tu v našemu dômu i v našemu kraju. Drugi putuju, ploviju, letiju, uživaju po svêtu, a mi sê veselimu svoje hižice i vrtu. Tak smu valda zalupani.

Jôko mi sê dopalo kaj veli veliki svetski pisec Remarck, kaj jê domovina?

„Domovina, to su vulicê na teremi sê sê igral, moji roditeli i prijateli, mojê knigê, šume, livade i vrti terê poznam.“

Točno tak i točno to, osečam i jô za svôj kraj, svôj dôim, môj Plês, moju Goricu, mojê Turopolê i moju domovinu. Rada sê setim rodnoga mesta, prašnavê vulicê na tere sêm sê igrala, kanôla, mosta, erodruma i one drôge ludi, tere več zdôvna ni na svêtu.

Navék sê setim one, teri su mê podrogali po glôve, nasmejali mi sê, i ponošali sô z ménum kak da sêm več velika, odrôsla osoba.

Negda na Plêsu bilo jê puno fakinofo, kak sê veli, kak da su „vragu su s tôrbe opali“. Rada su si popili, više od sêga uživali su v pesme, svirke i zafrkconcije, na svôj i tuđi račun. Nigdo ni nikoga znal po imenu, si su imali čudnê nôdimkê, tak je sê sečamu i denes. Kakvi Iveki, Jožeki, Števeki ili Vladeki!? Oni su sê zvôli **Krezek, Tevija, Tonec, Meldek, Fugorec, Dodola, Puba, Sraka, Joška, Ivac, Mesko, Jožinec, Belec, Povec, Pergar, Mitula, Puzek, Capek, Đuta, Kijač, Piškor, Butora, Suvi, Vano, Fuketan, Beli, Duš** i drugi.

Nekteri su imali decu, nekteri nisu, sêjêno jê bilo dosti dece, teremi su isto dôvali nôdimkê, pôk pamtim nekterê zanimlivê ženskê: **Jejzu, Bajzu, Peceku i Škrebu**. Ali to jê več druga generôcija..

Da sê vrnêm na fakinë, teri su navék nekoga zafrkôvali, pogotovo onda ak su znali da negdo ima kakvu slabost. Negda su sê ludi puno višê družili, jên drugomu pomagali i delili ono kaj su imali. Môj otec jê posujeval kola i kojnê, plugê i rôznê drugê stvôri ako jê negdo zapital. Nam su došlê žênê pomôgat brôt kukuruzu, a mama jem jê zôto šivala opravê ili kaj su več štelê...

Još onda dok jê otec bil mlôd v susedstvu jê živel stareši čovek teri jê imal lépu, puno mlajšu žênu. Nekoliko fakinofo mu jê saku večer došlo ružit pod obluk, kak bi stareši čovek pomislil da žêna ima ljubavnika i da ju on zove nêk dôjdê vôn. Tak jê to trajalo neko vrémê, sê dotle dok jê ni s puškum restiral ojôđeni muž vu strôvu za žênu i narušen mér pri hiže.

I môj otec jê kesnešê oženil puno mlajšu žênu. Jel sê zô jnu bojal nê znam, samo znôm da jê otec imal mêfko srcê i néžnu dušu, veselu nôraf, sklonost drušvu, svirke, pesme i zafrkconcije. Žênê su ga imalê rada, lépo jê peval i govoril, nigdôr mu ni manjkalo drôgosti s terem jê zavodil. Denes bi rêkli da jê imal šarma. Mati jê bila vrédna i želna da sê nekaj stvôri, môrala jê ojačati jer gusto jê délala muškê i ženskê poslê.

Kat bi otec otišêl na sejem ili obôvlat nekakov posel, ni sê vrnul domôm dok ona nê bi došla po jnêga, a našla ga jê navék kak da jê imala radarski sustav, denes bi to bil špijunski softver vu mobitelu. Ali onda toga ni bilo, imala je nekakof špulijus po teromu ga jê navek našla i dopelala domôm.

Jên put ju jê napal Duš, prijatel z tatinoga društva: „Kaj tê ni srôm dôjti po muža, odi domôm!“

Zanesel je sê v licê z podbočenemi rukami v pôsu, a mati sê okrenula, zalépila mu flisku, prevrnula stol i oca otpelala domôm nakon célodnevnoga i célonočnoga pevajna i pijenja.

Radi te nêgvê nôvikê da si tu i tam popijê, da sê rezveseli i ne dôjdê domôm, mati jê ogrubela, obolela od migrenê i nemoči da mu vuništi tu nôviku.

Kak za inat, naslédila jê trsjê v bregi zasajêno s tudumom tero smu v jêseni išli brôt. Radi toga kiseloga vina, skuplalo sê društvo vu našem predsoblu, to jê onda bil naš dnevni boravek. Pušilo sê fest, pilo i pevalo, jô môlo détê bila bi otrovôna od prevelikê količinê dima, tak da nigdôr posle nis podnôšala cigaretlinê i dim. Dodušê, kesnešê sêm našla muža teri jê do smrti pušil tri kutijê na dôn. Nečemu nêmrêš pobeči i da kak got očêš. Takof jê život!

Kat sêm več išla na posel, našê trsjê več jê zdôvna bilo prodôno. Vina i penez ni nigdôr bilo dosti. Jô bi tate znôla donêsti litricu vina ili rakijê, teru jê na vrtu skril v stok sêna. Pozval bi suseda Capeka na vrt da si malo popiju, jer ni bil nikakov gušt piti bez društva. Vračali bi sê z vrta „pod gôsom“, žênê bi ostalê v šoku, nigde nisu bili, a sêjêno su došli vêseli z vrta popévajuč sevdalinkê.

Ni onda bilo čak ni televizijê, a kamoli kakvê drugê zôbavê. Mõrali su sê ludi domišlati, kak da potrošiju ono malo slobodnoga vremena kaj su imali, zmučeni od teškoga dela na poloprivrede, To vrémê popunil jê nekteri harmunikoš i čaša kakvoga žufkoga vina, kakof jem jê bil i život.

Nikoga od ove ludi z nôdimki več ni na životu. Se jê sê z ljubavlu sečam, kak i onê nôjvečê privilegijê na svêtu kaj sêm ju dobila, a to jê roditelska lubaf. Za truc sêmu onomu kakof jê život negda bil v mojemu rodnomu mestu i na moje rodne grude.

Za kraj bum ponovila Preradovičevê réči: **„Domovina kakva bila, rođenomu je sinu mila!“**

Puzek i Capek - prijateljstvo „za glôvu“

Đurđa Parać,
Velika Gorica (Pleso)

Puzek i Capek bili su prijatelji, ali kaj reči prijatelji, bili su više od toga. Bili su oni prijatelji „za glovu“. „Za glovu“ sê štelo rêči, če i glôvu zgubiti, mêne jê s tobum biti. Če su pili, skup su pili, če su lubili..., e sat tu nê bi znôla dalê povedati, ali jên bez drugoga têško su bavili. Rado su bili skupa, rado su sê družili i met sobum su sê zvôli „rođo“. Ako dobro prêmislim bili su oni i dôlni rođôki. Mama Puzekova jê imala isto devojačko prezimê kak i Capek, a bili su oni i susedi i od môle nŏg delili su zlo i dobro.

Jêsu i puno norijê napravili, ali rezijti ili jê posvaditi nikad nigdo ni mogel. O, prŏbale su nijovê žênê, ali jê bilo sê zabôdof. Kak prst i novet bili su priraščeni jên za drugoga i navék skupa i koj dečki i koj muži. Bilo jê tu pijače, pesmê i sakê drugê felê bedarije tak da su žênê puno puti znalê no jnê vikati, ali dô je mŏril zôto. „Muči rođo, muči, govorili bi jên drugomu, am jê žênam to za posel, da vičeju.“

Puzek i Capek su bili tak popularni vu svoje okoline da su sê nijova imena spomijnala i tam de oni nisu nigdor ni bili. Tak vištê, oni bŏkci mŏrali su biti krivi, bili krivi ili nê. Nijova imena su sê našla navék tam de jê bila kakova huncutarija, očê rêči šêga, iliti norija. E, to ti jê cêna popularnosti! Kaj ni tak! Bili su veliki fakini, to jê sigurno!

Tak su vam dospeli i vu jênu nogometnu utakmicu če baš nogometa nigdŏr nisu igrali. Kat negdo nima srêčê nima! Tu mu ni moči pomoći! „Štruca puca, Puzek pužê, Kijač kišê, Capek capa, to vam jê prŏva pleška klapa“, prenosil jê tak nogometnu utakmicu, Rŏkarjê-Plês, Rentê z Rokarja i veli: „Štruca puca, a Puzek otpužê i dodô loptu Capeku, a Capek ni pet ni šest odcapa opet do Štruce. Štruca pukne i kam, kam, joj rôvno Kijaču v nŏs, a Kijač kihnê i, nêtê veruvali ludi moji drŏgi, lopta otidê v gol.“ Gol, gol vičêju si, a kak nêbu gol kat jê na rakarskom голу bil Foga, da mu pŏl boga, posegnul jê baš taj čas za flašum gemišta, teru jê namestil vuz stativu da mu nêbi slučajno pozlelo od žejê, i hitil sê skroz na krivu strônu, a lopta jê sôma zašla v gol i tak vam jê bil jên nula za Plês.

E sat! Nŏjte mê pitati kakva su to imena, Puzek, Capek, Kijač, Štruca... To su bila imena po teremi su oni bili poznati. Am su sê oni svi zvôli Stjepan iliti Štêf, rekli bi naši ludi. (Čini mi sê da čak i onaj Rente ki jê

prenôšal utakmicu, zvôl sê Štéf. Ako ni, onda me ispravetê.) Zôto jê valda saki čovek vu ovomu našem prelépomu Turopolu moral imati svôj špic-nômet. Svôj nôdimek. Samo po tomu nôdimku su ga si poznali.

Kak da vam sê to dopovém? Imê tero su vam dôli stôrci ni bilo vôžno i ni sê puno zôto morilo, nek imê tero vam jê sêlo dôlo. Kak jê sêlo koga zvôlo to jê bilo vôžno! A sat jô vas pitam, a jê li bi vi razmeli čiji je, na primer Števek? Števek jê Števê Jandršêvoga, ili Števek Števê, joj kak su mu ono ocu govorili... Kat jê bil običaj, šega, da sê muškumu detêtu dôlo imê po ocu. Tak su otec i sin imali isto imê i neak isto prezimê, sat ti znaj dô jê dô i o komu jê rêč. Kaj ni bilo onda ležê rêči, Puzek, Kijač, Capek, Gujo, Ćuta... i tak dalê, i tak dalê.

Am onda ni bila moda dôvati francuska ili talijanska imena dece. Si su bili mejnê višê Števeki. Pôk kaj ni to nôjlepšê imê na ovomu bêlomu svêtu i kaj ni sveti Stjepan bil prvi kršćanski svetec i mučenik. Biblijsko ime! Kam češ lepšega imena! (Muka sê lèpila na muku. Ali nôjte mê poslušati, to sê jô z vômi samo malo šôlim, kak i navék). E vištê, zôto jê trebalo jêno „schpice-name“ da bi sê znalo o komu jê rêč. Po tomu nad-imenu bil jê poznat saki čovek f svemu sêlu, a i širše. I f tri selê i vu cêle fare, bumu rekli.

Ali čujtê sat! Jô vam ovdek imam jênu drugu zgodu za povedati. Števa Jandršev, Števê Jandršêvoga, očê rêči Puzekov otec, bil jê ozbilen čovek, trezvenok za rôzliku ot svega sina ki jê štel dobro potegnuti. Ovak sat, kat dobro prêmislím, a kak nêbu pil kat si jê znal po stô litri rakijê spêči.

Am mu jê taj slivôr sôm otec zasadil. Je, ali kad bi si otec malo rakijicê štel deti f čaj, rakijê več ni bilo. Ni, da mu ju sinek nêbi dôl, dôl bi mu ju od srca, ali sinek jê svojum klapum več su rakijicu popil. Rakiju ni znal i ni mogel nikak čuvati niti opčuvati.

Kak jê i toga leta o teromu vam jô povédam bilo dosta rakijê, Števa Jandršev, Števê Jandršêvoga, očê rêči Puzekov otec bil jê na stô muk kam bi si on litricu rakijê skril da bi imal onak, za nêdaj božê, ili da ga kakva gripa ne napadnê, opet nêdaj božê. Kam got ju jê znal skriti, sinek Števek ju jê navék našel i fôla bogeku popil.

„Aaa, ovaj put mu nê bum dol tu priliku. Ovaj put ju nê bu našel da ju iščê leto dôn“, misli si i mumla onak vu sebe Števa otec, skrivajuč tu rakiju. I tak je skoro i bilo.

Prêšlo jê skoro leto dôn od te zgodê dok ni bilo čuti: „Lubek, nôj driblati am nisi Šekularec“, smiriva Capek svoju Lubu tera lôrma kak nôra; „Ti mrcina nefpučena, pôk de si sê tak za rana napil? Kam te vrak odnêsel? De si došel do pijačê? Am si rêkel da ideš blôgo v štalu rônit. Joj, joj, jêsêm jô sirota velika, s takvem čovekom živeti.“

A tam prék plota s drugê strônê čuti jê: „Dunave, dunave tija vodo ladna“, popéva Puzek ze sêga glôsa, a Capek svojém glibökem bôsom zagrmí opet ze svojê strônê plota: Dunavee, ladnaaa. To jê bil nijof hit kat su si malo popili. Verujtê mêne, am nisu oni bôkci bili pijônci nek tak, kat su sê de malo domogli kakvê pijačicê onda su sê malo rezvêselili.

„Anđela, Anđela“, vičê Luba „pôk jêl bi ti znôla de su sê ovi bedôki domogli pijačê? Pôk ze štalê su došli pijani do boga miloga“. „Muči Lubek, muči, sô ti bum povedal samo nôj lôrmati. Am te célo sêlo čuje kak vičêš. Ludi budu mislili da si z nôrê hižê pobegla. Ne splati ti sê vikati. A kaj bi štêla. Pôk kaj jô samo delati môram. Lubek, Lubek pôk ti moje dušice nêbi dôla ni malo živeti. Jô sêm siromôk jô, nê ti!“

„Rođo, a kaj si nismu rêkli da ni za živu glôvu nêmu povedali de smu našli litraču“, buni sê Puzek ki jê čul tam prék plota Lubino lôrmajnê. „Am nôj biti bêdast, rođo mój. Nêbi jô povedal ni za živu glôvu ni da mi s tupum kébum Luba pili po vrôtu. Pôk nis ponorel. De bi jô to povedal. Kak ne razmeš. Jô to samo tak da malo primirim Lubu“, opravdôva sê Capek Puzeku. „Rođo mój, Rođo, pôk nisi valda posumlal vu menê? Sat mi jê bormeč do plača.“

Capek vam jê bil mirnê, šalivê i dobrê nôravi dok jê Puzek znal biti srdit čovek, ali kat jê krenula Puzekova žena vikati kak je got Puzek bil živčan ni ju mogel niti zastaviti niti nadjôčati, a niti smiriti. I tak vam sê tu stvorila velika grôja.

Vičê Luba, vičê Anđela. Vičêju babê koj ponorelê. Mulci, norci, bedôki, šumôki... Pokrili sê prijateli z vuvi i čkomiju. De su zeli pijaču nêbi povedali da jem baš s tupum kébum šôjbaš po vrôtu, kak jê ono rêkel Capek. Sat valda viditê kaj znôči biti prijatel „za glôvu“, uprôf onak kak su oni dvô bili.

Je, ali tô grôja ni mogla prejeti da ju Števa, Puzekov otec , nê bi čul. Znal jê on o čemu sê déla i bržê bolê otidê na vrt.

„Kaj mislitê da ju ni našel, a tak sêm ju gliboko zakopal vu ovaj stôk slamê tu na vrtu, da sêm mislil da nêbu nigdôr do jne došel, ali bogmê i

tu ju jê nanušil“, rezmišla Števa onak na glôs. „Višê izbilê nê znam kam bi si z malo rakijicê pobegel. Ovu nŏvu tera bu došla ovoga leta prŏbal bum deti tam na najžê v luknicu de držim šenicu, kaj velite nôto, ali nŏjte mu ni za miloga bogeka to povedati. Onda sê môm ostal bež ne, nêbu mi trêba čekati leto dôn. Ali vam mŏram još i to rêči; Figu bi on i ovu kô jê bila skrta vu vom stŏgu na vrtu našel da jô nisem siromôk pozôbil zô jnu i kam sê si ju del i skrîl“.

Licitarsko srcê

Nadica Kološa,
Ogulinec

Rôna jesenska kiša škôpala je cêli bogovêtni dôn i noč. Janica je sedela vu môle kujnice pokujnena i žalosna, baš kak i taj jesenski dôn. Čez misel su je sê prevlôčile slike têre nêmore zbiti z glôve. Ona i Joža tôncaju na zôbave i kak je jê na proščenju kupil lépo cifrasto licitarsko srcê têro i sat čuva zamotano f škrijne, kakti nôjvekše blôgo. Dôli su si veru i prisêgu da se buju zeli.

Več skorom leto dôn Joža se né oglôsila z Nemačke, a dôn za zôruke zdômlek je prešel. Sejнала je da bi sê morti do Božiča mogla zvati Jožinum ženum, a na takvu pomisel bi je zaigralo srcê o tvesejla.

Ali snočka je nekêj mrsko sejнала, nedôj bože zla... žutu mutnu vodu, a takve sêjne nê vode baš k dobremu.. gruntala si je v glôve. Jêsen je meglovita i kišovita, pôk su sejne baš kak i to turobno vrême.

“Janica, kam si zabludela, oglašila se mater od špôreta de je sprôvlala fruštuk.

“Nikam mamo, samo gruntam kej bum dénes délala, imam čudôj déla oko alijna i strine Mare sem obêčala zêšiti one fertune kej sem počela šivati još s proletja.

O svôdbe nésu več dugo divanili, a otec né štel ništ spitôvati „em nek to žene rešiju,, gruntal si je. Janica je bila žalósna, a to sê nôjbole videlo na nêjnemi očmi. Nésu bile onák plôve kak nébo, nek vse zarulêne od plača i jôfkajna po skrivêčki da ju né nigdo videl. Splôkala je svoju mladost, živlejne i gorku sudbinu, vu teru je verovala. Kat je zôjni put videla Jožu, a došel je domom na krôtko vrême, več jê je bilo sumljivo. Kak da je zapuval mrzli veter da ju je kušnul. „Znôš Janica,, rekel jê jê .. „déla imam čudôj v Nemačke, pôk se nôj srditi kej ti baš preveč ne pišem, ali vse bumo popraveli skupa,, Jena iskra nôde rezveselila je Janičino srce, a v oku je osetila sôzu radosnicu. I ot unda ništa, niti pismo niti kakof glôs od Jože. To ju je mučilo, ali si né mogla pomoči. Preveč ga je v srce zakopala. Seno se jê nôdejala i saki se dôn molila drôgomu Bogu za Jožu, da mu rasvétli pamet.

Čak je dôla i mešu služiti po skrivêčki da nêjni nésu znôli. Još su ju tu i tam spitôvali o jnêmu, a ona se prôvdala da ima još čudôj dela tam.

Jênoga dôna Janica je z ocem i materum otišla na semen. Bil je sejmeni dôn, ludi su tržili i kupovali potrebite stvôri za zimu, kat najenput vu te strke naléti na Juru ze susédnoga sela Jožinoga pajdôša ze škole, „Janica kak si” pital ju jê “baš te jê lepo zestati,, i otšôcal ju jê onak fakinski. “Došel sêm z Nemčije domom na dopust, ves sêm zežmikan i moram si môlčec počinuti,..... Znôš bil sem na svôdbe, ožênil sê Joža, poznâš ga, onaj moj pajdôš z mladosti. Bil sêm mu kum vénčani. Ožênil je nekakóvu Švabicu, feš dékla, a i čul sem da stê i vi negda nekej mutili,,..

Vu tém času Janice se zmeglêlo pret očmi, višê né ništa čula ni videla. Kat je otrpela oči vse jê jê bilo strôno. Strôjnska postela, tuđi ludi, žêna v béle obleke ju jê zazivala, “Janica, Janica otvorite oči”. Vu tem ju Janica poglédi i môm se sêti sêga i kej se zgodilo. „Malo ste dehidrirali i od tog ste se onesvijestili, bit čete dobro, nalazi su u redu,, pove je žêna v béle obleke.

Čez Janičine oči prelételo je célo nêjno živlêjne, a srcê mesto da se zgôsne, vu jnêmu se vužge još vêkša lubaf zmêšana z velikum tugum. Čez usnice je samo mumlala „neko ime, čini mi se” rêkla je žêna vu bélom. Čudôj vremena je prêšlo od Janičinoga bêtega, nigdo né znôl kakof je to bêteg, samo ona jédina, ali né štêla nikomu povédati.

Jêne jêseni da je kiša pôk škrôpala, kak i sake kêsne jêseni, Janica je zaspôla i sejnala Jožu na proščêjnu i dal jê je ono licitarsko srcê tero čuva vu svoje škrijne. Kat ga je prijela v rôke, respuknulo se i rezletelo na se strône i nikak ga ne mogla poloviti. Zmorila se i prešêptala..”Joža moj nesujeni, ti si mêne dôl srcê, ali ne svoje” i vutem zaspôla zanávék.

Zakopali su ju na môlom grobju vuz trošnu kapelicu, skromno kak je i živela. S proletja, da se vrne sônce i vse se rezzeleni, na môli grobek negdo donese venec cvetja šôroga baš kak licitarsko srcê. Na sredi je môlo stekelce tero se blešči na sôncu i plôvom nebu, tak plôvom kakve su bile Janičine oči.

Radost Bajdnaka maloga Vladeka

Vladimir Stepanić,
Velika Gorica (Kurilovec)

Nigdar se i nikak nis mogel zdočkati toga Bajdnaka jerbo je baš toga dana s'e bilo sasma drugačeše, lepše i veseleše neg bilo teroga drugoga denka.

Lepo mi je bilo videti tu našu malu, ali toplu, čistu i nadišanu hižu, još lepše gledeti mamu Tereziju i baku Ljubu kak već drugi dan spekuvaju te slatke male kiflineke, zvezdice, Anine tortice (i to po novem receptu susede Bare Junakove) i fest nafilane orejnače.

Ipak, moja prava radost i veliko veselje počeli bi tek kad bi tata Janko domom donesel bor i navek me zanimalo kak bu taj bor ovo leto zgledal, jel bu lepši i vekši od lajskoga. A tata tu ni mogel niti smel zaribati stvar jerbo mu je mama već unapred dala recept kakof to gusti, razgranati i veliki bor mora biti, pak je baš takvoga lepotana donesel i toga Bajdnaka.

Jest da on ni mogel biti posebno veliki kad je v mamine i tatine sobe, v tere smu ga kitili, bilo premalo mesta za'jnega, ali je zato moral biti lepo posložen i z gustemi granami.

Razme se da se onda nisem mical od tate i da „sem mu zdušno pomagal“, s'e dok taj naš borek ni nasadil v stari tronožni kovani stalek, teroga je lani naredil stari mešter Štibrić. Nasajeni borek onda smu deli pod strehu ispred ulaza v pevnicu i tu je čekal vreme pred prvu kmicu kad se bu Božić nosil v hižu i borek kitil.

E, toga se ja nikak nis mogel zdočkati, nikak da opadne taj mrak, ali kad sem videl da je vane počel lepršati novi, gusti snežec, eto ti novoga razloga za veselje, pak sem i te prve tračke kmice nekak leže dočkal.

I s'e je i vane i nutre v hiže bilo nekak čudesno tiho i mirno, kmica je prekrila celi grunt, čak su i one guste pahulje snega ispod prigušene svetlosti lampe na vulice padale nekak posebno pomudno i leno. Samo je vu mene se kipelo od uzbudejna i nestrplejna....

Onda se konačno čul i taj dugo očekivani i komaj jedva dočekani bakin poziv: "Ajde, braćo moja, s'i v hižu i na kup, vreme je da se Božić donese..." A v hiže je već s'e bilo spremno za taj sveti i blagoslovljeni običaj: v kujnice na stolu svetešni štikani beli stolnak, na stolnaku drveno raspelo z malem

Isusekom, do'jnega svečnak z blagoslovlenum svećum i čaša svete vode z namočenum grančicum bora, a k tomu još i kupčec zrna kuruze i dve črlene jabuke oko'jnega. Ispod stola je pak bilo rastrto malo slamice i kupčec šenice, a s'e to moglo se videti tek kad je baka z zapalenum svećum v ruke došla z gajnka v kujnu, de smu ju s'i mi čekali okupleni oko stola.

Baka je, kakti najstareša v hiže, nosila Božić, iak je to zapraf bil muški posel i red, ali tata baš tomu i ni bil vičen, a ja sem pak bil još premali. Zapraf mi je bilo malo čudno videti tatu za stolom jerbo je on skoro navek na Bajdnak delal v bertije, ali kak je taj dan baš bila nedela tak je i bertija popoldan bila zaprta pak tata ni imal izbora – moral nam se pridružiti i z nami čekati da baka donese Božić v hižu.

Tak smu lepo, valda po prvi put, mama, tata i ja, s'i skupa, skrušeno okupleni oko stola i z rukami prekriženemi za molitvu, dočekali našu bakicu tera je mam z vrat krenula z molitvum. „Dober večer i falen Isus, braćo moja, pomolimo se s'i skup dragomu Bogeku: dej nam, Bože, picekov, racekov, žugekov i purekov.... telekov, ždrebekov i pajcekov.... žira i Božega mira....“ – nabrajala je baka dugo te naše želje i molitve tak da s'e nis mogel ni zapametiti.

Onda smu si složno zmolili Oče naš, čak ga je i tata pomalo zmrgljal, onda pak još nektare molitve za naše pokojnike, onda pak one za oprost greha, tere ja još nis znal pak sem pomalo zeval i poslušal baku i mamu kak zdušno mole. Potem smu se, posle onoga „amen“ na kraju s'ega, s'i prekrižili i kušnuli maloga Isuseka na raspelu, a baka nas je pri tem s'e pošćropila i blagoslovila z svetum vodum z čaše.

Tek posle toga su se mogla vužgati svetla v hiže, a mama je za čas vužgala i ona v štale, sukašnice i v pevnice pak se celi grunt svetlil kak Betlehem. Na red je konačno došel i mene najdrakši i najlepší del Bajdne večeri – kindanje bora teroga je tata v međuvremenu već donesl i postavil v kut sobe, mam blizu obluka. Potem je donesl i male jaslice tere su bile pune figure naređene valda od gipsa i lepo pofarbane – od svetoga Josipa i Marije, maloga Isuseka teri se tek zrodil, pastirof i puno, puno male bele ovčice.

Mene je, razme se, na moju veliku radost, pripalo s'e te figurice lepo posložiti ispod boreka na slamicu tera je, inače, prekrivala celi stalek bora pak se on opće ni videl. Mama je za to vreme već zvadila, otprla i po posteale raširila s'e kutije z kindom i nakitom, a moj je posel bil da je podavam jen po jen komad nakita, onoga teroga bi ona zebala i štela.

Navek je prva na red došla velika zlatna špica tera je išla na vrh bora pak se mama morala popeti na štokrlin kak bi ju lepo i visoko namestila. Onda su jena za drugum na red došle velike steklene kuglice, med teremi je one tamno črlene boje bilo mejne, a puno više one v boje staroga zlata, tere su i mene bile puno lepše.

Em su mi bile lepše, em sem se vu'jnemi mogel pogledati, baš kak i na špiglinu, samo kaj mi je mala bela glava bila nekak zdužena i jajasta. Zato sem te male bele glave tera se oslikavala v kuglice i tera kak da ni bila moja – jezik pokazal...

Najrajši sem z kutije vadir one mala tičice tere su dole imale nekakvu malu kvačicu, spodobnu one z terum je mama veš vesela i prestirala na vojku, pak si lepo mogel tičicu zakvačiti na granu i fakat je zgledalo kak da ona na te grane mirno sedi.

A još rajši sem vadir one malo debele i čoškaste bombone teri su bili zamotani v nekakof šari i svetli paper, a na kraju su imali tenku špagicu z terum ih se moglo obesiti na grančicu bora. Jedina mana te bombonof je bila da se nisu smeli razmotati, kam pak pojesti jerbo su oni služili samo kakti nakit za bor, a vuz to su već bili i prestari.

Za kraj kićejna ja sem donesl dve steklene zdelice v teremi je rasla, još tam od Svete Lucije, mlada i zelena šenica i ze s'ake stran jaslic del po jenu. Mama je, pak, još po granami bora nahitala komadičke bele vate pak je to zgledalo kak da je beli sneg, tu i tam, prekril zelene grane bora. I razme se da je to mene bil najlepši i najdrakši borek na celem svetu pak ga se nikak nis mogel nagledeti i načuditi mu se.

Mama je prekinula tu moju očaranost z borom i pozvala me v kujnu pak smu skupa malo nakitili i našu malu kujnicu, tak da smu od tenke trake nekakvoga krep papera spleli duge papernate pletenice v črlene, plave i bele boje. Potem smu je razvlekli z jenoga kraja kujne na drugi i tak okolo naokolo pak je i naša mala kujnica bila veseleša, s'a prešarana z papernatemi pletenicami tere su lagano vesele i pomalo se nihale na vručine tera je dolazila od šporeta.

A z toga istoga šporeta već se širil i nosnice i nepce dražil dobro poznati miris pečene krvavice tere je bila puna protva. Još su malo krčkale v rolu predi neg je baka zvadila protvu i dela ju gore na šporet, a para i miris z protve raširili su se po cele kujnice.

Mama je već prek onoga svetešnega stolnaka dela nekakov drugi, kakti kožni, teroga se, ak bi ga do od nas slučajno zamastil ili z nečem počapal, dalo jednostavno z perilkom obrisati. Na'jnega je posložila plitke tajnere, vuž'ne lepe božične salvete i beštek, a zvadila je i čistam nove šalice. Na sredine stola je bila košarica puna domačega kruveka z krušne peći, z teroga se još parilo, a vuz košaricu je i dale gorela ona ista sveta sveća.

Baka, tata i ja smu posedali oko stola, a z obzirom da je naš stolek bil mali i protva z krvavicami na'jnega ni mogla stati, mama je s'akomu na tajner dela delčec toga obilja pripravljenoga za bajdnu večeru. S'aki je dobil jenu dugu, domaću i onak malko reš pečenu krvavicu tera se spigala vuz rub tajnera, kam je jedino mogla stati, jerbo je već bil dupkom pun dinstanoga zelja, restanoga krumpera, kisele vugorkov i paprike z mamine zimnice.

Ja sem se jedva jedvice zdočkal te prelepe i prefine blagdanske večere jerbo smu s'i celi dan morali, razme se po bakinem napatku i naređejnu, postiti pak sem negde v vreme obeda pojel sega ščepec trdoga domačega sira, komačec kuruznoga kruva i popil lonček kiselog mleka.

I još sem moral zdurati i zdočkati se dok smu se još jemput s'i prekrižili, pak si Očenaš zmolili i poslunuli bakinu zafalu Bogeku i blagoslof težakof i dela, tela i jela. I konačno je, Bogeku fala, i ta gozba mogla početi pak smu s'i skup, v miru i skrušenosti, uživali vuz večeru pri blagdanskem stolu, blagujući s'e ono domaće kaj je zraslo na našem polu i na našem gruntu.

Tatek je posebno zdušno i z guštom jel jerbo je on bil retko v prilike uživati z nami v ovakve bajdne večere pak je prvi s'e pojel i mamu prosil da mu još malo s'ega nagrabi i dene na tajner. Još ju je, vuz to, iskal da mu v jenu šalicu dene malo masti z protve v tere su se krvavice pekle kak bi si je još malo premazal i zamastil, a k tomu je i skoro celu steklenku kisele paprike pojel. Onda se trusil i meračil kak si bu sad i peharček domačega vina popil, ali mu je baka mam vudrila kontru: „Jankek dragi, nikakvo vino nit gemišti ne dolaze v obzir. Denes je velika post i kaj ti ni dosta kaj sem malo zažmala pak vam krvavice za večeru spekla, a ni to nis smela ak očemu postiti kak Bog zapoveda!?”

I lepo je svojemu Jankeku, a i s'em nam, natočila po veliku šalicu vruće bele kave i to one kaj se delala z mešavine knajpa, cukorja, voke i divke...i kaj ti ja znam čega s'e ne. Tatek je, razme se, malko zafrknul z nosom i furt puhal v svoju šalicu vruće kave – nikak da ju barem srkne, dok je mene

baš pasala i za čas sem popil prvu, a onda uživao i v druge šalice bele kave teru mi je baka i inače gusto znala pripraviti za fruštik.

Još smu s'i skup jenu dobu sedeli za stolom kak bi si odehnuli od obilnoga jela i malko se pospominali, pri čem ja nis imao izbora neg poslušati stareše o čemu divane. Mama je spomenula kak ju malko muči naša velika prasica Bela jerbo je se čini da bi se s'aki dan mogla oprasiti, pak ne valda baš Božić zebala za prašejne!? Tata ju je na to kakti utešio i rekao da bu on v jutro, predi nek ide na posel, kotec napunio z slamum i senom, kak pajcekom ne bi bilo zima, ak se bu baš zutra prasila.

I tak reč po reč, malo po malo vreme je prešlo i brže je došlo ono kad se treba po malo pripravlati za odlazak na polnočku v našu cirkvu tera je bila prek puta rodilišta v terem sem se rodio. Tata je mam rekao kak on nejde na polnočku jerbo negdo mora i dom čuvati i brže bole šmugnul prama štale kakti da vidi kak blago bavi i kaj dela!? Mama se prijala prajna posudja i pospremajna kujnice, baka je još zmolila krunicu za stolom, a ja sem se zgubio v sobu, sel na krevet i još malko uživao v lepote i divote našega boreka. Malo je falelo da vu tem uživajnu nis i zadremao na maminem i tatinem krevetu, z friško preslečenum i dišećum postelinum...

Ali kak bi, za Boga miloga, zaspao kad za teri časek pejdem, prvi put v svojem malem životu, na pravu pravcatu polnočku!? Jedva sem dočkal mamin ulazak v sobu i nezine mile reči: „Vladek, sinek moj lepi, odi da te oblečem, vane je fajn zima pak se moraš fest toplo obleći, da mi se ne bi preladilo.“ I za čas sem bio zabundan v malem, ali toplem zimskom kaputiću, z sivum, vunenum kapum z cofekom na glave i isto tak sivemi i toplemi rukavicami na ruka. Nogice z debelemi zimskemi štunfami jedva sem narivao v nove čizmice, a puno leže sem prek vrata i kraglina od kaputa omotal topli šal.

Sao sem bio oblečen, preslečen i zamotan kak mumija, a kad sem zašao van na dvorište mam mi je bilo jasno i zakaj. Sneg je još navek pomalo lepršao, ali sad je padao nekak v koso, v reber, jerbo ga je lagani, ali mrzli vetrić ze severa nosio kak je i kam je štel.

S'e je bilo čistam belo i smrženo, saka grana i grančica naše šlive oblečena i zarobljena vu tu snežnu belinu, a rupe na vulice, v teremi se znala zadržavati voda, sad su bile pokrite z debelem ledom teri je lagano pucketalo pod nogami.

Zato su mi valda i moji prvi koraci na tem putu na moju prvu polnočku

bili nekak žmefki, valda v dečjem stravu kak bum ja opće po te zime došel do cirkve tera je bome fest daleko. Ali, te su mrske misli mam pobegle čem se mene, mame i bake na vulice prikrcpal sused Iva Pevačof, malo gore više i Pepica, Joža i Maca Šušina, sega minutu iza toga i Mikić i Ivić Pavlof ze svojemi ženami Katum i Janum, pak je tak družina tera se otpravila na polnočku bila se vekša i brojneša. Za čas smu prešli vuz gasilanu i s'ako malo bi nam se prikrcpali novi hodočasniki – Luba Rogačeva, Junak i negva Bara, Ivić i Jana Šebinova, Štević Pavišićef....

Kad smu pri raspelu zakrenuli i zašli v Kurilovečku vulicu, na moje veliko čudejne i iznenađejne, krenula je – pesma. Razme se da su se popevale svete i božićne pesme, s'e jena lepša od druge...“Narodi nam se“, „Radujte se narodi“, „Detešce nam se rodilo“, „Na tom mladom letu“....., a to lepše kaj su je s'i ti muži i žene tak lepo, zdušno i ze s'ega glasa i srca popevali. I baš nikoga ni bilo briga ni kaj je vane tak zima, ni kaj huda studen čez rukavice s'e do noftov seže i fest ščiple ionak rumena lica i obraze.

Baš s'e oko nas, cela priroda v snegu i beline, guste pahulice lepršaju i kak da tancaju na svetlosti vulične lampe, cesta puna naroda teri se pela i hodi ruku pod ruku i radosno i nekak uzvišeno popeva prekrasne, domaće božićne pesme...- to je slika teru, eto, nigdar nis i ne bum pozabail s'e dok bum živel!!! Slika teru si bum sekak čuval i pospravil v onaj pretinec na terem bu pisalo – „mali raj na zemle“.....!

I naša župna cirkva, već v pol dvanajst skoro puna sveta, je zgledala nekak drugačeše neg v onu nedelu predi mesec dan kad sem zajdni put bil z bakum pri meše. To sem primetil čem sem se z bakum i mamum smestil na bakino mesto v klecalu, tero je, za čudo, još navek bilo prazno i čekalo na moju bakicu. I nisem si sel v klecalo kak obično neg sem stal i još se na prste prepinal kak bi mogel videti oltar i s'u tu lepotu oko'jnega. Prvo su mi v oči opali dva fest veliki bori, s'aki z jene strane oltara, teri su bili, rekel bi, nekak skromno, ali baš lepo okićeni i v srebrni nakit oblečeni. Kuglice su se čist lagano i jedva primetno nihale i s'aka je, kad bi ju obasjalo svetlo z cirkve, poslala i vrnula delić svojega sjaja prama narodu v cirkve.

Još mi je lepši, od s'ega toga sjaja i srebra, bil posebni miris te dve velike borof teri se raširil po cele cirkve. Duž oltara i ispred nega su gorele velike svete sveće čiji je plamiček takaj malko poigraival na zraku i prigušeno obasjava figure svecof iza samoga oltara i na'jnem.

Najlepše od sega su mi, ipak, bile velike jaslice složene na desne strane vuz oltar, a bile su skoro iste kak i one male, ispod našega boreka, samo kaj su s'e figure bile sto put vekše od naše. S'a deca tera su z mamum i tatum došla na polnočku pošlihtala su se ispred te prelepe velike jaslice, pak je i mene mama pustila da prijem i vidim jaslice z bliza.

Na žalost, nisem dugo mogel uživati vu te lepote jerbo su zvona v rukami male domištrantof i orgule z koroša nagovestili da meša uprav počima. Vuz zvonke i gromke zvuke orgule mam je krenula i pesma brojnoga puka okuplenoga v cirkve, v ove posebne prigode i mešnom slavlju posvećenom Isusekovom rođejnu. I nekak mi se činilo da se zapraf celu mešu samo popevalo i to s'e one lepe pesme tere smu popevali i putem prema cirkve, samo kaj je ova pesma v same cirkve bila nemerlivo glasneša i orneša, vuz to i pračena z uzvišenemi zvuki z orgule. Čist da se od s'ega, ma kak mali bil, jednostavno – naježiš od miline...

Kad je tekom meše na red došlo pričešćavajne vernikof, a mama i baka stale v red teromu ni bilo konca ni kraja, znal sem da se meša bliži svemu kraju. Tak je i bilo pak smu po časku, razme se, vuz pesmu i orgule, s'i redom pomalko išli van z cirkve, čestitajuć si pri tem – sreten i blagosloven Božić!

Vane nas je pak dočekala nova radost jerbo je onaj mrzli severni veter prestal puhati i samo je još de tera pahuljica snega lepršala i spuščala se potihlo z, sad već, vedroga i božićnemi zvezdami obasjanoga neba. Bože moj, kakva slika...!

Lepi i dragi Božić, lepa cirkva i meša, lepa i bela zimska idila vane....i de ćeš više razlogof da se i na putu prama domu nastavi ona prekrasna božićna pesma?!

Z glavicum, srcem i dušum punum topline, radosti i uzbudejna, veselo sem došel v našu pretoplu malu kujnicu, v tere je, za čudo još navek sedel tata i čekal da se vrnemu od polnočke. I pak smu s'i skupa seli za mali stolek v kujnice, čestitali si Božić, iak moram priznati da su mi se, od s'e te još nedoživlene i prevelike radosti, i telo i oči već predali i iskali topli i gliboki san.

I zajdne čega se sećam predi neg sem se hitil v svoj kinderbet i zaspal v sobe okupane v mirisu našega, na svetu najlepšega boreka, je bil spominek između bake i tate. A tekel je otprilike ovak: „Mamo, dej mi reći jel sad već ta post prešla, am je pol noći već fest iza nas, već su pol

dve vure v jutro...” – bilo je tatino pitajne upučeno bake. „Jankek, am se to samo po sebe razme, post je bila čera, na Bajdnak, a denes je Božić, Bogeku fala, pak si bum denes pripravili pravu božićnu gozbu” – glasil je bakin ekspresni i važni odgovor. „Ja se te gozbe nebum mogel zdočkat, ne znam kaj me spopalo, ali ja sem tak gladen da ne bum mogel zaspati, a i točno znam kaj si bum pojel” – nastavil je i završil spominke tata i nestal van z hiže, v pravcu pevnice.

Za čas se vrnul i v ruke donesel zdelicu mrzle ladetine i mam se, posle čašičke rakije teru je popil onak od šuba i na eks, hitil na posel. Trančeral je po te zdelice, razvlačil kožice, cical one dve svinske nožice, srkal tu mrzlu ladetinu tera se tresla i podrhtavla v žlice. I baš me pogled na tu mrzlu i drhteću, zapraf smržnenu juvu, potiral v sobu, ali mi ni bil zapreka da, z pogledom prikovanem na našem boreku, mam i čvrsto zaspijem v svojem kinderbetu, zašušuren ispod svoje tople dekice i maloga popluna.

Polnočka je bila razlog da sem prvi put vu svojem životu išel tak kesno spat, zapraf tak rano jerbo su već prešle dve vure v jutro, to prelepo i sveto jutro na tero se rodil mali Isusek i tero nam je doneslo tuliko iščekivani i radosni Božić.

Rajska tica

Stjepan Zlodi,
Šiljakovina

Nigdo nêzna otkud su došli glôsi da sê rajska tica morê videti v goricah oko sêla. Si su najemput to znali i bludeli po šumami i goricami nê bi li ju videli. A zapraf niš nêsu znali.

To jê ta moderna bolest, čovek prêčita nôslov v novinami i odma misli da morê kak doktor razbirati o tém. Čuli su pòl zgodovine o duhovniku kaj jê za tičicum, kaj lépo popéva, otišel v dubravu i vrnul sê v svoj klošter posle tristo lét. Tristo lét, ludi! Če nòjdeju tu ticu budu tristo lét živel. Jê, spomenuti duhovnik sê tristo lét molil, baš ne verujem da jê temi iskavcemi baš molitva bila na pamêti. Jedina korist od sêga toga jê bilo da su malo počistili putê po goricami koji su si vêč v trjnê zarôsli, pak jê opet bilo moči hoditi po stôremi stezami.

Po jêne takve steze, po têre sê negda v župnu cirkvu išlo, z dvemi batinami v rukami, župnik sê Mirko spêntral na Péskov brég. Onak zapuvan jêdva jê dočkal da si sêdne na klupu kaj jê tam postavljena bila. Okrênul sê nazôj otkud jê došel i odma mu sê zmantalo čém jê videl kak jê dôlko brég na kojem jê nêgov farof. I dok jê tak študéral, kak bi sê leže domôm povrnul, né ni čutil da negdo stoji pòlek klupê.

- Falen Isus velečasni, jêl' vam morti têško? - pitala ga jê zgrbavljena babica naslojnêna na hrgavu debêlu batinu kaj jê zglêdala kodali jê negdo pòl drvênoga kolca od trsa otrgel. A zapraf je tak i bilo.

- Pa... - i dok jê velečasni zmišlal kaj bu rêkel, babica jê vêrglala i dalê...

- Znôm jô, ne mōrate mi rêči, i vi stê krenuli iskati rajsku ticu, nôpast jê i vu vas vlézla, tu si nêmretê pomoči.

Velečasni jê videl da jê nalêtel na ténki lêd i da sê mōra nekak zvléči. Nêmrê on ispasti kak priprosta mužadija, kak bedôčec kaj v svaku copriju verujê. A verglec babica sê zaklêpêtala...

- Jê, veliju da tak lépo popéva, da si nêmrê čovek zamisliti, kodali jê svirec po *nebêskih guslah potêgnul lučec*. A tica leti oko têbê, i leti, i leti. Veliju da ta tica néma nogê z kojimi bi sê za nejakvo drévo prijêla, samo leti i leti i popéva i popéva.

Babica sê tak zanêsla v svojê vêrglajne da jê z oném kolcem po zrôku risala kak i kud rajska tica leti, i kodali jê od toga nekajvi violinski kluč v zrôku postal.

- Ma ne, kaj god - došel je župnik do réči - to vam jô z ovemi dvêmi batinami hōdam, to jê nordijsko hōdajnê. Tak jê ležê i bržešê.

- Sam si mōram malo zrôka zêti - župnik sê setil kak sê babica zovê - a Maro, kaj i vi rajske tičicu iščetê?

- Nôjte biti bedasti župnik, če mê baš zoveju luda Mara, nekaj malo pameti mi jê ostalo. Jô vam grojzde bêrem.

Župnik jê tek sad videl da Mara na plêčima nosi nekajvu žutu, plastičnu brêntaču, têra sê fajn zdošla. Čez zgulenu boju sê još videl nekajvi znôk od sêlskoga vatrogôsnoga društva.

- A de imatê trsjê? - župnik jê počel nekaj tirati po zrôku oko sêbê, a zapraf jê tiral spominek dalê od rajske ticê.

- Nigde i segde. Negdo bi rêkel da krôdem grōzjdê, a jô si velim da ga spašōvam od zaborava. Puno jê trsja kaj jê zapuščōno, trjnê i drač su ga zarôsli, a trsek sê nê da, očê živeti, spuza na drêvo, ide za sunčekom. Nigdo ne pita zaj'nega, nigdo sê ne skrbi. Dole na Môjcinovem jê posvojilo cêlu gôciju, sê grozd na grozdu z drêva vési. Pa tak jô bêrem to kaj jê ostalo, to kaj sê sōmo za živlêjnê hičê. I čekam unda ledênu berbu, da nekomu trsjê ne pobêrem če sê morti sêti da trseka ima.

- Kaj morete v tu grbicu na plêčima nabrati, kaj ne pitatê nekoga da vam nekajvu bačvu sim doprémi, da pomognê?

- Pak nêmrem nekoga drugoga v tadbínu zvati, ludê na grêj natirati. To jê samo moja kaštiga, pōl jêseni i cêlu zimu vam jô polehko bêrem i nosim. Znôtê, grojzdê z trna, drača i drêva dobi mejne sunca pak kešnejšê dozreli. I unda jô bêrem kaj mi tičeki ostaviju dok v goricami više nikoga néma.

- I kaj unda napravitê z grojzdem?

- Pa kaj sê z grojzda dêla? Vino, velečasni, vino. I to vam jê prôvo ekološko vinček, nê špricano. Zdravo kak i vašê nordijskê hodarijê. Idem, mōram domōm da mê nōč ne lovi, a i vi velečasni imate fajn do vašega brêga.

Mara sê polehko nijala s nogê na nogu, a velečasni ju jê dugo glêdel i kodali jê v zraku čutil da za njum ide dišêča i medêna megla koju otpuščaju ledêne jagodicê spōšenoga grōjzda.

Posle mešê su ludi pred kapêlum stali na réč-dvé. Nekoji su čakali da vidê komu bude župnik otišel na obed, tak da znôju o čê m sê buju drugu nedelu, prije mešê, spominali. Vêč su sê preštîmône i gizdavê snejê pripremili i čakalê da pozoveju velečasnoga pak da vide kam bu krenul, a on je stal pred cirkvum i ogledôval sê oko sêbê.

- Jožek, pak kam si krenul, znôš da na obed idemu - zavikal jê na miništranta koji jê vêč počel bežati čez pašinec na svoj brég.

- Velečasni - župni odbornik Ignac mu sê primeknul i ispod glôsa rêkel - znôtê da Jožek ne voli tê preštîmône obedê de môra paziti kak sê jê i z kojem priborom. Zajdni put je gizdava Liza takvu komêdiju radi toga ž njêga napravila da jê dečku zabeglo i ono malo kaj jê stigel pojesti. On bi nôjrajše išel tam de ima jênu žlicu i jênu vilicu, a morê sê i z prsti jesti.

- Dojdetê k mène - stvorila sê tu Mara - sê morti moči najesti i pri sirote, né kuvam niti pêčem cifrasta jela, ampak se nigdo od mojêga stola né zdigel glôden.

Ignac jê namegnul velečasnomu, a ovaj jê poviknul na Jožeka - Dêj Jožek, geni sê, nêbumu tê cêli dô n čakali, idemu k Mare na obed.

Kodali jê ledêni i vruči veter v isto vrémê punul čez družinu pred kapêlum, a veliju ludi da jê bilo pôr bogôte sneji kojê su zakipele da im jê para čez vušêsa zbila vôn.

Marina hižica bila jê môla, drvêna, čez gajnk sê vlezlo v glôvnu sobu de jê bil štédnak na drva, starinski krêvet pokrit pisanum plôftum, stol z plastičnem stôlnakom z blédemi risarijama, oko stola drvêni štokrleki, svaki svoje fêlê, pri zidu stôri kredênc, a iza vrôt jê bila klupa na koje jê stôla kônta z vodom.

- Sêdnetê si kam očete, sad budem tajnére posložila. Nésem planêrala imati goste, ali jô v nedelu tak i tak napravim jela za cêli tjêden da ne môram kuvati saki dô n.

Tajnéri su bili starinski, cifrasti, saki svoje fêlê. Žlice, vilice, noži - takaj. Mara jê na sredinu stola donêsla veliki črlêni lonac z bélemi piknama.

- To jê moja juva sečegasta, tak ju zovem zôto kaj nutrê sêga ima. Sad dok jê zima deklê z dučôna mi saku vêčer ostave v kutije zelenjavu, vočê i još čudaj toga kaj bi trebalo hititi.

Velečasni jê malo zafrknul z nosom i zagrabil jênu šêflu. Prôbal jê i né mogel stati jesti. Nigdôr tak dobru juvu né jel. Grabil jê još dvô put. Jožek isto tak i još jê stôlno v tajnér namôkal kruf kojega jê Mara tek zvôdila z rôlina.

- Ima i mêsa, ne môratê samo juvu jesti - smejôla sê Mara - a prije mêsa vam budem vinčeka donêsla.

Mara sê vrnula z gajnka, v jêne ruke jê nosila vinsku flašu, skrôz črnoga stekla kojê jê bilo zastrto mišastum prašinum, a v druge ruke prôve, novê vinskê čašê. Čul sê lagani *plop* dok jê Mara zvlêkla pluteni čêp i z flašê jê krênula meglica. Sakomu jê natočila čašu i otišla po mêso. Na protvanu jê donêsla cêlo pečêno piščê oko kojega jê bil pêčeni krumpér. Velečasni jê zdigel čašu, smukal ju, glêdel, okrênul k obluku, k svetlu.

- Ovo jê...vino kojê sê péni. Ovo jê kak... - malo jê prôbal, liznul jê, brbučkal jê i unda jê popil - ovo jê nójbolê penasto vino kaj sem prôbal. A sam da znôte, i v Šampanju sem bil.

- Jê, sako leto napravim pôr litri, nêmrem višê, a i teško jê dobro pogoditi to drugo kiplêjnê v flaše - Mara sê nasmejôla i gucnula si malo.

- A ovo pečêno piščê jê žmano kak rajska tica - čulo sê i Jožeka dok je oblizôval i piščê i svojê prstê i namôkal tôpli kruf v môt od pečêjna.

Velečasni jê zaprl oči da bolê očuti žêglajnê v grlu. I za čas, ko da jê stvôrno čul kak jê svirec *po nebêskih guslah potêgnul lučec*.

POSEBEN PRIVRŽEK**Velikomlôčki zôpisi
– Turopolski vuglič, III. dél -**

*Nikola Maković,
Velika Mlaka*

Nastavlêno ze Škrijnê broj 5

Dale su bile mejne i skromneje ižice. Prva do Mikine iže bila je mala drevena ižica skoro v zemle. Vu jne pametim da je živel z mamum Janičom Mikič komu su govorili fot, a ž nemi još čovek po imenu Iva, ki ni imal nog i Mikičova teta Evica. Prva ojd ne je mrla teta, a onda fajn let potle i Iva komu se još reklo i Iva Jožin. Iva je pred kraj života dobil i nejakvu partizansku pomoč ili mirovinicu, a i kolica na tri kotače vu kemi se po selu znal za lepoga vremena voziti. Sečam se da je nas bilo nekak koj strah nega gledeti vu temi kolicami. A znal se lepo spominati. Ni to bil bedasti čovek, samo je tak bil siromak. Nigdar se nis raspituval kat je i zakaj su mu noge odrezali. Valda isto kak to denes se reče, šečer. Za onda se ni puno o tom znalo, a još se mejne spominalo, jer su ludi samo leteli s posla na posel. Denes se ima više čas sedeti i kojekakve šasne bašne rezglabati.

Bili su to siromaki, ali pošteni ludi. Na svoj nejakvi način su preživlevali i nikoga niš prosili. Mikič je rasel i zanat završil. Puno je let igral nogomet. Od rane mladosti. Najprede za Traktorist, a onda leta i leta za Napredak. I trener je bil.

Za vreme negvoga igraina mlački nogometni klub je bil med najbolemi v našem kraju. To je bila odlična generacija nogometašof. I to: Majek, Mikič Kunič, Tlotlek, Bradaško, Dragec Đinekof, Števek Markof, Zlatko Sušin, Števek Pindokof, Ivič Capek, Beli Glagolič st., Črni, Radek i Lalek Korilofčanof, golmani Mirko Pavin i Pepek Đinekof.

Posle ne se pokazuвала priprava: Jurič Korilofčanof, Števek i Želko Bugarovi, Stanko Pindokof, Števek Pavčef, Jureki – Beli, Makovičef, Gradof, Ivek i Števek Šešlugini, Pepek Jocekof, Fikica, Slavek Pučko, Miro Krilčič, Ivek Đoni i Mirek Beničkin, Jurek Telebekof, Števek Tonče Jakopovoga, golman Jurek Sarin. To su bile momčadi ke je retke tera momčad mogla nadigrati.

Mikič Kunič je igral i koj veteran. Nažalost, ne baš v nejakvemi letam mrl je od srčanoga infarkta. Na dvorišču su ga našli mrtvoga ležeč. Mikič ni od brače nikoga imal tak da je iza njega na gruntu ostala živeti negva žena Lubica. Ja ju ne poznaj, ali tak čujem od druge da je ime. Imali su i jenu čer. Sat već i ona ima let i ak se je Kunič fajna kesno ženil. A i one ižice drevene više ni ku sem spomenul jerbo je na tem mestu narejena lepa prostrana zidana prizemnica.

To valda tak dragi Bog dâ, da kak čovek zalazi v leta, se mu se više po glave motaju događaji z mladosti. Ja to vidim po sebe, a još više po mame ka ide prama devedesetčetrti. Novo i friško je mam sprhne spred oči, a staro, koj da je je glibje v glave zasečeno. Nu, to ni samo nekomu tak vu tem času, to je tak otkak je luckoga roda. Ja sem tek zakoračil v sedmo desetleće života, pak, već vidim kak mi se dogodi da nektare pripovesti ke sem već prede povedal ponavljam, a kak onda ne bu onaj ki već gazi oko polovice desetoga.

Po sebe najbolje morem pratiti zablevajne. Došlo mi je na pamet kak sem jeno leto na zemlu Zavrtnicu išel kositi zob. A Zavrtnice su kak sama reč veli – za vrtom. Znači, nisu prek sveta. Jedne glavice tem zemlam sežuju sim k vulice ke sat rečuju: vulica “Kovači”. Kak je to bilo nekak f srpnju mesecu, vane je bila velika žarina i vručina. Čovek ki ovo sat čita se more pitati, a kaj to ovaj spisava? A praf za praf, dela se o zablenu? Lajti z vinom su bili v pevnice, a vu jne je i v sred leta ladno. Zaradi odlaska na tak “dalki” put, na zavrtnicu, zvaditi sem si z šeflom išel pol litreni kriglin vukomerskoga “portugisca”, armuta i izabele. Onak, lepi mrzli, najemput mi se rezišiel po celom telu. Ja sat više točno ne znam(!) je li sem zabil ili nis da sem to naredil, kat još ni do štale – ka je sega dvajst korakof dalko – nis došel, išel opetuvati ovo z kriglinom. Kaj to ni bila zablenu već za rana? Nis niti četrdeset imal. Taj put sem na zavrtnicu došel onak, kaj naši ludi rečuju kuražen. A za košnu to paše, treba mahati dve, tri vure s kosom. To ni baš lefki posel.

A za onda, na Zavrtnice ni bilo ni iže ni ižišča. Ni sveta nijakvoga bilo. Sat je na Mlake i na temi Zavrtnicami puno sveta, ali, zgleda da si samo

z avuti preletaju po putu. Prede su po vuličke, sat se zove Štefanova, a mam je za mojum ižum išla deca f školu. Sat više ni niti dece videti, niti halabuku nijovu čuti. Valda je te par korakof do škole mama ili tata prepelaju v plejnatemi “lubimci”. Da ne bi principi ili princeze nok rezdrli. Noge trebaju čuvati za navečer, za Klub 100 ili teru drugu bedariju. Vidim da i f cirkve noge čuvaju. Da jem se ne bi koleno drlo, kat zajdeju f cirkvu samo malo zatancaju z kolenom, vidim, najviše z levem. Retko vidim onak kak je nas župnik vučil, klecuvajne z svinutem desnem kolenom ko dodireva cirkveni pot, do zemle. Valda računaju da jem se bu tekučina za podmazuvajne ivera prerano potrošila. Jerbo ipak treba zdržati meše, do prve Svete pričesti ili čak do Ferme. Negda se z jundajučega plejnatoga lubimca čez obluk nagleda i teri “kučni” lubimec. Rotvajler, ili tera druga mrcina.

Po tišine oko nas, koj da se vraća negdašnica kat je Mlaka imala Dolenec i Gorenec. Svedoki smu denešne “nelogične” zbilje. Zidaju ludi nove velike iže ili k staremi prizidavaju dupla, samo da bu više placa. A do bu vu tom placu, to, koj da se te ki zidaju ne tiče. Glavno da se zida i da bu veče od onoga polek. Tak je po cele naše, preveč zadužene zemle Hrvacke. Čak i stareji ludi, pezdionerci, i oni koj da si na vem svetu osiguravaju i pripravlaju večni dom. Pri nami se tak puno zezida, a za jeno leto se f cele Hrvacke zrodi oko četrdeset ilada dece. Pitaš se zakaj i za koga ta zidarija. Tak se s te po mojem viđeju ne baš prelepe situacije ku rezglabam vuz juternu kavu ku z mamum pijem op šest vur kad je nosim iruzit i lanitop, prije nek otijdem na posel, opet vraćamu na stare teme: kak je negda bilo.

Of čas mi je napamet došlo kak je jeno jutro pripovedala da je pri Grge Glagoličevomu komu je govorila stric bilo desetero dece. Mam do jne, niš mejne Munđerof. Od kuma Korliča. Ni jeni ni drugi nisu si preveč rezbijali glavu: niti na čem budu spali, niti je li bu mesnati obrok s točnemi merami kalorije. Mele za žgance je bilo, ako nikakve, onda bar kuruzne. Kravice su dojile mlekeko, pak su se žgančeci ž nem polejali i to je bilo za froštukel. Denes je to kakti retko egzotično domače jelo, i ide ga se onda iskat po bertija: “Pri dobre mamice” ili v terom drugom pajzlinu. Nekteri put su žgance polejali i z bažulom, pa da čuješ rata. Kat je to f trbuvu zakuvalo, kam onda? Za komaru!

A iza Grgine komare, ka je bila ozde kak je sat vulička Glagoliči, jen laket ojd ne je bila štala kuma Korliča, Munđera.

Tu se, na tom laktu širine išlo na stran, i po danu i o pol noči. Veli, da su se na tom čepečkom poslu znali naspominati i nasmejati. Negda

i zapevati. Jerbo su Korličevi si rada popevali. Do denes zapopeva? Za onoga ki popeva, veliju da je šašaf.

Je li su rada zapopevali i kak je bilo pri još jene brojne Mlačke familije po prezimenu Kunič, ne znam. Ali, zapametil sem da smu nabrojili puno dece vu te časne vrbarske familije. Ti časni starci ke bi rado spomenul su bili: Marko i Ivič, a imali su i sestru Jagu. Prvi na gruntetu do pokojnoga nogometaša Mikiča Kuniča teroga sem već spomijnal je bil Marko. Ožejnen z Jeličom, sestrum Marka Novosela Štefovoga Lesičinova, imali su desetero dece ovak poredano: Lojzeka, Tonču, Paviča, Katiča, Mareka, Jelu, Jagu, Doru, Baru i Janiča. Gruntek je bil mali, ali roden i ploden.

Ti ki ovo čitaš, zamisli si kak je bilo tem ludem kad su se tulika deca počela ženiti. Denes se s tem rvaju si. Najvekušu muku imaju oni z jedinci ili jedinicami. Ne znaju kam ž num ili ž nem. Pogotovo ak je i druga stran isto takva. Uzdanica v dinarec tem ludem su bila mala pretrževajna kojnof ili kraf. Tak je i Marko delal. Kupilo se mršavoga kojna v Gaju ili Uljaniku v Šlavunije za malo penez, a onda se čez zimu malo doma priranol i na proleće je prodan za nekaj više.

Tak se stiskalo i živelo. Jelič se poput druge žen sigurno doma z decum mučila, z vrtom, oko blaga f štale, i po polu. Sigurno jem ni bilo lefko, ali kat se ludi rat imaju i Bogu se predaju, se jem ide leže. Ovi su ludi sigurno bili takvi. Po svoje tulike dece ku jem je dobri dragi Bog daruval, uživaju večitu diku nebesku. Žrtva ku su za jne za života podnesli, sigurnost jem je vekuvečne sreće.

Večinu nijove dece sem već ranije spomijnal. Dekle su se odreda bile lepe, i vredne ruk, i većinom su po Mlake bile vdane. A, to je negda puno značilo. Dora pri Iviču pl. Trumbetašu kaj su mu govorili Čaruga, Bara je bila pri Francu pl. Glagoličevomu Bigaru, Jela pri Števeku pl. Krilčiču Bradašičevomu i Jaga pri Vince Pažulevomu. Marek je bila vdana v Rašče. Jem put sem prijne bil s križecom, z pokojnem župnikom Loinum. Odonda je prešlo možda već četrdeset i više let. To je bilo prvo i zajedne kaj sem ju videl. Iža je je mam ozde vuz melen, a melen do vatrogascof. I sestra Katič je bila v zamuže tam. O jne i o potomstvu od ove obadve ne znam niš.

Spomenuti Pavič je otišel v Ameriku i ni se nigdar vrnul. Oženil se z Jelum, sestrum Lojze Krilčiča Zvonarovoga.

Jela je bila pajdašica z mojom tetum č.s. Lovrinum Glagolič. Na Markovomu gruntu su na zajedne ostali živeti: Lojzek z sestrum Janičom, ke su govorili Buba. Ona se ni vdavala. Ne kat se setim morem reči: bila

je draga i vredna, nigdar se ni v mlačke škole na nas decu srdila. Tam je nekaj časa služila koj podvornica. Mene je bilo milo kad nas je teri put znala podragati po glave i po imenu osloviti. Lojzeku je, kuliko se sečam, kat smu bili mali Ivek Pažulev govoril - Lola.

Za kaj je Ivek Pažulef Lojzeku govoril Lola nis istraževal, ali si mislim da bi to morti bilo ovak: Lojzek se zrodil 1912. leta i ja ga prilično pametim. Ak je pokojni Mikič Ive Jožinoga Kunič, onaj dober nogometaš teroga sem već spomijnal bil 1935. godišće, onda je pedesetgodišnaku Lojzeku pasalo biti v društvu z Mikičom ki je vuto vreme bil popularen i na visoke cene koj nogometaš. A nogomet ni bilo samo potpirevajne i podvikuvajne ili navijajne na igrališću, nek su se nogometaška slavja ili žaluvajna ak se utakmicu zgubilo, nastavlevala za onda v jedine i najvažneše društvene iže.

Na Mlake je to bilo f Črdaku, de je Mika Kolaričkin Lacković z ženum Dorum bil bertaš. Za onda jedini f selu. Kak je Mikič Ive Jožinoga i f karta, posebice v bele bil spreten i premišlen, si su ga rada jemali f kumpaniju. Denes se, tak si ja mislim, na takof način više ne karta. Onda je to bilo za niš ili za liter vina. Samo da se vidi do bu boli. Ni bilo penez zato trošiti. Denes je došlo drugo zlo, droga i opijumi ki rezarjaju i telo i dušu. V kartaškom društvu zbi se z Mikičem Ive Jožinoga zabral i moj pokojni kum Števič Kadan Krilčić, Pafček Trumbetaš ki se od mlada rat kartal, onda Tonča Jakopa Pažulevoga Martinković, pokojni Iva Bajsmenof Ilenič, Mikič Gibajnakof Kunič. Negda, kat je na urlap z Nemačke došel prikrpal bi se još pokojni Števek Markof Glagolič.

A mejd nemi je poradi one Mikičove popularnosti ku sem gore pripomenul znal biti i Lojzek Pažulef. Kak je to celo društvo bilo veselo, onda se vuz karte rada znalo i zapevati, a tak veselomu Lojzeku ki je zgledal poput talijanskoga "lovera" ni bilo teško prikrpati špot Lola. Držim da to ni bilo pogrdno, niti z mržnje, nek onak, više koj selski bečar. To je veselem ludem pripadalo. S kartaši bi zapopevali i oni ki su kibicerali. Takve je navek bilo. To je znal biti Mijek Cundeković, Antek Kukula, Jurič Trumbetaš Serakof, Miško Novosel Pajuta, Ivek Lacković Zmelena i još do. Pevajne je po letu bilo čuti tem do cirkve.

Ja sem Lojzeka zapametil koj mejnega i drobnejega čovečeca. Zgledal mi je dosta spreten, kaj bi naši judi rekli vržlast. I on se kuliko se sečam nekaj malo igral trgofca, pretršca, tak nekak. Sečam se kak je tam negde pedesetpete-šeste v XX. stoleću speluval kojne talijanu Alde z Venecije. A

speluvati je mogel samo fletni čovek, jerbo vuz kojna je trebalo podrčati, negda malo i onak paradno, naprčeno. A Lojzek je imal lepu štimu.

Glavna magistrala za speluvajne je bile ozde, od križnoga dreva prama Dolencu, ak je trgovac bil Ivič Čaruga Trumbetaš ili negov zet Dragec Dajdek Cujnkof ili Miško Čovek Trumbetaš, a prama cirkve su speluvali Lojzek Lola, moj bratič Matič Makovičef, kad ni mogel Vinca Pažulef onda negov sin Ivič Prđek Kunič. I moj švogor Štefan lščef i Joško Mudičef su znali podrčati če baš su bili onak, dost teretni muži.

Za onda smu mi deca f temi ludmi videli “akademike”. Kaj misliš, s Talijanom su se spominjali i trguvali. Talijan Aldo se dopeluval na finom avutu Fiatu, a mi smu većinom bili pokrpane lač na sebe.

Vu to vreme je Lojzek već bil srejdne let, zreli muž. Ožejnen je bil z Katekom, čerjum Jožiča Lackoviča ze Šnajderove vulice. Jožič je bil, već sem spomijnal, ožejnen z Lubum od Novoselof Štefof. Brat je je bil Puba ki je grunt nasledil po tete Klare tera je bila v zamuže na Gorice. Nega ja ne pametim. Na tom gruntu su sat Praheri. Katek se zrodila iladudevetstopetnajste, a imala je još brate Jožicu i Jureka komu se reklo Hrkač. Hrkač je bil ledičen, a Jožica se priženil k Mariškice Lackovič, čeri Roka i Magde Mrmleka Lackovičevoga.

Pripovedale su mi mama i tela Magda kak je Katek dugo sesnula i kesno prehodila. To je je sigurno pomoglo da je još i dendenes živa, samo ne znam kuliko je krepka f hodu ili na jeziku. Moral bi ju iti pogledati. Ona žive na grunteku kam ju je nezin lubleni Lojzek Lola koj deklu dopelal. Četrdesete vu dvajsetom veku jem se zrodila čer Janek ke je Katek od milja govorila čerek, tak da nekteri ludi i žene Janeka i denes tak znaju. Janek je bila lepa curičkica, a potlem lepa dekla. Već zarana ju je puno dečkof zagledalo i priželkuvalo. V jesensku dobu kat je bilo vreme brajna grojzda i ona je znala iti v Vukomeriče pomagat grojzde brat tete Bare, žene Franca Bigara Glagoliča ki je imal trsje na bregu Glagolščaku de i mi. V glavu mi se puno put vrne slika Kateka, tere su, jerbo je došla od Lackovičof Šnajderof, govorili Šnajdarka kak v Vukomeriče okapa trsje i prevrača tešku ilovačinu, ali pevajuč i smejuč se. I druge lude je rezveselevala.

Po bregu Glagolščaku čuli su se ludski glasi, jerbo radija za onda ni imal saki kak sat. Sat se niti ne kopa, niti ne šprica z galicum, niti se više ne popeva. Ono malo kaj se gore dojde, većinom ludi na kolec zatekneju tranzistor i onda mesto pevajna puščaju nejakvo tulejne, ko ne spada niti

f taj kraj niti ima kakvu kulturnu podlogu. Ali kaj je tu je, kakvi ludi takvo pevajne i ponašajne. Opče ne glediju jeli to nekomu oko jne smeta ili ne. Po tomu su ludi z prošloga veka bili pred nami. Vuz sa bogactva i titule, ludi su denes primitivnejega duha nek prede. Imaju materiju, nekuliko avutof, a z oblekum neznaju kam. Tak da i avutof i obleke moreš i po graba najti. Pa čak i vuz cestu prama Vukomeriču ki je po negdašne čistoče bil pravi Raj.

Vu tom Raju, mi se čini, se zametnula i ljubav Katekove i Loline jedinice Janeka spram Števiča Bajsmenovoga Ileniča Tlotleka. I on, vrbarec, ki baš niš ni imal z Vukomeričom, obletal je po jnem samo da bu z bliza gledel Janeka. Na kraju se ta veza i dogodila. Na kakof način, to sem već ranije opisual.

V denešne se vreme po Vukomeriču ne čuje pesma niti lupajne motike. Moj je japastari Janko Glagoličef imal trsje - cep, kralevinu, a ja denes, i drugi, imamu armut i izabelu. To ne treba niti kopati niti špricati. Ali ga još imam. Nekteri su svoje resprodali i Raj preselili. Valda su tak i ovi ot Kateka Šnajdarke. Ne ja velim "familija". Najme kaj? Na Mariškičinom grunteku je potle Jožičine smrti ostala živeti Mariškica, sama. Kak nisu nijakvoga potomstva imali tak su zemlica na Tratinice i gruntek dopali i bližeši rod. Mejd nemi i "familiju". Niti Tratinica niti gruntek nisu tuliko atraktivni da bi se na jnemi ostalo ili kaj delalo, nek se lepeko prodalo.

A kat ti imaš peneze, se je leže. Ž nemi delaš kaj očeš i de očeš. Na morje Jadransko ž nemi. I tak se vukomerski Raj preselil daleko ojd nega. Z onem rajom su nestale i one muke. Ali vutom uživajnu ni me "familije", to je dopalo nektare druge. Ona je po svem mefkom srčeku fčinila puno dobroga. Je no nek je, i to je fajn.

Još nam je sem f selu friško sečajne na Janiča Črjnakovoga Čču, ku je prigrilila koj da je je kakof rod. Janič je puno let živela v sukašnice pri Pažule, a posle i f iže, dok je još za one države nisu našli smeštaj v nektare zagrebačke ubožnice. Ne znam je li je Čča još živa ili ni. Ona Kateku ni bila po rodu niš. Jedino kaj je z mužom Marijanoml dok je bil žif, bila sluškijna na Gorice pri vujcu Pube ki je imal čer Mareka. Marek je bila vdana za Emila Prahera, nakupca i prekupca blaga po sejme.

Imali su čeri Višnju i Jasnu ke su išle z menum v školu na Goricu i sina Zlatka. Oni ki su kupovali benzin za avuto dok je benzinska postaja bila ozde kak je sat autobusni kolodvor na Gorice, sigurno Zlateka poznaju. Oženil se z Vericum, Lomičankum.

Mam do Marka Pažulevoga imal je ižu brat Ivič. Po ovem kuliko sem dokučil, Marko je kaj se dece tiče bil plodnejši. Ni mi poznato ni kak je Ivičove žene bilo ime. Od sve Iviča Pažulevoga dece, ja pametim samo Juru komu se reklo Gibajnak. Zakaj su mu tak govorili, to ja ne znam. Ženu Jurinu sem poprilično poznal. Nekak mi se čini koj da su oni živeli saki za sebe. Za Juru su govorili da je komunist. Čak je bil i v neakve državne službe. Možda f ciglane v Mraclinu? Jen put se, kat sem ja z tatum na kole vozil gnoj v trsje v Vukomerič, Jura z nami vozil do Peršinovca. On je tu ostal. Puno let kešneje sem si mislil da je morti tu ostal zato jerbo je negva sneja Marek Lukafčica tam imala trsje. Sečam se da je zarana imal beciklin i na jnem se znal voziti kaj je za onda bilo tak retko, kak je sat da nekteri imaju svoje avijone.

Jurina žena je bila rodom ot Šipušičof z Male Gorice, sat se to se zove Velika Gorica. Baš točno s teroga dela Gorice, to ne znam. Bila je, kaj ja pametim, jača žena blage naravi. Kaj bi naši ljudi rekli, ni se za jnu ni znalo niti je komu vođu skalila. Ja sem ju zestajal najviše ozde pri Jožeku Jankecovomu de je živela pri čeri Bariču.

Jožek je med prvemi f selu dobio traktor z Amerike. Bilo je to negde pedesetdruge-trejte prošloga stoleća. Traktor ni imal pogon na kotače nek na gusenice. Išel je jako sporo i dost je zemlju zagaževal. Sat već točno ne znam je li je Jožek te gusenice zvađil i del mesto ne kotače ili je taj traktor prodao i onda kupio drugoga s kotači. Gorivo za jnega je bio gajs. Tata, a negda i ja ž nem, smu k Jožeku dohajali da bi nam oral nekteru zemlju, onda ak je on bio na polu prišla nas je Jure Gibajnaka žena ke smu mi deca govorili majka. Tak su je govorili nezini nuki Števek i Ivek Jankecovi. Negda nas je prišla i majkina čer Barič, Jožekova žena.

Na Gibajnakovomu gruntu Juru je nasledio negov sin Mikič ki se oženio z Lukofca, a kak sem gore napisao žene je ime Marek. Ona je još i sat živa samo kuliko čujem baš ju noge ne služiju, ili slabije vidi. Sečam se jedne zgode kat smu išli z Odre s polnočke, a išel je i Mikič. Išlo se čez gliboki sneg tak da je bila naređena prt, pa smu išli jen za drugem. Moglo je to biti pedesetšeste-sedme.

Vu to vreme je tek pret par let došao mladi župnik ki je znal lepe propovedi imati. Bio je to vlč. Ladislav Loina. Mikič je taj put rekao, toga se još sečam, da bu i drugo leto išel na polnočku ak bu taj pop. Nisem pratio je li je ili ni išel tak kak je rekao. Znam samo da se rat kartao, a vu kom društvu to sem zajedno put spomenuo. Puno let kešneje kat su se već negve čeri Katica i Maca povdale, došao sem zaradi politike k negvomu

zetu Milenku. Spominali smu se o kurenju centralnoga grijanja, a i on je imal peč kakvu i ja. Zadivel me je kak je lukavo rešil ploču v ložištu, i kak je ložište peči obzidal. Tak je zašparal fajm drf čez zimu, a toplinu je delalo isto. Na žalost rano je mrl, ni doživljal nejakva velika leta.

Puno ranije, nis zapametil točno, ali neka pedest prve-druge-treće i ne znam s kem svojem sem bil v nijove iže kat nam je ma sestrična Janič Štefanova Krilčić ke su govorili Frfla skazuvala bračne krevete i zapore ke je tu dopelala koj miraz. Ona je zela Mikičovoga brata komu je bilo ime koj i ocu, Jurič. Točen rasplet ne znam kak je ž num bilo, ali se sečam da su govorili kak si je Jurič našel nekakvu Ruskijnu, a Janiča je ostavil. Ž num je imal čer Šteficu, tera je, valda po sudu pri jnem bila. Moja sestrična Janič je na fletno kupila komačec zemle na Matijaškinove vulice, od vrovca Matečića Franca ki se priženil k Mrmlekove čeri Lubice.

Matečić se s familijum preselil v Votofčec, de nekteri negvi još i sat živeju. Stari Franc i sin mu Franc su pomrli, tak da na tem mestu kam su otišli sat žive Francova sneja Slava z sinom. Drugi sin Franca Matečića Dragec je naredil ižu na mestu kak su otpočetka imali vrt. Čak je jen komačec i prodal nejakvemi strajnskemi.

Kak su se za onda ludi već počeli zapošlevati v državne službe, tak si je i Janič našla posel od teroga je živela i ižicu si obdržavala. Nigdar se posle ni vdavala, život je skromno i pošteno preživela, pomogla komu je kaj mogla i na kraju je dveiladešeste mrla. Najviše i z veseljem je pomagala župnikom ki su devedesete počeli služiti meše na Mlake. Med prvemi je bil vlč. Ivek Hruško, onda vlč. Tonček Grahovar pa vlč. Šoštarich ki je sat župnik v Ivancu pa vlč. Tonček Sente. I za druge kapelane je imala osečaja, a valda zato kaj je bil prognanik posebno je suoševala za vlč. Juricu Jerneića.

Drugi sin Iviča Pažulevoga, Jure Gibajnaka brat, zval se je Peter. Toga se čoveka i negve žene Kate ka je bila od Matušine Čačkovičof sečam koj v megle. Oni su živeli v Dolencu. V nijovu se ižu moglo dojt po puteku ki je bil met ižami Pepeka Dušekovoga i Jurčkovum.

Ja sem te puteke znal tuliko kaj smu tut išli na Gmajne ili na Goričnicu de smu zemle imali. A negda je tut čez Dolenec bil ulaz v selo i ta se cesta navažala z šudrom. Jen leto je i nas dopalo da smu tu dopelovali šuder, čak z Jakuševca. A moral si dopelati tuliko kubikof šudra kuliko si imal rali zemle. Tut je negda bil ulaz na Mlaku, ovak kak je sat ovaj po Kramaričove vulice.

Kuliko mi je v glave, te lude, Petra Kuniča i negvu ženu je do smrti doranil Števič Novosel, Juristin i Pajute Miška brat. Kak on ni imal potomka mislim da je na tem grunteku nuka negvoga brata Juriste naredila ižu i da tam žive. Ak ovo ni najtočnije, nek mi ne zameriju i nek mi javiju kak je točno. Trejti sin Iviča Pažulevoga zval se Tomič. On se priženil negde na Odru k žene ke su govorili Cvila. Kuliko mi je f sečajnu od onda kak smu pedesettreće-četrt-pete išli na veronauk na Odru, nijova iža je bila polek vatrogasne gasilane, ozde kak je i sat. Je li su ili nisu imali potomka ne znam. Čini mi se da nisu imali. Sini toga istoga Iviča Pažulevog, Števič i Miško su zarana otišli skup z ocom v Krajsku i o jnemi ne znam niš.

Osim te pet sinof, Ivič Pažulef je imal i dve čeri. Obadve su otišle v Ameriku. Milka je zela Iviča Krilčiča, brata od Janiča Krilčič Frfle, a polubrata mega teca Šimiča Krilčiča Štefanovoga. Druga čer po imenu Luba, zela je mega strica Evana Makoviča. Kat je pedesetsedme stric mrl, v negvu je ižu došla živet sestra Milka z mužom Ivičom Krilčičem. Iza stričeve smrti, zgubila se veza s vulicum River strit 3223 v Čikage Ilinojs U.S.A. Za strica Evana teroga sem ja videl samo na slike znam sigurno da ni imal potomka, a za ovoga Iviča Krilčiča i Milku nis siguren.

Zajdna iža k ke se po Pažuleve vulice došlo bila je iža Jage Pažuleve, sestre od Marka i Iviča Kuniča. I Jagu i nejnoga muža Blaža Miletiča sem poznal. Ne baš nekaj, ali ipak onak, tak-tak. Blaž je po pripovedajnu mega izvora bil šandar ili točnije žandar. On se k Jage priženil. Otkut je točno bil ne znam. Znam da ni po našem govoril. Bil je kaj se govora tiče dosta onak rječit čovek. Rad je pripovedal i znal je kaj govori. Kak nisu imali svoje dece, posvojili su si Mikiča, sina Blažovoga brata odnekut z Vojvodine. Tak su pripovedali.

Bole se sečam, a to sem već i pisal kak smu se koj mala deca držali za šaragle i bežali za bagrlinom s kem se Mikič po ženu Mariča na Odru vozil. Na Raškom putu smu se se otrgli od kol. Mikič i Marič su imali sine Števeka, Božeka, Tomiča, Jožeka i Jureka. Život su pošteno i mučenički preživeli. Marič je leta delala v Mlačke škole koj podvornica.

Poradi toga kaj je bila dobre naravi i rada svaki posel dobro obavila, v škole su ju rat imali. Ni bila v leta kat je mrla, tak da je još dost dugo Mikič koj dovec bil sam z dečki. Od se dečkof ožejnen je jedino Božek s Katicum kaj je veliju Prjnka, a od ove druge ni ni jen. Nažalost, Števek je betežen i već puno let saki dan ide v Zagrep na dijализu.

Z ove nekuliko rečenice se more razmeti a ja i pametim, da život ni prede, a niti sat ne miluje tu familiju. Onak mi se koj pričijna da je pokojna Jaga Blažova bila koj zavržek med Pažuli. Nejakve razmirice met braćum su bile, nu bil sem premali da bi to za onda razmel. A za rezmirice, mislim si, ni bilo razloga. Jen razlog je bil taj, kaj je našem ludem bil smešen saki ki je drugoč pripovedal, a posebno onaj ki je šire spoznaje ojd ne imal. I po govoru su ljudi bili obileževani.

Teško se bilo priščiti na čoveka ki je drukčeje govoril. A opet, i ovomu ki je došel ni bilo baš prelepo. Možda su se ipak leže priščili, a i bole prifačeni oni ki su došli z kajkafske krajof. Blaž je po govoru bil Dalmatinec, i više svecki čovek. Ne sečam se točno leta, ali ne bum puno falel ak velim da su Blažovi med prvemi f selu imali radio.

Po pitajnu pridošlice f selo, od onda do denes se pri nami ni puno zmenilo. Ja to po sebe vidim. I mene se čini, če smu baš v dvajsetprvom veku, da se preveč ljudi doteplo vu vaj kraj, pa tak i na Mlaku. Na takvo rezmišlajne me nuka Božja reč po ke bi čovek trebal „rasti i cveti tam de je posejan“. Točneje, živeti od zemle i na zemle s tere je narejen. Po te filozofije se ne bi sela praznila, ka su se vu vo vreme cela, a negde su se i celi kraji radi selejna spraznili. Ne baš saki put, negda se seli i z nužde. Rat i sirotijna znaju potirati čoveka na selejne.

Po terom od ovoga ili mort po dekretu službe Blaž je došel vu vaj kraj. Več sem prije spomenul da je bil rečit, kaj po dalmatinske naravi, a kaj i po nekuliko razledof škole. A malo bistreji čovek, pogotovo ak je bil još i načitan, ni pasal tupanom ki su bili na vlasti v stare Jugoslavije i teri nisu mislili, nek su samo zvrševali ono kaj jem se zapovedalo. Kak za stare Jugoslavije tak i za one druga Tita, oni ki su nekaj znali nisu baš saki put sve smeli reči. Negda niti pisnuti. Ak su kaj rekli, v rešt ž nemi. Zaradi svoje pameti i poštejna spaštal je Blaž, a po jnem je i negva žena Jaga bila bomeč obiležena. Ni nijov posinek Miki, komu smu govorili Blažof, ni bole prolazil.

Kad se zmislim, mesto pomoči i razumevajna od svoje najbliže, ojd ne i od pospanoga selskoga plemstva redovno su bili prezirani.

Od vlasti pak posebno šikanerani i po rešte vlečeni. Nu dugoročno gledeč dragi Bog je ni ostavil, ni dal da se loza zatre. Ona i dale žive v našem kraju po Mikičovemi sini. Kak sem zajdni put rekel, tu rabru obitel Mikiča i Mariča, rodnom z Odre od Zubakove, dragi Bog je nadaril z pet sinof. Imati tuliko glaf dece pri iže, ni bilo za onda niš leže nek je i denes.

Ja se ne sečam da su ovi ludi nad životom jafkali. Iz lubavi su decu dali na svet. I onda koj i denes, pretežito jafčeju oni ki imaju po jeno dete. Nisu ni oko socijalne pomoći fektali, ke doduše za onda ni ni bilo. Ja tu vidim ponos, i veru v Boga. Dok sem koj mladi dečko, i kešneje muš pod Mešum čital Poslanice, Mariča sem redovno, leta i leta videl pred oltarom Sv. Barbare kak za ruku drži sad ovoga sad onoga dečka. A spod koroža se skoro redovito čulo Mikičovo nakašlujavne. Ja o jnemi znam tu stranu, i to napišem.

To velim zato jerbo mi nekteri spočitavaju da kaj je v životu važno samo to spomijnajne do ide v cirkvu a do nejde. Verujte mi, za život večni, to je jedino važno, čak najvažneje. Ak si čovek misli da bu više rešil pri Majke Bože Bistričke, a zbegaval bu Isusa v ove drvejnare, krivo ima. I ozde je Isus v svetohraništu ki nas saki put zove na popravek. Ja o tem tak mislim, kak i da Mikič ni imal pet sinof sat nebi mogel napisati da seme ne pada dalko od stebła.

To nam svedoči i negof, drugi po redu od pet spomenute sinof, Božek. On je pod korožom f cirkve Sv. Barbare našel koren svega oca, ali i dedin, kak su zvali Blaža, i majke Jage. Božek je mlajši od mene, al je po pripovedajnu sveta bil dober đak, a potlem žilavi nogometaš. Ne znam kak drugi, ja vu jnem nis videl samo „Mađarovoga” sina, nek sem videl kuražnoga mladoga čoveka, posebno kat je iladudevetstodevedesete med prvemi lepil plakate ki su najavlevali kraj one države. A još vu to vreme ni zrak bil najčišči, na sakom koraku je bilo špijunof i dvolične slugof komunizma. Dojde me sram kat se setim kakvu je muku i žrtvu on dal za našu hrvacku domovinu, a kak nikakvu oni ki su me ta leta spitavali f teru stranku bum išel.

Kat se iladudevetstodevedesetprve pokazal rat, Božek se opet našel na udaru med prvemi. Dragovolno! Zmet druge i nemu za falu, puno je ne nezasluženo dobilo peneze, slavu, društvene položaje, a nekteri i vojničke čine. Siguren sem da jem on na tom ne zamerja, jerbo on premišla drukčiji način života.

Dok se oni veseliju ovozemalskomu, zgrjnaju peneze, fuliraju našem narodu ki se još navek od krafskoga repa ni meknul i misliju da je iža katnica i železne špice oko jne bogactvo, on je svoj život predal v službu pomagajna drugemi. Vu tom je spoznal bogactvo ne za ovaj, nek za onaj drugi svet ki nas sve čeka. I traje večno! Pomaže tam de sat žive, a pomaže i svoje braće ku mi drugi slabo poznamu, a i ne pitamu za jne. Klicu

dobrote nasledoval je po svojemi siromašnemi, ali poštenemi roditeli, i siguren sem da ga ne bu sram kad se jenoga dana budu oči v oči, v duhu gledeli.

Vu to vreme, iladudevetstopedesete-šezdesete pred školom je bila praznina, Pažulevi vrti, a k Blažu se moglo dojt po putecu suprot škole, vuz Jure Gibajnaka vrt. Sat se več stoposto ne sečam je li se morti tut jedino i išlo.

Taj putec fpira v ižu Tomeka Renduliča. Ižica je bila mala, isto zidanica, z črlenum fasadum. Ja nega nis zapаметil. Sečam se da su za jnega rekli da je bil sin z veze Lube, čeri Rokiča Renduliča, po ke je nosil prezime i Jože Glagoliča. Luba je, posle kak je zrodila Tomeka, ze „šif kartum“, otišla k Jože Glagoliču f Ameriku i tam je ž nem imala još dvoje dece. O Tomeku je brigu prezela familija i postavila ga na noge.

Pametim Tomekovu ženu Danicu, ka je, jer je Tomek rano mrl, bila dovica. Imali su dvoje dece. Stareja je bila čer Lubica, a mlajši je bil sin Branko teromu smu govorili Dundo. Ja niti do denes ne znam otkut je Danica bila, ali se za života navek lepo spominala, i bila je onak, fina žena. Više koj gospa. Oni marve nisu nijakve imali, kulko se sečam, možda samo kokoši ili kaj takvo. To je bilo oko iladudevetstopedesetdruge-trejte. Do denešne dane vu te iže su se stanari mejnali. Kat se Lubica vdala nekam vu Slavonski Brod, tu je živel Branko z ženum i decum se dok si ni naredil veliku zidanu ižu vu vulice Hrvacke mladeži. Sad vu jne žive Lubica ka je v međuvremenu odovela i ž num čer Vedrana. Prezime jem je Radotovič.

Do Tomekove iže i iže vu ke sad žive Janek Tušak, čer Franceka Krilčiča Špektorovoga, z mužom i decum, je bilo blato. Za jnemi je dale samo vijugala polska linijica, do linije ka je sat Velikomlačka vulica.

Ižicu vu ke žive Janek je prede šezdeset let sklepal sin Marka Kuniča Pažulevoga, Tonča, i vu jne živel z ženum Katičom i čerjum Barekom. Se dotlem dok se ni nastanil na Gorice, na grunteku i v kuplene ižice, za cirkvum.

Katič je bila sestra Mikiča Novosela, Sarinoga, pak su i ne potom tak govorili, Sara. Barek je poput matere bila visoka deklička, jedinica. Kat je dozrelela, k ne se priženil Jožek Hermanovič z Vukomeriča. Tonča i Katič su pomrli, a o ovemi “mlademi” niš dale ne znam.

Još dok smu mi, ja i moja sestra Janica išli na Mlaku f školu, tu ižicu, doduše zidanu, od Tonče je kupil Francek Špektorof kad su Špektorov

grunt podelili zmed brata Iveka i sestre Mareka. Ne su dali špičujnek na Špektorovom gruntu, a setra Milka je već bila pri Štefcu v Dolence. Francekova žena Barica je bila čer Jankiča Cundekoviča Iščevoga, z male drevene, ali blagoslovljene ižice na Iščeve vuličke. Denes se ta vulička zove Matije Gupca.

Mi smu si govorili kume, jerbo je moja mama bila fermana kuma Barice, a puno let kešneje sestra Janica je vezala fermu Janeku.

Kat je 22.06.2006. godine Mesni odbor Velike Mlake donesel Odluku da se prigodom 680 let pisanog spomena sela Velika Mlaka, a poradi javnog odavanja priznajna pojedinomu čoveku ili skupine utemeliju nejakve nagrade za tere moreju obični suselani predložiti nekoga, ja sem predložil vuz nektare lude i našega negdašnega vučitelja Vincencija Jurkoviča, teromu smu rekli Vinko. Vinka se ja sečam od 1950. leta kat sem si ruku porezal, a tata me k nemu otpelal jer je on vuz oto kaj je bil vučitel, bil i prvi ki je bar nekaj znal od medecine, a imal je i prah za posipati rane.

Ludi na selu vu to vreme nisu doma imali baš niš od medecine, niti praha niti tekučega. A saki se čas porezal ovaj ili onaj. Najviše pod jesen kat je već v lajte mošt otkipel, a kravam se rezalo kukuržijne. Trda kukurzina, a tupi srp i eto ti zla. Sečam se medecine mega vujca Paviča ki je bil tipični prectavnik medecine toga doba. Ti su pučki medecinari preporučevali da je ranu kat se porežeš najbolje zapišati.

Kakof je to fest čovek, lepoga držajna i pameten. Zato mene niti posle pedesetšest let ni bilo teško setiti se toga časa i ovak Mesnom odboru napisati: Osoba teru predlažem za nagradu je bila dugogodišnji vučitel v Velike Mlake. Kolefka s tere je potekel je v mestu Bačin, pri gradu Splitu, točneje v Pločanskomu kraju. Vu vreme negvoga rođejna su oni ki su delali v državne služba po dekreti nadređene bili premeščani z mesta v mesto. Tak je Matu Jurkoviča, nameštenika Austrougarske državne železnice zapalo da za kruf segdejni zavređuje v Bosne, v zemle tera je koj i Rvacka bila prikrpana Monarkije.

Mesto de je skup z ženum po imenu Matinicum – Matejum 1911. godine, Domovine i svetu podaril novi život je bilo Vranduk. Detetu su dali prelepo ime Vincencij, Vinko. Poput nebeskoga zaštitnika f teroga su vu to vreme Bogu verni roditeli fpirali poglede, i dečec Vincencij – Vinko je kešneje svetu služil.

Dok je Sv. Vinko siromakom propovedal i naveščuval Kralestvo nebesko, naš Vincencij je gorel v svetovnom staležu vučitelja dece i mladeži. Kak su

po dekretu premešćali službenike i nameštenike za Austrougarske vlasti, tak su još i posle II. sveckoga rata, odnosno posle 1945. godine učitele i nameštenike po dekreti postavljali v službe. Po zvajnu teroga je stekel školajnem i Bože providnosti, Vinko Jurkovič je dekretom vlasti postavljen za učitelja f selu Velika Mlaka.

Spomenute let Velika Mlaka je bila malo mesto. Po mojem šacajnu po broju ni prelazila iladarku ludi. Ja sem baš na nagovor učitelja Jurkoviča v prvi razred Šestoletke v Velike Mlake krenul 1951. godine. Memu pokojnomu ocu je zarat mega visokoga uzrasta rekel: “Mikič, dejte nek dečko ide v školu, ak bu dober đak bu imal pred sobom leto dan”.

Ja vu to vreme nis imal niti šest let. Puno sam se put kešneje i po drugemi suselani uveril da je Vinko vuz službu učitelja delal i službu selskog lekarnika. Sekak v onem opsegu teroga je po inteligencije i Božemi talenti poseduval i one ku je školajnem stekel. Svoje znanje i žrtvu za opće dobro obilato je daruval drugemi, a da zato ni iskal nijakve materijalne nadoknade ili pogodnosti.

Vuz do sat napisano, v mojem je pamčejnu još navek i prvi zapamćeni utisek na toga markantnoga čoveka koj na izvanredno plemenitu osobu, gospona v punom smislu reči. Ili kak bi se reklo, od glave do pete on je to bil. Vuz župnika je bil jedini intelektualac f selu. Navek me zadivleva spektr negve naobrazbe teru je koj selski učitel poseduval. Osim kaj je bil izvršni učitel i poznal teme le medecine, bil je i svestrani glazbenik.

Vesele i životne naravi, z detijnem veseljem je obnovil v II. sveckom ratu zamrlo tamburaško društvo i puno dečkof naščil igrati. To osim mene moreju potrditi selani me starosti, a ima i one stareje ki su još živi i toga se sećaju. Ja pametim kak je odlično zna igrati ramuniku, gitaru, harmonij, a od puhačke instrumentof trubu, a mort i još teri... Puno let posle te moje prve let pohajajna škole, spozna sem osim spomenutoga, veliko domoluble i čovekoluble ovoga vrsnoga muža i dobrog oca.

Vu velike posleratne opče sirotijne, nogi od selske moćnikof nisu šteli roditi više od dvoje dece. Čast pojedinemi familijami tere su imale i radi toga su trpele podsmejuvajne i izrugevajne. Takvo je bilo raspoložejne umetno narejeno v našem narodu. Nasuprot tomu, učitel Vinko je z svojum dragum ženum Ludmilum tere smu govorili “Gospoda” otrani l na put služejna Bogu i narodu pripelal petero dece. Najstareji Ladislav (Laci) je otišel vu učiteljski stalež. Vu jnem se pokazal koj pedagog osetliv za đaka. Vu jnem vrvi čovek inovatorskoga dara teroga je besplatno čez

leta delil onem đakom ki su ga šteli poslušati. Zdravko je bil nemirnoga duha i zarana je prebegel z Jugoslavije. Nastanil se v daleke Australije de i denes žive. Antonija (Seka) je takaj završila vučitelsku školu. I ona je sve stečeno znajne delila drugemi. Nažalost, jako mlada je mrla. Miroslav – Mirko, če baš v mladosti živ dečko, kešneje se potrdil koj stručnak v jedne zagrebačke tvornice i vu jne doživél do mirovine. Vesna je ma jarganica.

Kat su deca odrastala, Vinko je bil v službe vučitelja i ravnatelja škole vu Velike Mlake. Kak za onda ni bilo “burze rada”, a industrijalizacija je jemala mah, nogi dečki i dekle su napušćali dome i posel na zemle i otajali na zanate ili retko na dalne škole. Poznanstvemi i dobrotum, nogemi je pomogel pri zapošlevajnu, bilo v državnu službu ili onemi ki su išli na zanate ili dale v školu.

Kak to v životu je, i ovaj je plemeniti čovek za fčijjena dobra dela za falu nagrajen podlemi i nameštenemi smicalicami. Od one kem je pomogel da su od ničega postali nekaj i z nijakvemi školami namestili v službu. Nu, negve vrline prepoznali su i cenili dobri ludi ki su ga prijeli za predavača v Obrtničku školu v Velike Gorice. Otut je već v zrele dobe polagal ispите na Visoke pedagoške škole v Reke. Tam je završil študerajne fizike i elektrotehlike, i z položaja redovnoga profesora umirovlen.

Bez obzira na to kaj je imal visoki vojnički čin pred komunisti ni vijal kraležnicu kak su to nekteri domači delali i ni prejd nemi klečal. Pače, poradi hrvactva i visokoga stupna ponositoga domolubla sve je nujene privilegije s prezirom othitaval. Talente je osim čez vučitelstvo iskazival urođenemi odgojnemi puti po tere se v denešne vreme ide v školu. Bil je velika uzdanica i savetnik v upravno-pravnemi stvarimami nogemi suselani i semi društvu ka su bila f selu za onda. Svojem znajnem i visokum pismenošću pomagál je vatrogascom i dečkom v nogometnom klubu.

Opseg društvenog deluvajna ovoga samozatajnoga čoveka je veliki, iziskiva više vremena za rezmišlajne i mesta za pisajne. Ja sem pokušal fkratko stisnuti jeden raznovrsnemi plodovi bogati život na ovaj plac i v ove rede ke ste prečitali. Vam, poštovanem članom Mesnog odbora toplo preporučam da ovaj, v druge polovice XX. veka, za Veliku Mlaku značején čovek ne prejde v zaboraf, te mu dodelete zasluženu nagradu. Bar kakof spomenček v obliku poprsja, za tero je jedna žena skuplala peneze na fletno kak je mrl, zapraf je na skolka još bil.

Nu, zo vem kaj sem ja o vučitelu Vinku Jurkoviću i negve familije napisal, ni se rečeno. Spomijnal sem ga koj vektara i po velikomu znajnu

spametnoga čoveka. Mene je za onda, a i potle, i još dendenes me zadivleva kak je on v sirotijne, i samo ze svoje ruk i svoje glave otranił i zeškotal pet komadi dece, a naši domači ludi ki su ipak sega više imali, su se bojali imati više ot jeno ili najviše dvoje glaf. Pak ni valda već za onda dok se još jela zdrava selska rana tuliko žen imalo slabe pantleke.

Zgleda mi da je bela kuga o ke je župnik propovedal načela i naš kraj. A znali su se naši ludi prčiti kak smu mi Turopolci, i plementaši, i z vrbarcof ki se nisu imali niti de poscati komediju delati. A vrbarci če i siromašnej i ipak su više držali do strava Božega i po jnemi je opčuvana jezgra i na Mlake i v okolne plementaške sele. Sečam se kak se govorilo da su nektare žene napučevale nektare druge nek nimaju dece i tak su je napeluvale nek narediju čedomorstvo, greh.

A i denes kak i onda, svećenstvo i nektari ludi ki podržavaju cirkveni navuk vučiju, da je posejano zdravo seme buduči rod. E sat, je li buposejano na kamen, v živicu ili v dobru zemlu o tem ovisi je li bu ili ne bu ž nega kaj zišlo. I prede i sat s takve propovednikof se smejeju. Čak i oni ki idu f cirkvu. Zato su one žene ke su one druge napučevale na čedomorstvo v grehu i nimaju svega mira, a puno put ne daju ni onem oko sebe. Bože milosrđe kat dojde taj čas nek jem pomore.

Za našega vučitelja i negvu dragu gospođu Ludmilu, ki nisu imali papere da su plemenitaši ili da su vrbarci, ili Turopolci, morem reči samo da su od noge naše ludi imali boli krščanski foldument. Siguren sem da nem ni na kraj pameti ni bilo delati takof smrtni greh. Oni su već za onda prakticerali brojno i odgovorno roditelstvo. A sigurno jem ni bilo lefko živeti s petero dece i otrajnevati samo z vučitelovum plačum ka je za onda bila otprilike takva kakve su i denes.

Dragi Bog jem je dal snagu i tuliko sega dost za život da je ipak nekak išlo. Če je baš život i ni miluval, vučitel Vinko je doživel jesen života, dočim je gospođa Ludmila mejne. F čem je bil nijof recept? V skromnosti i ljubavi spram daruvajnu životof! To je ono kaj dragi Bog prizna i preporučeva, a ludi preziraju. Kuliko put smu se mi doma ili kat bi se z nekom na putu zestal znali spominati kak naš vučitel ima pokrpanu majcu ili stiskom zašite lačice.

Nu, če je roba na jnem bila pošita i pokrpana, on je sejeno na sugovornika ostavljat utisek Gospona. Negve reči i negvo držajne bilo je jače ot krpe na jnem, a če i pokrpano, na jnem je navek se bilo čisto i dišeče. A ni za onda bilo niti faksa niti rubela, niti vešmašine. Gospođa je ne dva i su decu vret

metala, tak da su navek imali čišče nek nogi odnas selske dečurlije.

Negda je jeden od đakof bil koj redar i pregledal je celi razlet je li do ima vuši na glave. Bilo je vušive i dekel i dečkof. To se pripisevalo kumeru kakof je bil po iža i štala.

Morda se varam, nekak mi se koj pričijna da je vučitel otpočetka kak sem ja krenul f školu imal pajceke f štale, i purice i kokoši v jenom dupelcu ot štale. Štala je bila nekak ozde za ovem križom ki je narejen na spomen hrvackem branitelom, desno, prama Đinekovomu plotu. Veče marše, koj naprimer kravu ili kojna, nisu držali, samo ovu živinu drobnoga zuba.

Nu, f štale bi znal vučitel odvrči i one svoje milenike ki se nisu šteli vučiti ili su se žnem trucerali i bili mu neposlušni. Živi su, i budu se toga setili. On to ni delal niti z mržne niti od osvete ili žele za kažnevajnem, to je jenostavno vu to vreme bila praksa za disciplinerajne trdoglavcof i lenčine. Med temi kažneniki su bili samo negvi dečki. Nas druge, ak je teri bil zločest, moglo je dopasti klečajne pret pločum i šiba po prste ili po riti. Najfineja je kaštiga bila ak te je povlekel za vuho ili pocuknul za lasi pri vuve. Onda si se lepo polefko nadigal na prste, onak kak je negva ruka išla prama gore. Sečate se? Se je to delano za naše dobro i ot toga ni nikomu niš bilo. Ak bi vučitelu Vinku negdo i štel pripisati kakve falinge ke je poput sakoga od nas imal, ono dobro ko je ludem delal je spram toga nemerlivo.

Ma, i v denešne se vreme deca zeškolaju i postaneju vučiteli ili vučitelke, ali samo retki su i Gospoda. Naprimer, puno denešne vučitelof po kletvami ne zaostaje za onemi niže rangeranemi staleži vu ke su negda računali kučijaše. Kučijaše su nasledovali traktoristi, šaferi.

Vučitelke se mažeju poput lafre. I jeni i druge koj da su spram ondešne vučitelof preveč okrenuti od svega poslajna. Glediju za sebe, a nijovo poslajne je daruvajne sebe drugemi. Segde i stalno, dok su živi. Poput časnoga svećenstva. Fali žrtva, skromno služejne v poniznosti.

Za skromnost i poniznost v denešne vreme ludi pitaju kaj to je, a kat veliš da je to, primerice, pater Cvek, onda se podsmejuvaju. Skoro si. I oni ki i ideju kak i oni ki nejdeju f cirkvu. A sat se vučiteli školaju točno za ovaj ili onaj predmet vučiti.

Vučitel Vinko je bil erudit, kak se to veli za lude ki puno i opširno od sega znaju. Do se od nas ki smu bili negvi đaki ne seča negvoga prelepoga pisajna. Tenka crta gore debela crta dole. Za takvo pisajne se

reklo krasnopis. I ocena se za pisajne dobivala. Za domaču zadaču si z krasnopisom moral prepisati, primerice, o caru Dušanu i carice Milice, na tri stranice, ili na više, možda na pet ak si bil slaběji v pisajnu. Kakvo je sat drlajne i črčkajne po papere, vidimu! Samo andrajne i se na oruk.

A tak je i v glavami. Niš ni bogzna kaj sređeno ni smireno. Se ti muka dojde kat vidiš taj jad. Dok se dete ili mladi čovek vučil pisati, moral si biti smiren, jerbo ti bi inače crte od slova pobegle šrek, levo desno, a ne točno pod kutom kak je bilo pravilno. Več od mala se potem najbolje videlo f kakvom su stajnu čiji živci. Jer ak si žifčen ruke su ti drfturile. Do te denes zato pita. Samo se više ni ovo važno, ni ono važno. I tu smu de smu. Nu, ni krasnopis najvežneji v životu. Vučitel je nas vučil i stvari ze života.

Konec III. déla Turopolskoga vugliča, a IV. dél bu vu dojduč Škrijne broj 7.

ŽIVLEJNSKI PUTI SPISATELOF (ŽIVOTOPISI AUTORA)**Dorian Frangen**

Rođen je 29. ožujka 1999. Pohađao je OŠ Jurja Habdelića u Velikoj Gorici, nakon čega je upisao prirodoslovno-matematičku V. Gimnaziju u Zagrebu. Završio je preddiplomski studij povijesti i lingvistike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istom fakultetu pohađa diplomski studij stare povijesti i poredbene lingvistike.

Uslobodnosevrijemebavi, osim čitanjem fantastike, lošim programiranjem i pisanjem osrednjih scenarija s talentiranim suradnicima.

Nadica Kološa

Rođena sam 1951. godine u Ogulincu, malom selu blizu Velike Gorice. Osnovnu školu završila sam u Buševcu, a srednju Kemijsko tehničku školu u Zagrebu. Odmah po završetku srednje škole zaposlila sam se u SDK-a Zagreb, današnja Financijska agencija, međutim kasnije sam Zagreb zamijenila za Veliku Goricu, gdje sam ostala raditi do umirovljenja.

Odmalena sam voljela pisati, ali nešto ozbiljnije kao što je pučka poezija pišem unazad desetak godina, odnosno pišem pretežno na svom zavičajnom govoru. Izdala sam zbirku pučke poezije 2018. godine pod naslovom "Ti se nedaj zaboravu", a moje pjesme objavljene su u više zajedničkih međunarodnih zbirki poezije nakladnika Kulture snova iz Zagreba.

Članica sam Udruge za promociju kulture "Kultura snova" iz Zagreba, Udruge umjetnika "SPARK" Velika Gorica.

Pisanjem na lokalnom dijalektu nastojim očuvati hrvatski jezik - da ne zaboravimo naš **kej** i **kaj** i naše stare.

Dr. sc. Boris Kuzmić

Rođen je 1973. u Zagrebu. Osnovnu školu Jurja Habdelića završio je u Velikoj Gorici, a XVIII. gimnaziju u Zagrebu. Diplomirao, magistrirao i doktorirao 2006. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu s temama iz povijesne gramatike hrvatskoga jezika. Odmah po završetku studija zaposlen je na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Držao je nastavu iz staroslavenskoga jezika u Zagrebu i Splitu i povijesti hrvatskoga jezika u Zagrebu. Od 2001. drži nastavu iz povijesne gramatike hrvatskoga jezika i nekoliko izbornih kolegija.

Poučavao je hrvatski, kao ini jezik, na ljetnim školama u Zagrebu i Dubrovniku. Bio je lektor hrvatskoga jezika na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani.

Suradivao je na dvama znanstvenim projektima. Bio je mentor pri izradi jedne doktorske disertacije i šesnaest diplomskih radova. Obnašao je niz odsječkih dužnosti.

Objavio je četiri knjige (tri u suautorstvu) i četrdesetak znanstvenih radova, pretežito iz povijesne gramatike hrvatskoga jezika. Recenzirao je nekoliko knjiga, velik broj članaka, sveučilišnih i znanstvenih projekata.

Član je Matice hrvatske, Kajkavskoga spravišća i uredništva časopisa Croatica. Znanstveni su mu interesi: fonologija i morfologija čakavskoga i kajkavskoga književnog jezika, jezik suvremenih turopoljskih kajkavskih pisaca, suodnos dijakronije i sinkronije na primjeru suvremene dijalektalne književnosti.

Nevenka Lang

Rođena je u Zagrebu. Živi u Velikoj Gorici. Radni vijek odradila je u Hrvatskoj kontroli zračne plovidbe, u Odjelu zrakoplovne meteorologije kao inženjer zračnog prometa. Završila je filozofsku školu Nove Akropole u Zagrebu. Već u osnovnoj i srednjoj školi pisala je lijepe sastavke za koje je bila pohvaljivana.

Od 2007. g. članica je Udruge umjetnika Spark iz Velike Gorice, obnašala je funkciju predsjednice udruge u dva mandata. Bila je članica Društva žena Pleso i KUD-a Pleso, kojem je često vodila programe i pisala uvodne govore.

Unutar Udruge potiče pisanje na zavičajnom kajkavskom govoru, sudjeluje na poetsko-glazbenim recitalima Udruge, vodi književne

susrete s afirmiranim pjesnicima kao i pjesnicima amaterima. Članica je i udruge Kulture snova iz Zagreba, gdje su joj objavljene pjesme u desetak zajedničkih zbirki, ULIKUM-a u Velikoj Gorici, te Udruge za književnost KVAKA.

Na svakodnevnoj bazi poeziju objavljuje na društvenim mrežama.

Prije nekoliko godina završila je tečaj decoupage tehnike, koja se može primijeniti na staklu, drvu ili stiroporu. Izrađuje unikatne kuglice za bor i ukrasna uskrсна jaja koje je izlagala u Udruzi i u knjižnici Doma kulture u Galženici – Velika Gorica.

U sklopu likovnih radionica, koje s vremena na vrijeme organizira Udruga umjetnika Spark, počela je s crtanjem, a slike je izlagala na zajedničkoj Božićnoj izložbi ULIKUM-a u POUVG.

Nikola Maković

Nikola Maković (Mikić, Mika). Rodjen 1945. v iže vu ke i sad žive. Ni čavla ni na jne zabil za života. Otec mu je mrl 1966., a mama 2010. Od 1974. ožejnjen z Mirjanum, ze Sv.Klare. Imaju četvero dece.

Đurđa Parać, prof.

Đurđa Parać rođena je 1945. godine u Plesu pokraj Velike Gorice gdje i sada živi. Na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu diplomirala je filozofiju i religijsku kulturu.

U svojoj sredini djeluje kao slikarica, kolekcionarka i pjesnikinja.

Desetak godina vodila je likovnu koloniju pod imenom «Ars libera» koja je djelovala izvan granica Hrvatske i bila prva kulturna razmjena slobodne Hrvatske i Italije, odnosno gradova Riccione i Velike Gorice.

Bavi se i društvenim radom. Politički je djelovala kroz HNS i obnašala dužnost vijećnice pri Zagrebačkoj županiji, a HNS-ova Politička akademija dodijelila joj je priznanje za najboljeg vijećnika Zagrebačke županije 2005. godine.

Uvrštena je u Antologiju suvremenog velikogoričkog pjesništva.

Pokrenula je biblioteku «Suvremeno pučko pjesništvo Turopolja». Član je Matice hrvatske i voditeljica Turopolskih večeri Ogranka u Velikoj Gorici. Urednica je i suradnica časopisa Luč kao i članica povjerenstva Matičinog književnog natječaja.

Piše recenzije književnih djela.

Josip Perković

Rođen je 27. ožujka 1998. godine. Pohađao je opću gimnaziju u Velikoj Gorici te je nakon toga upisao studij germanistike i lingvistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Na studiju aktivno sudjeluje u raznim projektima i istraživanjima, a za istraživanje na temu *Arealna tipologija istočnih papuanskih jezika* dobiva Rektorovu nagradu 2021. godine.

Ranije, 2020. godine završava preddiplomski studij te odlazi na stručnu praksu na Institut za njemački jezik i lingvistiku u Berlinu (*Humboldt University of Berlin*) u sklopu čega sudjeluje na projektu *Berlin spricht!.* 2023. godine sudjeluje s radom *Possessive and verbal person marker in the languages of the New Guinea region* na 56. međunarodnoj lingvističkoj konferenciji *Societas Linguistica Europaea* u Ateni.

Trenutno završava drugi diplomski rad na temu *Jezična politika na primjeru gradišćanskohrvatskog jezika u Austriji*, dok je prvi rad na temu *Pokazatelji posvojnosti i lica u jezicima novogvinejske aree* napisao i uspješno obranio 2022. godine.

U slobodno vrijeme samoinicijativno radi na prikupljanju leksičke građe govora Kobilica u Turopolju.

Ana Plehinger

Rođena u Zagrebu 1956. godine. Po obrazovanju viša ekonomistica, živi i djeluje u Velikoj Gorici. Bivša je zaposlenica Zračne luke Zagreb i Obrtničke komore Zagreb-Udruženje obrtnika Velika Gorica, sada u mirovini.

Iako ekonomskog obrazovanja, desetljeća života je posvetila radu u kulturnim udrugama. Jedna je od osnivača velikogoričke Udruge umjetnika SPARK, u kojoj i danas aktivno djeluje. Članica je Udruge likovnih umjetnika grada Velike Gorice.

Osnovala je i devet godina vodila zavičajnu Etno udrugu Kurilovec, koja nizom tradicijskih manifestacija, radionica i kulturnih događanja koje organizira svake godine, djeluje na očuvanju baštine, a naročito domaćeg turopoljskog kajkavskog govora. Udruga je jedan od nositelja zaštićenog nematerijalnog kulturnog dobra Turopoljski dijalekt (Rješenje Ministarstva kulture Rep. Hrvatske 2017.god.). Urednica je monografije *Priče iz Kurilovca-Kurilovec* u 20-om stoljeću, koju je Etno udruga Kurilovec izdala 2017. godine.

U Ogranku Matice hrvatske u Velikoj Gorici obavljala dužnost tajnice, a 2020. god. izabrana za predsjednicu Ogranka.

Mateja Posedi

Rođena je u Čakovcu 1992. godine. 2011. završila je četverogodišnje gimnazijsko obrazovanje u Gimnaziji Josipa Slavenskog u Čakovcu. 2014. godine upisuje Filozofski fakultet smjer Komparativna književnost. Godinu dana poslije upisuje Dramaturgiju na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Zvanje magistra Komparativne književnosti i Dramaturgije stekla je 2020. godine. Temeljnim poljem vlastitog interesa određuje scenaristiku i filmsku umjetnost u širem smislu, a razvija se i u polju kazališne dramaturgije te dramskog pisma.

Svoje iskustvo u kazalištu stječe volonterskim radom asistentice dramaturgije na predstavama *Tri sestre* u HNK Zagreb u režiji Bobe Jelčića, kao i radom na predstavi *Monovid -19* u režiji Anice Tomić i dramaturgiji Jelene Kovačić. 2023. godine u sklopu europskog programa Connect - Up u suradnji s Centrom za kulturu Čakovec i kazališnom družinom Pinklec piše dramski tekst za djecu *Tragovi cipela u blatu* koji režira redateljica Sarah Brigham iz Kazališta Derby u Velikoj Britaniji, a čija je premijera održana 30. travnja 2023. godine.

Dobitnica je druge nagrade Marin Držić za 2019. godinu za dramski tekst *Međimurski lepi dečko*, kao i druge nagrade natječaja HNK Mostar za dramu *Visoke frekvencije*.

Trenutno radi honorarno za Novu Tv i priprema nekoliko projekata u suradnji s Centrom za kulturu Čakovec.

Ivanka Rožić

Rođena je u Velikoj Gorici 1962. godine. Od rođenja živi u Buševcu, gdje je i započela svoje školovanje. U Zagrebu je završila Pedagošku gimnaziju, a 1992. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu stekla zvanje odgojiteljice predškolske djece. Radi u Dječjem vrtiću "Velika Gorica" više od 25 godina. Promovirana je u odgojiteljicu mentoricu 2014. godine.

Na književnom i zavičajnom izričaju piše prozu, poeziju i igrokaze, koje objavljuje u časopisima za djecu. Svoje tekstove "provjerava" u radu s djecom. Sudjelovala je u mnogim projektima, između ostalog pripremila

(s kolegicom i djecom iz vrtića u Buševcu) Dečji kulturopolski vodič. U suradnji s POU Velika Gorica i ilustratorom Danijelom Deverićem izdala je slikovnicu Ptičice u turopoljskom vrtiću.

Vladimir Stepanić

Rođen je 1960. godine u Velikoj Gorici. U rodnom gradu završio je osnovnu školu, a zvanje ekonomista stekao je u Ekonomskom obrazovnom centru „Boris Kidrič“ u zagrebačkoj Medulićevoj ulici.

Cijeli radni vijek proveo je u Velikoj Gorici, na radnim mjestima u Upravi prihoda općine Velika Gorica i VG Vodoopskrbi, a potom se okušao i kao samostalni privrednik. Danas je zaposlenik Gradskog stambenog gospodarstva Velika Gorica.

Živi u Velikoj Gorici, u obiteljskoj kući sa suprugom Baricom, djecom Markom i Ivanom te zetom Damirom.

Od najranije mladosti društveno je angažiran, počevši od kurilovečke omladinske organizacije i ferijalne družine, a potom je već sa 25 godina postao najmlađi predsjednik u povijesti NK „Udarnik“, Kurilovec te se u klubu zadržao punih 40 godina, a tamo je i danas kao član Nadzornog odbora.

Bio je član Izvršnog odbora Nogometnog središta Velika Gorica te predsjednik Zajednice sportskih udruga Grada Velike Gorice.

Bio je i član Gradskog vijeća te Poglavarstva Grada Velike Gorice, a nakon toga predsjednik gradske turističke zajednice.

Voli se prihvatiti i pera i pisane riječi, a tu sklonost gaji od srednjoškolskih dana, iz kojih datiraju i prva priznanja i nagrade za njegove literarne pokušaje i uradke.

Ljubav prema pisanju dugi je niz godina bila potisnuta i u drugom planu zbog brojnih sportskih i društvenih obaveza. No, u nekoliko posljednjih godina taj se odnos bitno mijenja pa se stihovi i proza sve više nameću kao novi izazov i zadovoljstvo.

Neizmjereno poštuje i ljubi svoje Turopolje i svoj „kaj“.

Stjepan Zlodi

Rođen je 1969. na blagim padinama Vukomeričkih gorica koje domaći zovu još i Bregima, a povjesničar Juraj Ćuk je smatrao da se to nekad

zvalo Pomen gora. Oženjen je i otac troje djece. Srednju školu završio je u V. zagrebačkoj gimnaziji koja je u to vrijeme nosila ime narodnog heroja. Nakon srednje upisuje se na Filozofski fakultet, informatologiju i povijest. Fakultet ne završava već postaje samouki informatičar. Posao mu postaje tipkanje riječi u nekom od programskih jezika.

Od malena ga je privlačila pisana Riječ. Počeo je sa stripovima, a kad se upisao u gradsku knjižnicu počeo je gutati knjige. U dvadesetima piše pjesme, pokreće i e-zin Mrlje koji je u elektroničkoj formi objavljen na hrvatskoj mreži BBS-ova. Kasnije se prebacuje na prozu, ali ne objavljuje ništa od toga, samo skuplja ideje.

Pojavom blogova na hrvatskoj web sceni, pokreće ih nekoliko. Jedan od njih piše na kajkavskom. Najpoznatiji je po blogu Wolfwood's Crowd koji osvaja VIDI nagradu za najbolji hrvatski blog (2007.).

ŠKRIJNA turopōlska • godina 6. • broj 6. • Velika Gorica, 2023.
Časopis na turopōlskomu jeziku

mh

matica**hrvatska**

Ogranak Matice hrvatske u Velikoj Gorici

ISSN 2623-8063

9 772623 806000

NOVIJA IZDANJA OGRANKA – od 2012. g.

LUČ broj 1 (2012.), časopis Ogranka, 2012.

LUČ broj 2 (2014.), časopis Ogranka, 2015.

Turopoljska poculica Matičin književni natječaj 2009. do 2013., zbornik, 2015.

LUČ broj 3 (2015.), časopis Ogranka, 2016.

Turopoljska čitanka (2. izdanje), priredio Ivo Pranjković (suizdanje s POUVG), 2016.

LUČ broj 4 (2016.), časopis Ogranka, 2017.

Srne u jeseni, pjesme, Slavica Sarkotić, 2017.

Frik iz kvarta, zapisi, Zlatko Majsec, 2017.

Rodoslovlja obitelji Podlapca/Podlapače, Đuro Mesić, 2017.

Ljudi su glazbala, pjesničko-grafička mapa, Miljenko Muršić/Dominik Vuković, 2017.

LUČ broj 5 (2017.), časopis Ogranka, 2018.

Zvonki koraci djetinjstva, zbirka priča za djecu, Slavica Sarkotić, 2018.

Rodoslovlja obitelji Pišača/Krbave i Tolića, Đuro Mesić, 2018.

ŠKRIJNA turopoljska, broj 1 – 2018., časopis na turopoljskom dijalektu, 2018.

Turopoljska gruda venčecom okrujnena, Đurđa Parać, 2019.

I svaki put kao da je prvi, Marija Ajša Peuc, zbirka poezije, 2019.

Mate Lovrić, likovna monografija, (suizdanje s POUVG), 2019.

JEKA TIŠINE, Zbornik radova o kontemplativnoj molitvi, Anastazija Komljenović, 2019.

LUČ broj 6 (2018.), časopis Ogranka, 2019.

LUČ broj 7 (2019.), časopis Ogranka, 2019.

ŠKRIJNA turopoljska, broj 2 – 2019., časopis na turopoljskom dijalektu, 2019.

LUČ broj 8 (2020.), časopis Ogranka, 2020.

ŠKRIJNA turopoljska, broj 3 – 2020., časopis na turopoljskom dijalektu, 2020.

TUROPOLU z mogega srca, Zdenka Mlinar, 2020.

RazMiniRaj DomOVinu, sjećanja na razminiravanje Hrvatske, Đuro Mesić, 2021.

SLOVÔR, priručni turopoljski rječnik, Stjepan Rendulić, 2021.

LUČ broj 9 (2021.), časopis Ogranka, 2021.

ŠKRIJNA turopoljska, broj 4 – 2021., časopis na turopoljskom dijalektu, 2021.

RJEČNIK BUŠEVSKOGA GOVORA, Ivan Rožić, 2022.

Moj život, Marina Golemac, zbirka pjesama, 2022.

Putopisi njene duše, Ivna Ivanković, zbirka pjesama, 2022.

ŠKRIJNA turopoljska, broj 5 – 2022., časopis na turopoljskom dijalektu, 2022.

LUČ broj 10 (2022.), časopis Ogranka, 2022.

ŠKRIJNA turopoljska, broj 6 – 2023., časopis na turopoljskomu jeziku, 2023.

IZDANJA U PRIPREMI

LUČ broj 11 (2023.), časopis Ogranka, 2023.